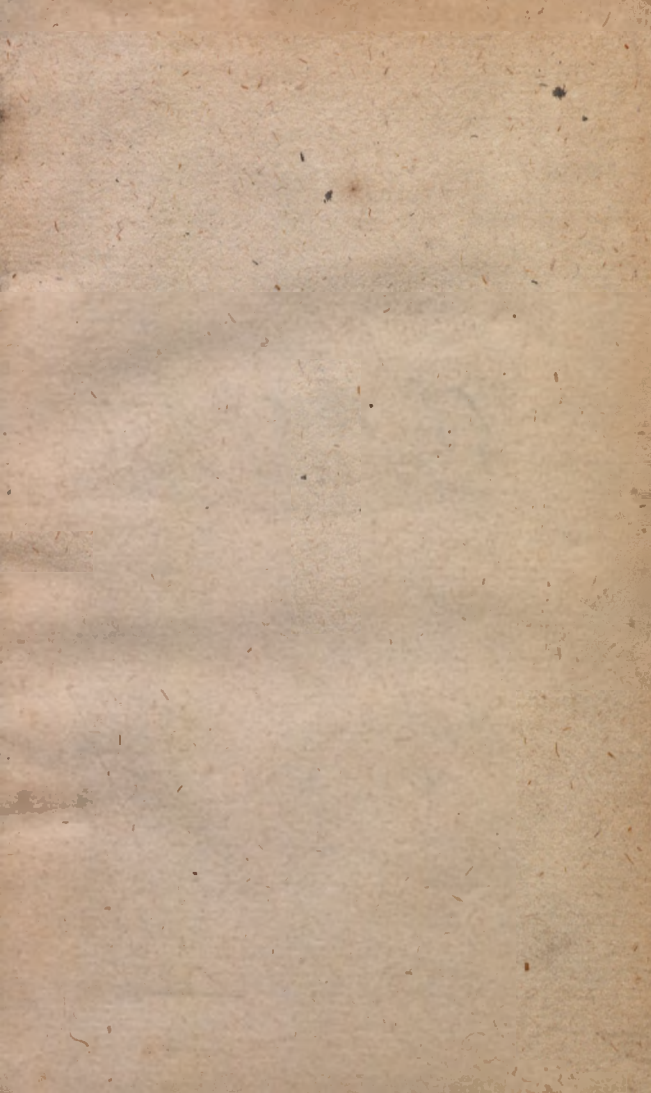

10962

Sum

Vr: Symbol.

Xp̄s est mea vita.

3719

228660

1

JOANN. SIGISMUNDI ELSHOLTII
D. & Medici Electoral. Brande-
burgici

ANTHROPO- METRIA,

sive

De mutua 'membrorum corporis humani
proportione, & Nævorum harmonia
Libellus.

*Editio post Patavinam altera, figuris
aeneis illustrata.*

Apud RUPERTUM Böldfern / Biblio-
pol. Berol.

FRANCOFURTI ad ODERAM,
Prælo ANDRÆ BECMANI.
clō lōc LXIII. .6

K

LECTORI S.

Octavus annus labitur, ex quo præ-
sens opusculum Patavij primum vulgavit
Excell. Autor, cum studiorum gratia ibi
commoraretur. Distracta vero avide fuerunt ex-
emplaria per Italiam universam, atque Gallias :
paucissima cum ipso in Germaniam transierunt.
Latere tamen propterea non potuit liber, sed a-
ctutum nostris hominibus & innotuit, & exinde
desiderari à quammultis cepit. Quocirca ope-
ræ mihi tandem facturus pretium videbar, si in
minorem formam redactum, iconibusque æri
incisis adornatum, secundo prælo meis sumtibus
subijcerem. Ipso felix frui. Berolini, ipfis. Ca-
lend. Januar. A. Æ. Chr. 1663.

Rupertus Völcker
Bibliopola.

Ally. Ray. t. 65. 66

SERE-

2286601

SERENISS. ET POTENTISSIMO

PRINCIPI, AC DOMINO,

DOMINO

FRIDERICO GVILIEL-

MO MARCHIONI

BRANDENBURGICO,

S. R. I. Archicamerario, & Electori, Magdeburgi, Borussia, Julia, Clivia, Montium, Stetini, Pomeranorum, Cassubiorum, Vandalorum, nec non in Silesia Crosna, & Carnovia Duci, Burgravi Noribergensi, Principi Halberstadensi, Mindensi, & Caminensi, Comiti Marca & Ravensburgi, Domino in Ravenstein, Lauenburg, & Büto, Domino meo Clementissimo.

PAvebat olim rerum novitate, aulam Solis ingressus Phaeton: nec juvenis oculi sufferendo splendori paterno pares erant. Accedo majestatem tuam, Serenissime Potentissimeque Princeps, sed prostratus humi metu ac tremens, nisi

circum caput omne micantes

Deponas radios:

A 2

nisi

nisi appropinquare jusseris , & clementi
humanitate tuum animaveris clientem.
Temerarius esset, quicumque non conster-
naretur illustrissimo Principis adspectu, cui
tot obediunt populi, paret ingens tractus
Germaniæ, assurgunt Duces, Reges affini-
tate junguntur, pro sapiam dedere Cæsares ?
At vero res tuas domi, belloque & in literis
gloriose gestas non aûsim , Serenissime,
Princeps , ob magnitudinem attingere.
Scribant istæ alij: sin tacuerint, secula lo-
quentur. Adsum ego venerabundus, & sup-
plex porrigo subjectæ signum fidei. Serena
frontem serenissimam, & consecratas tibi
deo tutelari has studiorum primitias beni-
gnioribus gratiæ radiis aspice. Patauij Prid.
Calend. Julij, M. DC. LIV.

Serenissima T. Cels.

Subditus deditissimus

Jo. Sig. Elsholz.

CENSURA PATAVINA,

*Et Carmina amicorū prior editioni ap-
posita.*

EGO FORTUNIUS LICETUS GENUEN-
SIS, de mandato Rever. P. Inquisit. Paduæ,
P. M. Fr. Antonij Vercelli à Lendenario , vidi
præsens Opusculum de Anthropometria V. Cl.
Ioannis Sigismundi Elſoltij Germani: quod im-
pressione dignissimum judico propter eruditam
ejus doctrinam, quæ nihil contra Fidem, Prin-
cipes, aut bonos mores continere, mihi visa est.
Ut enim Margaritarum, quibus origo cœlestis
esse vulgo censetur è matutino rore conchas fœ-
cundante, pretiositas universa dependet ex uni-
onum insigni magnitudine, rotunda figura, exi-
mio candore, lævoreque superficiei: Sic homi-
nem, cui vere cœlestis est origo, forinsecus à Deo
rationali anima corporibus infusa mortalibus,
ceu mysticam Orbis universi summam conside-
rans Excell. Autor, docta meditatione corporis
humani magnitudinem apte metitur: figuram,
partiumque visui prostantium symmetriam mē-
tis oculo perspectam diligentissimo reddit: eui-
denti pariter & solida cum utilitate Medicis ad
ægritudines & sanitatem ex arte curandas: Phy-
siognomis ad latentes hominum mores intro-
spiciendos: Philosophis ad Analogiam parvi cū
magno Mundo communem agnoscendam: Pi-
cto-

Storibus atque Sculptoribus ad humanas imagi-
nes exacte penicillo scalpelloque formandas: Om-
nibus denique Musarum|alumnis ad mentes
natura sciendi cupidas oblectandas, plenoque
literario nectare nutriendas.

Ita testor ego Fortunius Licetus manu pro-
pria, Patavij III, Calend. Julij M, DC. LIV.

NE dubites homini fuerit quam certa venustas,
Cui varium artificis norma peregit opus.

Praxitelis Phidiaeque peritia nota colossis

Hoc parvo mira traditur arte libro.

Marmora deficiant seris progressibus ævi :

Aeternum chartis durat in orbe decus.

ERASMUS BARTHOLINUS

Incl. Nat. Germ. Theol. Phil. æ

Medic. Patavij Consiliarias.

QUæ Capitolinus, cælo protentus Apollo,
Quæ Pompejanus signa, Lysippe, refert ?

Artis & immensa produnt miracula molis,

Cui natura parem sollicitata negat.

Lindius extollat Rhodia fragmenta columna,

Quam tremulus terra stravit hiatus humi.

At ratio partis fuerit quacumque, magistrum

Aequa probat : modulo nil sine forma valet.

Romanis veterum statuis proportio constet :

Regula Germani certior arte patet.

JOANNES RHODIUS

A *Vdaci*or dimetiente nos totos
ELSHOLTIO non alter extat hoc nostro:
Nec ullus alter extitit, nec extabit.

*Quorsum vide nunc sis redacta Natura,
Devicta serva, legibus, stylo, norma
Obtemperare iussa te reformantis !
Nullos deinde procreare Cyclopa,
Nullos licet Titanas. En Gigantaa
Absurda gens est, & fuganda de mundo,
Et dedecet prorsus propago Pygmaa.*

*Novi mariti, vos habere mensuram
Proli creanda convenit bonam & justam.
Videte, ne prolixius caput surgat,
Ne nasus extet, ne tumescat abdomen:
Ne claudicet pes curtus, aut quod ad ventrem
Appenditur desit, minusve sit rectum.*

*Vires Apelles hic suas recognoscet,
Zeuxesque discet: saxeique Pollucis,
Et Castoris magister ille Romani
Nunc rectius praestantiam sciet scalpri,
Et Rex Tyri scitus faber puellarum.*

*Sic illigatus anguium pater spiris
Cum filiis probabit omnibus famam
Miraculi: parem probabit Alcides
Farnesianus, & tuebitur tauro
Annexa seuas virgo Graca per fratres.*

Miser Prometheus, cur ligatus ad rupem

*Cor praeuisti vulturi renaturum,
Vix à pio Cyllenio resolvendus ?
Tu scilicet formaveras luti glebas,
Et igneas ex Solis orbe surreptas
Animas dedisti. Culpa quae fuit tanta ?
Nos pandimus secreta tota Natura,
Et magna parva, summa & ima monstramus.
Depingimus, celamus, & damus leges:
Proportionum distributa momenta,
Veras amusses, regulas Polycleti.
Et igne de caelestibus focis raptò
Animamus opera nostra. Marmorum spirans
Vitam figura, gens velit loqui picta.
Humana sic ars afflat orta de caelo.
ELSHOLTIUS transfundit. Ille, qui nescit.
Iouis mereri, vel timere vindictam:
Qui jus habet divina dona vulgandi,
Deo favente, comprobante Natura.*

*Dirae volucres hinc abite. Se noscitur
Tuetur ipse, par honore, par forma
Cyllenio, sed major arduis armis:
Harpeque calamo cedat, & stylo virga.
Et ne quid undequaque desit, en vates
Apollo res dat abditas revelare:
Sunt signa per quae novit intimos mores,
Et lineis sortes adumbrat, & punctis.
Sat est, amice, cedimus. Nimis magna*

Nos opprimunt, & sinciput minus nostrum
Ex arte ductum est, Mercurique non frontem
Ullus character faustus, aut manum findit:
Nec pes beatis exaratus est sulcis.

O abstine normam precamur a nobis,
Et quare quos examines magis rectos,
Mensor severe: mensor apte, qui Phæbum
Dimetiariis, & novem simul Musas.

In re seria lusi amicitiae, memoriae &
honoris causa Patavij M. DC. LIV.

MICH. KIRSTENIUS.

Scripsisti navos sine navis, Optime Amice,
Structuramque hominis mensus es egregie.
Durerum hoc superas, illoque Melampoda vincis:
Rara hac, vixque ullo tempore nota satis.
Pro meritis Sors divitias promittit, honores
Patria, & eternas Fama sonora tubas.

CHRISTIANUS MENZELIUS

INDEX CAPITUM.

CAP. I. Ratio instituti exponitur.

Cap II. Anthropometriæ encomium, &
utilitas in Arte Medica.

Cap. III. Utilitas in scientia Physiognomonica.

Cap. IV. Utilitas in re Pictoria, atq; Statuaria.

Cap. V. Utilitas Ethica.

A 5

Cap. VI.

- Cap. VI. Analogia humani corporis cum systemate mundi.
- Cap. VII. Humani corporis figura qualis:&quomodo motu varietur.
- Cap. VIII. Figura corporis humani ut varietur ex ætate, & morbo.
- Cap. IX. Magnitudo humani corporis quos habeat terminos.
- Cap. X. Quid corpus proportionatum, & quomodo mensurandum.
- Cap. XI. Symmetria Capitis.
- Cap. XII. Symmetria capillitij.
- Cap. XIII. Symmetria Faciei.
- Cap. XIV. Faciei in partes distributio.
- Cap. XV. Symmetria Frontis.
- Cap. XVI. Symmetria Oculorum.
- Cap. XVII. Symmetria Nasi.
- Cap. XVIII. Symmetria Labiorum, ac Mentis.
- Cap. XIX. Symmetria Genarum.
- Cap. XX. Symmetria Auricularum.
- Cap. XXI. Symmetria Colli.
- Cap. XXII. Symmetria Brachij.
- Cap. XXIII. Symmetria Thoracis.
- Cap. XXIV. Symmetria Ventris.
- Cap. XXV. Symmetria Cruris.
- Cap. XXVI. Anacephalæosis.
- Cap. XXVII. Doctrina Nævorum.

JO. SIG. ELSHOLTII ANTHROPOMETRIA.

CAP. I.

Ratio instituti exponitur.

QUOD Regum palatia lustraturis, idem nobis incumbere nunc adverto : figere, nimirum pedem, & ante, quam introeas, tantisper circumspicere. Quisquis igitur ingressurus mecum es hoc iter, & Summi Opificis mirandam fabricam contemplaturus, in vestibulo paulum subsiste, & quid in conclavi tibi sit expectandum, prius addisce. Uno verbo. Videbis corporis tui symmetriam. Ea Latinum nomen non habet auctoritate Plinij *l. xxx. jv. Natur. Hist. c. vii.* commensum tamen vertit Vitruvius, Gellius proportionem nominat. Non autem intelligimus proportionem, quam membra inter se obtinent ex gravitate, vel levitate: quippe quæ ad Staticam pertinet. Ita pinguedinem omenti in mediocriter pingui ad libræ vel sesquialibræ pondus accedere Caspar Bauhinus prodidit, *lib. 1. Theatr. Anatom. c. xii.* Cutim humanam, in corium apparatusam pendere libras mercatorias quatuor cum dimidia, intestina omnia post exsiccationem libram unam, Jo. Loselius Ana-

to-

tomicus Regiomontanus invenit. Sanguinis libras xl. in homine justæ ætatis & magnitudinis haberi Riolanus asserit , *l. De motu circulari sang.* Sed intelligimus proportionem mensuræ , quam partes inter se ratione longitudinis vel brevitatis , crassitie vel gracilitatis mutuo servant. Nec tamen expectes hic commensum partium internarum , quo Herophilus intestinū ventriculo continuum δωδεκαδάκτυλον nuncupavit , quod duodecim digitos æquaret , *Galeni l. vi. Admin. Anatom. c. ix.* alij universa intestina longitudinem hominis sexies plus minus superare animadverterunt , ut refert Casp. Bartholinus *l. i. Inst. Anatom. c. x.* Henricus Ernstius *l. ij. Observat. c. xxxvii.* Sunt enim , inquit Leonhardus Lessius lib. i. De Providentia Numinis c. i. *certa proportionēs etiam ad partes internas singulas , ad ossa , ad viscera , ad nervos , arterias , venas , musculos : adeo ut plusquam centum millia proportionum in solius hominis fabrica sint considerata.* Anigitur , ut cum Galeno loquar *l. xvij. De usu part. c. i. Polycletum quidem jure admirabimur propter partium statuae , quæ Canon fuit appellata , convenientiam ac proportionem : Naturam autem non modo non laudabimus , sed omni etiam arte privabi-*

ANTHROPOMETRIA.

vabimus, quæ partium symmetriam non solum extrinsecus more statuاريorum, sed in profundo etiam servavit? Quidquid sit, jacet neglectior illa doctrina nescio suo merito, an nostra incuria. Quapropter alienæ ipsam linquentes diligentia, illi soli adhærebimus impræsentia, quæ partium externarum symmetriam complectitur, pluribus exulta, paucis descripta. Euphranor Isthmius, si fidem habemus Plinio, l. xxxv. c. xj. primus symmetriam usurpavit, & de ea volumina composuit. Composuere procul dubio & alij quorum tamen scripta ad manus nostras non pervenerunt. Sparsim multa reperies vestigia hujus scientiæ tam apud Classicos omnes, quam alios & veteres & recentiores. Ex professo autem hoc argumentum sibi tractandum vix aliquis, quod ego sciam, suscepit præter artificem illum incomparabilem Albertum Durerum Germanum, qui inter alia excellentis ingenij monumenta An. Aer. Ch. 1528. literis mandavit volumen eximium, quo proportionem à natura inhumani corporis compositione observatam tam mira diligentia persecutus est, ut artis fundamenta si expendas, vix quicquam amplius huic argumento addi possit. Ad minutias tamen in-

ter-

terdum delabitur, quas sequi pictoribus atque statuariis expedit, homini literato non item. Inde factum etiam arbitror, quod idem una cum Apelle acerbam Fr. Baconis Verulamij censuram *Sermon, Fidel. XLI.* non effugerit, quamvis Cancellario isti Apelles reponere merito potuisset vetus illud suum: Ne sutor ultra crepidam. Nos quod impense delectamur hoc studiorum genere, lectitando aliquot abhinc annis quæ hunc, quæ alios ejus commatis auctores, nonnulla subinde excerpimus, excerpta in ordinem redeginus, & experimentis repetitis tum confirmavimus, tum auximus. Natum inde nobis sub manu quasi præsens opusculum, quod quia Cl. aliquot Viris probatum fuit, & dignum publica luce judicatum, prodire tandem audet. Speramus autem non tantum, sed penitus fore confidimus, ut Boni quique conatui nostro juvenili faveant.

CAP. II.

Anthropometria encomium, & utilitas in arte Medica.

ETSI sua sibi virtus uberrima merces sit, nec egeant aliena laude res per se expetendæ; laudatas tamen magis inclarescere, cer-

certum est. Magis radiat scalprum expertus adamas, magnes chalybe munitus trahit fortius, altiusque surgit sufflatus ignis. Anthropometriæ licet sua ex sese satis constet dignitas, nec opus ea habeat aut suspensa hederæ aut accersitis aliunde encomiis : debita tamen laude evecta quin impensius placitura sit, nullus ambigo. Honestæ ipsa est, quia scientia. scientia autem omnis res pulchra atque honorabilis, decreto Philosophi *lib. 1. de Anim. cap. 1.* Iucunda etiam, quia nosse seipsum & mensuram partium sui corporis haut leviter oblectat. Sed vero, cum nostro hoc seculo mortales nulla re magis, quàm commodo moveantur atque utilitate : operæ me pretium facturum arbitror, si per artes aliquot & disciplinas primarias ejus usus largiter diffundi, monstravero. Et quoniam, suffragio Divini Senis *in Lege*, Medicina sibi primas vendicat earum artium, quæ in munere animi positæ, artificem in senectute non deserunt, ut loquitur Galenus *Orat. suasor. ad Art. cap. vj.* sed cum morte ejus finiuntur : itaque ab ipsa exorsi, delibabimus præcipua aliquot commoda, quæ arti Medicæ præstet præsens de proportionē corporis nostri tractatio.

Corpus humanum quoniam quantum est, tri-
na dimensione necessariò constat, resolviturque
in superficies & lineas omnis generis. Illæ super-
ficies & lineæ quamvis in formatione foetus in-
ter se coadaptentur eo pacto, ut resultet figura
singulis hominibus communis : ipsa tamen nec
summum perfectionis gradum semper attingit,
& cum vitio requisitæ proportionis frequenter
est conjuncta. Sic tibiæ figura communis est,
quod sit recta, oblonga, ac pene teres : nec ta-
men his absolvitur integra tibiæ conformatio,
cum respectu sui corporis peccare adhuc nimia
longitudine aut brevitate queat. Atque hinc o-
ritur tanta membrorum, immo ipsorum homi-
num inter se dissimilitudo, ut duos penitus simi-
les vidisse miraculo sit. *Plinius lib. vii c. 1.* Scire
hæc vitia figurarum tam in excessu, quàm defe-
ctu, tantopere Medici inter est, ut disertis ver-
bis id præceperit ipsemet medicinæ parens *l. De
veteri medic. Multæ aliæ sunt, ait, & extra & intra
corpus figurarum species, quæ magnopere differunt,
quod ad affectiones atcinet, tum egroto tum sano.
Velut capita parva aut magna, colla tenuia aut
crassa, longa aut brevia, ventres longi aut rotun-
di, pectoris & costarum latitudines aut angustia,
& alia infinita, quæ omnia nosse oportet quatenus
diffe-*

*differant, quo causas singulorum cognitas probe
 observes. At quotusquisque hæc omnia nosse
 poterit ante, quàm noticiam perfecti corporis
 sibi comparaverit, ad quod tanquam Polycleti
 statuam, de qua Fabius l. xx. cap. x. errores reli-
 quorum examinet? Ecquis probabit vilitatem
 æris auro incognito, æstimabit absque vitiorum
 extremis virtutem, aut recti nescius obliquum?
 Anthropometria autem est ille Polycleti canon,
 est lapis Lydius, est regula recti. Ea instructus dif-
 ferentias figurarum excedentes vel deficientes
 protinus discernet, temperamenta hominum fa-
 cillime augurabitur, multarum tricas difficulta-
 tum in lectione Veterum feliciter expediet. Exa-
 cte sciet, quales sint ad tabem magis dispositi,
 quos $\Phi\theta\iota\omega\delta\epsilon\alpha\varsigma$ nominabat Hippocrates, & $\pi\epsilon\gamma\upsilon\gamma\omega\delta\epsilon\alpha\varsigma$
 Galenus angusto pectore & scapulis alatis.
 Perfecte noverit, cujusmodi genus hominum fu-
 erint Macrocephali apud eundem Hippocratem,
 quid sit acutum caput, quid valida cervix, & ex
 inde robur colliget ossium, aliarumque partium,
 ex vi. *Epidem. sect. i.*, quales sint ventres graciles, &
 quod cum periculo purgentur inferius, ex ij. *A-
 phor. xxxv.* Item longis pedibus præditos alvò
 fluentiori esse, & propterea lenius evacuandos:
 qua de re conferatur Spigelius l. i. *De hum. corp.**

fabr. c. xi. Callebit ex decreto Hippocratis *l. de Fractur.* luxationum & fracturarum extensiones quam directissimas facere: quum constet, artus luxatos aut fractos se ipsis integris multo fieri breviores, quam contractionem necessario sequitur figuræ naturalis immutatio. Ea terrebit imperitum chirurgum, facile emendabitur ab illo, qui medias membrorū figuras ex doctrina anthropometrica sibi familiares reddiderit.

Cæterum contendet nasutus aliquis, non esse opus tanto apparatu in addiscendis corporis figuris, cum quilibet de plebe ciceris emtor caput magnum à parvo, ventrem gracilem ab obeso discernere non nequeat. At vero, non hic agitur de conferendis duorum hominum capitibus inter se, quæ res obvia est: sed judicandum de uno solo, respectu sui corporis, an rite sit proportionatum, necne. Et quomodo quæso idiota aliquis de ventris tenuitate sententiam feret ex fundamentis artis, debitaque mensura, quam ignorat? Quod si solo aspectu bene judicet, id fortuito accidit. Fortuna autem & casus exulant à scientiis, nec habent causam definitam, ex Aristotelis *l. ij. Physic. c. iv.*

Non desunt plura, eaque insignia emolumenta, quæ ex doctrina hac in Medicinæ cultores affatim

fatim redundare possunt. Verum ipsis recensendis cum vitandæ prolixitatis gratia supersedere cogamur, ad Physiognomica ob materiæ affinitatem jam nunc transibimus.

C A P. III.

Utilitas in scientia Physiognomonica.

Divinationum genera alia superstitiosa sunt, alia naturalia. Divinat licite agricola de futura aëris temperie ex traditione, avita: Astronomus eclipses post secula venturas prævidet: per signa Medicus judicat de morbi eventu. Adeo non est absurdum, mentem humanam rerum præsciam esse futurarum.

Non differt à prognosi medica divinationis illa species, quam physiognomonicam vocamus: & si differt, in solo fine erit discrepantia, cum subjecto plane convenient, quod utrique est corpus humanum. Nec tamen mihi hic sermo de latissima illa Physiognomiæ acceptione, qua Naturæ cognitionem sonat, dividiturque in Cœlestem, Herbariam, Brutorum acque Humanam, de quibus singulis extant peculiare Tractatus solertissimi naturæ scrutatoris Jo. B. Portæ Neapolitani. Humanam solam indigito, quæ reliquas tantum superat, quantum viburna lenta, cellissimæ cupressi. Summus naturæ apex est ho-

mo, & cippus mundano ædificio complementi vice impositus: circa cujus cognitionem quæcunq; occupantur scientiæ, necessario alias humiliori gradu damnant.

Occupantur circa ipsum & Medicus & Physiognomon, cognitione ob communionem subjecti ætissima. Anquirat in hominis temperamentum per signa Medicus, idē facit Physiognomon: ille ad cognitionem morbi, hic ad cognitionem ingenij. Cognito ingenio patent *mores animi*, quos *temperamentum corporis sequi*, ad mentem Platonis, Aristotelis ac Hippocratis singulari libello Galenus ostendit. Perspectis ingenio ac moribus hominis, in proclivi erit, prudenti quadam illatione, de actionibus, quales futuræ sint, sententiam ferre. Sane si suæ quisque fortunæ faber est, nec casu cæco omnia rapiuntur: concedere cogimur, fore ut bonas actiones bona sequantur, pravas infortunia. Quod si contrarium evenerit, erit illud ex accidenti, de quo non judicat scientia.

Habent nihilominus præter hæc signa cum Medicis communia, propria quædam Physiognomi, ex quibus de natura & fortuna hominum aliquid colligunt, quæque ipsis suggestit aut conjectura sagax, aut diuturna observatio. Quin immo communia illa signa sibi propria reddunt, ad suum finem ea dirigendo atq; restringendo. Et

quan-

quanquam signa in universum fere nitantur accidentibus variis , desumanturque à partium quantitate, numero , colore , & id genus aliis : quantitas tamen in plerisq; prævalet. Ita ex fronte mediocri optima quæque auguratur Physiognomon: ex justo majori segnem & crassum intellectum arguit: ex parvula nihil sibi promittit augusti. Rotundam iracundi argumentum esse , & latam in phrenesin proni , statuebat Aristoteles *l. 1. Hist. Anim. c. viij.* Distantia umbilici à præcordiis respondere debet pectoris longitudini. eam si excedat, voracitatis hominem redarguit , testimonio ejusdem *l. Physiog. c. vi.* Brachiorum brevitatem imbecillioris hominis indicium esse, fidem fecit crebra animadversio, longitudinem robusti. Ex oculis magnis bonitatem , ex parvis malitiam prædicat Hippocrates *l. 2. Epidem. s. 5.* Capite parvo prætidum neque balbum esse posse , neque calvum , nisi fuerit glaucus , idem auctor est ibidem *sect. v.*

Et quid attinet, infinita ejusmodi huc accumulasse, cum Sole meridiano clarius sit, neminem absque notitia naturalis genuinæq; quantitatis, accurate intelligere, quantus oculus magnus ac parvus, quantum brachium longum aut breve esse debeat ? Quod si fallaci oculorum judicio rem totam committere satagat Physiognomiæ

studiosus, usu ipsi veniet idem, quod nataturis sine scirpo tyronibus.

C A P. IV.

Utilitas in arte Pictoria, atq; Statuaria.

Pictoriam inter liberales referebat Galenus, *Orat. Suasor. ad art. c. vi.* estq; revera ars ingenuo homine dignissima. Imitator naturæ Medicus audit: nec minus ipsam æmulator pictor, dubiam sæpenumero illi reddens gloriæ palmam. Quotusquisque ignorat Apellis Protophagenisque laudes? Cui non dicta sunt Zeuxis & Parrhasij facinora? Moriuntur oppida, ferrum, rubigo consumit; ipsorum nominibus vim inferre nulla temporis edacitas potuit. Similis est Statuariæ dignitas, ni fortasse major: certant, hercle de victoriâ istâ, & adhuc sub iudice lis est. Vivit ad huc Praxitelis Venus Gnidia furtivum passa coitum, & Phidiæ Iupiter Olympius ex ebore, *Plinius l. xxxiv. c. viij.*

Quicquid sit, utraque ars tantum debet Anthropometriæ, ut absque hac umbræ sint: tantum abest, ut illum dignitatis gradum sustinere valeant. Quamvis enim earum subjectum sit, quodcunque gremio suo ostentat tota hæc rerum universitas, nec ad solum hominem ipsa restringatur: extra tamen dubitationis aleam positum, nulla

re magis, quam in effigendo homine, artificis elucescere ingenium. Atqui nec fingi, nec pingi homo artificiose poterit ignorato mutuo partiū commensu, cujus solius beneficio ac usu cum Vitruvio *l. ij. c. ij.* audacter assero, omnes olim egregios pictores tantam famæ celebritatem, tantasque laudes fuisse assecutos: immo quicunque sequentium annorum longa successione emicuerunt alicujus nominis artifices, antiquorum hac in re vestigia pressisse. Illustrat hujus sententiæ veritatem ignarum genus rhyparographorū, sculptorum, figulorum, fusorumque, quorum vitia quotidie clamant imagines atque statuæ inconcinnæ, & in quibus artificis imperitia merito deridetur illo Horatiano *l. De art. poet.* quando jungit.

Humano capiti cervicem pictor equinam.

Profecto, nisi Stasicrati exacte constitisset de membrorum mutuo commensu, quale is monstrum ficturus fuisset ex Atho monte, quem asseverabat aptissimum esse recipiendæ Hephæstionis figuræ, cui unice ac fratris loco dilecto, testimonio Curtij *lib. x.* monumentum fieri pretiosissimum volebat domitor orbis Alexander? Promittebat autē Stasicrates, montem ita à se formatum iri, ut non solum Hephæstionis referret cor-

pus; sed ut brachia quoque adaptarentur cum manibus, quarum dextra navigabile flumen in mare profunderet, sinistra populosum completeretur oppidum. Colossus Solis Rhodi, quem fecerat Chares Lyndius, non tantum admirandus fuit ob vastitatem molis, sed ob servatam simul membrorum speciosam symmetriam. Eam in operibus suis præ reliquis diligentissime custodivisse Lysippum Plinius testatur *l. xxxiv. c. vij.* unde statuariæ arti plurimum contulit, nova intactaque ratione quadratas veterum staturas permutando: vulgoque dicebat, ab illis factos quales essent homines, à se, quales viderentur, esse.

Nec est, quod quis per solas pictorum aut marmorariorum manus nobilissimam hanc scientiam vagatam olim esse suspicetur, cum antesignani Philosophorum ab ea addiscenda non abstiterint: immo excelluerint adeo, ut ex mēfura pedis Pythagoras mira subtilitate ausus sit venari per certas collectiones proceritatem Herculis, referente Plutarcho in libro, quem *de Herculis, quali inter homines fuerit animi corporisque ingenio & virtutibus*, conscripsit. Nam cum fere constaret, curriculum stadij, quod est Pisæ ad iovis Olympij, Herculem pedibus suis metatum, Idque fecisse longum pedes sexcentos: cætera quo-

quoque stadia in terra Græcia ab aliis postea instituta, pedum quidem esse numero sexcentum, sed tamen aliquantulum breviora: facile intellexit, modum spatiumq; plantæ Herculis ratione proportionis habita, tanto fuisse quam aliorum procerius, quanto Olympicum stadium longius esset, quam cætera. Comprehensa autem mensura Herculani pedis, quanta longinquitas corporis ei mensuræ conveniret, secundum naturalem membrorum omnium inter se competentiam, modificatus est: atque ita collegit, quod erat consequens: tanto fuisse Herculem corpore excelsiorem quam alios, quanto Olympicum stadium cæteris pari numero factis anteiret. *A. Gellius l. 1. Noct. Att. cap. 1.* Pari ratione narrat *Apollonius Grammaticus*, Neronis ætate terræ motum fuisse, quem etiam Siciliæ non paucæ urbes perferint, quique Ponticas non paucas gentes afflixerit. Enimvero quibus locis terra à se divulsa fuit, ingentia esse reperta cadavera, quorum magnitudine stupefacti incolæ non ausi ea loco movere, indicij causa Romam miserunt dentem uni exemptum, qui pedis mensuram non attigit modo, sed etiam superavit, quem Legati Tiberio ostendentes, simul etiam quæsierunt, velletne heroem, cujus is fuerit, ad se afferri? Ibi Tibe-

rius prudenter eo consilia direxit, ut neque cognitione magnitudinis seipsum privaret & spoliandorum cadaverum flagitia evitaret. Insignem quendam Geometram, nomine Pulchrum, faciem fingere jussit, proportionem denti respondentem. Qui dimensus, dentis quantitate perspecta, quanta faciei, & quæ totius corporis moles futura esset, celeriter opus absolvit & ad Imperatorem attulit. Is sufficere sibi hoc spectaculum dicens, dentem eo, unde erat allatus, remisit.

C A P. V.

Utilitas Ethica.

Sapientiæ præceptum est ex valvis templi Delphici translatum: Γνωθὶ σεαυτόν. Ad animum illud referendum sit, an ad corpus, à quam multis dubitatum fuit. Si quid certi hac in re dicendum, ego ad corpus imprimis illud referrem, ad animum secundo. Quod si etenim intellectus noster est rasæ similis tabulæ, in qua nihil scriptum est, scribi omnia possunt: si nihil est in intellectu, quod prius in sensu non fuerit, adeoque per instrumenta corporis actiones suas humana mens exercet: infallibiliter concluditur, quod cognitio corporis præcedere cognitionem animi debeat, quodque dictærium Apol-

pollineum primario nos ad corporis cognitionem exhortetur, quo perspecta ejus fragilitate ad excolendum animum magis incendamur: immo ut hoc tramite in cognitionem animi nostri, qualis ille sit, facilius deducamur.

Confert huc suos usus Anatome, viscera aperiendo latentia: confert suos etiam Anthropometria, partium inter se proportionem mutuam expendens, etiamsi oppido pauci sint, qui jussu Horatij *l. i. Epist.* suo se modulo ac pede metiantur. Geographorum subinde miror vix superandam industriam, qua id præstitum, quod majores nostri nunquam credidissent. Miror tabulas eorum chorographicas & topographicas, quibus vel vilissimorum pagorum distantias summa cura dimensi sunt. At miror non minus ipsorum oscitantiam, qua paucissimi forsitan sua ipsorum corpora mensurare unquam instituerunt. Perelegans est tristichon, quod vetus Epigrammatographus, negligentiae hujus censor argutus, nobis reliquit:

Εἰπέ πόθεν σὺ μετρεῖς κόσμον, ἢ πείρατα γαίης,
 Ἐξ ὀλίγης γαίης σῶμα φέρων ὀλίγον;
 Σαυτὸν ἀριθμήσον πρότερον, ἢ γνῶθι σαυτὸν,
 Καὶ τότε ἀριθμήσεις γαῖαν ἀπειρεσίην.
 Εἰδ' ὀλίγον πηλὸν τὸ σῶματος ἔ καταριθμεῖς,
 Πῶς δύνασαι γῶναι τῶν ἀμέτρων τὰ μέτρα;

*Fare age, quid mundum metiris, & ultima terra,
Cum tibi de modica sit breve corpus homo?*

*Te prius explores, & nosce, hinc plurima vasta
Sunt loca telluris dinumeranda tibi.*

Corporis at si non glebam metire pusilli,

Qui potes innumera nosse rei numerum?

Profecto si insanix vicinus judicari meretur paterfamilias, quiritum, magnitudinem, atque conclavia alienarum ædium in digitis numerare, suæ domus neutiquam posset, multo magis ejusmodi Geographus, proprio monstrans exemplo, quam temere gnomen Delphicam neglexerit.

Nec vero est, quod quis cavilletur angustos humani corporis terminos, quorum ad machinam mundi augustissimam vix dari comparatio videtur. Etenim, ne quid de decantata omnibus Microcosmi & Macrocosmi analogia in medium adducam, longe sane plura sunt accidentia, quæ rem quampiam reddere valent admiratione dignam, quam sola magnitudo. Præterea continetur in unoquoque nostrum, quicquid superbissima universi habet moles. Celeritates orbium cœlestium, arietantium elementorum, pullulantium satorum, arborum & animalium omnium naturæ & vices in pusillo spirant pectore nostro. Parum est quod dixi, nec dum humilitas linguæ
allur-

assurgit, quo debet, rerum miraculis depressa. Aetheros in nobis spiritus & Genios, Deumque immensum, quo nihil majus excogitari potest, angusto cordis thalamo inclusum circumferimus. Itaque non incredibile est (saltem ad mentem Poetarum) hominem posse omnia, atque cœlo Lunam deducere, horrendis nimbis & fulminibus sævire, ventorum geminare & minuere murmura, ipsamque naturam potentiore quassare dextra. Habet utique hic philotheorus, quod speculetur, quoque animum suum cum oblectet, tum exerceat: nec est quod corporis parvitatem accuset, quippe in quo tantæ latent opes, ut diligenter expensæ vel ipsos gentiles ad veri Dei cultum haut raro commoverint. Ecquid obsecro præter hujusmodi contemplationes, Galenum eo adegit, ut suos de usu partium Commentarios sapientissimo illi Conditori nostro, ceu hymnum sacrum componeret, *l. iij c. x.* in eo veram esse pietatem existimans, non si taurorum hecatombas ei plurimas quispiam sacrificaverit, & casias, aliaque sexcenta unguenta suffumigarit: sed si noverit ipse primus, deinde exposuerit aliis, quænam sit ipsius sapientia, quæ providentia, quæ bonitas: ignoratio quorum summa impietas est, non si à sacrificio abstineas, Eapropter ultimum.

mum horum librorum ἐπωδὸν insignire voluit Galenus, similitudine à Lyricorum choris desumpta, in quibus εἰς ἑκάστην quædam erat, atque ἀντί-εἰς ἑκάστης, tertius autem ἐπωδὸς, quo stantes ante deorum aras canebant, hymnis ipsos celebrantes, l. xvij. c. ult.

CAP. VI.

Analogia humani corporis cum systemate mundi.

REcensitis utilitatibus, quibus præcipuis aliquot disciplinis prædest doctrina anthropometrica, & quomodo variis hominum generibus inserviat: ad rem nunc propius accedamus, locuturi initio de iis, quæ ad proportionem corporis humani generatim spectant, postea partes singulas singulatim examinabim⁹.

Inter illa prima statim fronte se offert proportio pulcherrima, quam corpus humanum obtinet ad systema relatum universi: de qua analogia dicendi hic locus esset perquam opportunus. Est enim homo, ex sententia Philosophi l. i. Hist. Anim. c. 15. ad universi orbis habitum institutus: immo parvus quidam mundus, ut ab eodem nominatur l. viij. Physic. t. xvij. dum in hæc verba prorumpit: *Si in animali hoc fieri potest, quid prohibet*

bibet idem hoc accidere & in Universo? Si enim in parvo mundo fit, & in magno: & si in mundo, & in infinito. Etenim quemadmodum anima hominis nobilissima est formarum omnium, quæ sub Lunæ concavo existunt: ita corpus ejusdem metron absolutissimum est corporum omnium. *l. ij. de anima t. xxix. & l. vi. Ethic. c. vij.* Non potest, auctore Vitruvio *l. ij. Archit. c. ij.* ædes ulla rationem habere compositionis, nisi ad hominis bene figurati membra habuerit exactam rationem. Quod si dixerō, ipsam mundi compagem esse ad symmetriam hominis bene figurati coagmentatam, suffragium merebor ipsius Aristotelis, qui in utroque sex agnovit loci positiones seu differentias, quarum binæ ex singulis dimensionum speciebus enascuntur *l. ij. de Cæl. t. vij. & seqq.* Longitudinis enim principium Sursum nominat, finem Deorsum. Latitudinis principium Dextrum est, finis Sinistrum, Profunditatis principium Ante, Retro finis. Cleomedes apud Cælium Rhodiginum *l. i. c. x.* universi partem superiorem cælum esse censebat, inferiorem terram: antèius occidentem, postèius orientem: dextrorsum septentrionem, sinistrorsum meridiem. Augurum scientia dextras ad meridiem partes statuit, ad Septentrionem sinistras, testimonio T.

Livii *ab Urbe*. Varro *l. 6. de Ling. Lat. fragm.* paullo aliter eas partes digessit, aliterque alii, ut videre est apud Pierium *l. ij. Hieroglyph. in Tauro*. Quicquid sit, homini quoque suæ sunt plagæ: Facies pro oriente, pro occidente Dorsum, Latera meridiem spectantia & septentrionem, Caput cælum refert, terram pedes terunt: sicut contra plantarum ea pars, qua alimentum sugunt, terræ infigitur, unde homo planta inversa dicitur, aut planta potius homo inversus; qua de re differit contra Empedoclem philosophus *l. ij. de Anim. t. xxxvij.* Præest suo Luna capiti, thoraci Sol. Venus abdomini: quatuor extrema reliqui occupant Planetæ. Ea singula eleganti effigie expressit Cornelius Agrippa *l. ij. Occult. Philosoph. c. xxij.* Summatim: *Habet homo partes suas ita dispositas, ut in eo & superius sit, & inferius, & prius, & posterius, & dextrum, & sinistrum, ad situm orbis universi superiorem, inferioremque, quum cæterorum animalium genus vel omnino respectu ejusmodi careat, vel confusius constet, ex lib. 1. Hist. Anim. c. xv.*

Ita controversum est centrum mundi, dum Ptolemæus terram, Solem Copernicus illud constituit: controversum itidem centrum microcosmi, quod alii in umbilico, in pube alii collocant,
aut

aut præcordiis. Pubes sanè centrum est hominis expansi, decussati umbilicus, præcordia extensi. Patitur sua meteora universum, dum à radiis solaribus elevati vapores in nebulas, nubes, grandinem, nives coagulantur. In Parvo mundo ascendunt exhalationes ex inferiori corporis regione, caputque petentes illud implent tantisper, dum in formam lacrymarum, aut muci, aut sputi collectæ per oculos, aut nares, aut palatum expurgantur. Audiuntur fremitus in terræ motu, & tonitrua in aëre: audiuntur etiam in homine bombi abdominis, ructus oris, tusses pulmonum, sternutationes nasi, tinnitus aurium. Fertur Oceanus per occultos meatuum anfractus, usque dum ex terræ penetralibus erumpens, in flumina se promat Oceanum mox repetitura. Fertur sanguis ex corde per arteriarum ramosos canales ad extremas corporis partes, quo usque in venarum oscula receptus magnò impetu ad fontem suum redeat: quem circulum nostra nobis detexit ætas. Unde Manilius lib. iv.

Quid mirum, noscere mundum,

*Si possunt homines, quibus est & mundus in ipsis,
Exemplumq; Dei quisque est in imagine parva?*

Nos, ne post Homerum Iliada scripturi videamur, gradum hic sistimus, nec in quærendis

similitudinibus ulterius progredimur: præsertim cum argumentum hoc persecuti sint, & ad perfectionem deduxerint Nanzelius, Scipio Claramontius, & Fortunius Licetus, Vir divinarum humanarumque rerum scientissimus lib. singulari, cui titulus: *De mundi & hominis analogia*. Habet utilia quoque Andreas Laurentius l. i. *Hist. Anat.* atque alij.

C A P. V I I.

Humani corporis figura qualis, & quomodo motu varietur.

CUm in tota hac doctrina de figura corporis humani frequentissima incidat mentio, ne qua vocabuli ambiguitate laboremus, antequam ulterius provehamur, quid ea sit, & qualis, & quot modis varietur, exponendum esse duximus.

Formam & Figuram Philosophus l. *Categor.* ad Qualitatem retulit, per Formam non intelligens internam, quippe quæ principium corporis naturalis, & mutationis expers: sed externam. Quod si quærat, quid Forma externa à Figura distet, respondetur versiculo:

Formam viventis, picti dic esse Figuram.

Adeoque hinc colligeretur, formam esse naturæ

turæ bonum, figuram artis opus. Cæterum hæc differentia neque communi usu loquendi, neque in ipsis Logicorum disceptationibus adeò observatur accuratè, quin subinde inter sese illa duo confundantur. Ita M. Tullius l. i. De nat. deor. *Omniùm animantium formam vincit hominum figura.* Et lib. i. Offic. *Corporis*, inquit, *nostri magnam natura ipsa videtur habuisse rationem, quum formam nostram, reliquamque figuram, in qua esset species honesta, composuit in promptu.* Eadem ratione Juno apud Ovidium l. ij. *Metamorph.* de Calisto puella:

Adimam tibi namque figuram,

Qua tibi, quaq; places nostro importuna marito.
Liceat itaque nobis etiam esse ita liberis, ut Figuram nominantes hominis seu vivi, vel mortui, seu picti, vel ficti formam externam indigitare possimus.

Qualis ea sit, controvertitur. Cum enim corpus humanum, ut superius quoque disputabatur, ex diversissimis superficiebus sit concinnatum, illæ iterum superficies suis variis lineis constant: utique figura inde resultans simplex esse nequit, sed composita & simul anomala. Sane non est circularis, ut respectu umbilici voluere quidam, ex quo per extrema circulus describitur: nec qua-

drata, ut alii habitaratione thoracis, qui in car-
 nosis ac robustis *τερεῖων* & apparet. Teretia e-
 nim potius, præter rotundum caput, pleraque
 sunt membra corporis: teres collum, artus tere-
 tes, & ipse fere truncus. Quod si nomen ipsi
 omnino tribuendum veniat, *humanam* nuncupe-
 mus: cum composita eo pacto sit, ut creaturæ
 præter solum hominem nulli congruat.

Liceat hic obiter referre ridiculam hominis
 figuram, quam in Symposio Platonis per allego-
 riam proposuit Aristophanes, aut jocum. *Tota,*
inquit, cujusque hominis species erat rotunda, dor-
sus & latera circumhabens, manus quatuor, toti-
demque crura, vultus item duos tereti cervice con-
nexos, & omnino consimiles: caput utrisq; vultibus
contraversis, unum: aures quatuor, genitalia duo,
& alia singula, ut ex his quisq; convenienter exco-
gitare potest. Incedebat tunc & rectus, ut nunc,
in utram partem vellet: & quoties celerius ire con-
tenderet, instar eorum, qui prono capite crura sur-
sum circumferentes circularem choream exercent,
tunc octo membris innixus celeri circulo ferebatur.

• Variatur figura corporis humani multis qui-
 dem, at duobus præcipue modis. *Primo*, dum
 ipsa acquirit aliam atque aliam magnitudinem
 ob augmentationem vel decrementum, qua de

re cap. sequenti. *Secundo*, dum varios motus ipsa subit, quos σχηματισμὸς Græci vocant. Unde σχηματίζεν præstigiatores dicebant ac funambulos, qui varias corporis figurationes membrorum flexu & contorsione ostentare solent. Immo nosmet ipsi non tantum cum obambulamus, aut exercemur, aut manducamus, alia super alia exprimimus corporis schemata: verum etiam cum quiescimus ac dormimus, non cessante sub somnum respiratione, quæ thoracem attollendo, deprimendoque figuram ejus indefinenter variat. Discriminis ratio in eo versatur, quod quiescentium figurationes obscuriores sint, evidentiores eorum, qui exercentur. Admirabilis est schematismus foetus humani in utero, quem inter reliqua animalia notavit Philosophus *l. vij. Hist. Animal. c. viii.* maxime rotundam servare situs figuram, adeo ut in semet conglobatus nasum inter genua, oculos super genua, aures extra genua habeat.

Cæterum inter mille schematismos hominis, ille magis naturalis esse videtur, quo homo moderate extensus brachia ad femora dimittit, pedibus ita compositis, ut calcanei latum manum distent ab invicem, digiti parum exterius vergant. Nec refert pedibus innixus, an jacens

illum schematismum homo exhibeat. Cave enim arbitreris, hanc esse figuram decubitus sanorum, quam in ægrotis observandam, atque inde signa salutis, aut morbi difficilis colligere jubebat Hippocrates *lib. Prænot.* Discrepant etenim inter se quam plurimum; cum flexione modica manuum, colli, atque crurum hæc constet, corpore in alterutrum latus devoluto, sicut decumbere sanorum plurimi consueverunt, & medici præcipiunt t. Aristotele *sect. viij Probl. iij.* illa verò extensione partium, quo facilior sit eadem dimensio. Est potius, quam auctores *erectam* nominare soliti sunt, & tanquam homini propriam multis laudibus prosequi. Unus animalium homo, ajebat Philosophus *l. iij. De part. animal. c. 1.* Ἀγὰρ τὸ μόνον ὀρθὸν εἶναι πρόσωθεν ὁπῶπε, καὶ τὴν φωνὴν εἰς τὸ πρόσωθεν Ἀπαπέμπει, quia solus erectus est, anteversus prospicit, & vocem anteversus emittit. Erectionis istius causam in calorem rejicit idem ibidem *c. vj. & l. ij. c. vij.* Notissimi sunt versus Nasonis *lib. 1. Metamorph. fab. 2.*

*Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cælumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.*
Quos imitatus videtur Silius Italicus hoc modo:

Non-

*Nonne vides, hominum ut celsos ad sidera vultus
Extulerit Deus, ac sublimia finxerit ora?*

*Cum pecudes, volucrumque genus, formasque
ferarum.*

Segnem atq; obscœnam passim stravisset in alvum.
Cicero l. i. de Leg. *Figuram corporis habilem, in-*
quit, & aptam ingenio humano dedit, nam cum cæ-
teras animantes abjecisset ad pastum, solum homi-
nem erexit, ad calique quasi cognationis, domicilii-
que pristini conspectum excitavit: tum speciem ita
formavit oris, ut in ea penitus reconditos mores ef-
fingeret.

Naturali schematismo cognatæ sunt duæ aliæ
figuræ notabiles, quas *expansæ & decussatæ* nomi-
ne insignire liceat. Illa est, quam à Servatore
nostro in cruce nobilitatam homo passis brachi-
is refert. Hæc, quam exhibet homo artubus
decussatim divaricatis, soletque Andreana vo-
cari, quod hic Apostolus in crucem actus sit, cu-
jus bina extrema sursum, bina deorsum verge-
bant. Conferatur Lipsius *De Cruce*, Gretse-
rus, Bosius, Nicolaus Fontanus in Responso ad
propositam sibi quæstionem, *An manus clavis*
transfixæ pares ferendo corpus inde pendulum?
Quæ quæstio nuper agitabatur inter summos vi-
ros, Salmasium, Calixtum, Niehusium, Dilher-
rum, Chifletium, Th. Bartholinum. CAP.

Figura corporis humani ut variet ex ætate & morbo.

PRoteum in figuras quasvis mutabilem fabulantur Virgilius *l. jv. Georg.* & Ovidius *l. viij. Metamorph.* ita hominem tanquam verum Protea ex varia membrorum motione varios σχηματισμὸς exhibere dictum est in præcedentibus: in præsentī quomodo mutet figura ex ætate vel morbo aliam acquirendo magnitudinem, & ut variet ipsa magnitudo in adultis, enarrandum.

Ad ætatem quod attinet, mutat figura corporis humani evidenter, dum crescimus: nec solum variatur longitudo, verum etiam ipsa oris lineamenta & corporis habitus. Hinc non raro accidit, ut quem puerum bene noveris, post viginti annos juvenem ægre agnoscas. In trimatu suo cuique dimidiam esse mensuram staturæ certum est, testimonio Plinii *l. vij. Hist. Nat. c. xvi.* unde quantus homo futurus sit anno ætatis vigesimo primo, prænosse tum licebit: postea enim ad plenitudinem crescimus. In consistenti ætate non contingit notabilis figuræ mutatio, usque ad senectutem, qua plenitudo occipit imminui. In
de-

decrepita siccescentibꝫ ligamentis articulorum, & præcipue iis quæ sunt circa vertebrae dorsi, contrahi statura videtur atque incurvari scilicet, quasi de sepulchro jam sollicitum. Nec tamen ossa ipsa breviora fieri credendum, cum partes ex se siccæ illæ sint & solidæ. Quod si longurio fuerit homo senescens, illa curvatura evidentior evadit, & proinde turpior; quin ob deficientes spiritus ægrius molem corporis prohi sustinebit, quam si pumilus sit. Quamobrem in juventute procera corporis statura frui, liberale esse aiebat Hippocrates ij. Aph. ult. nec indecorum: in senio vero incommodum & brevitate deterius.

Utrum autem labentibus seculis labantur etiam vires humanæ, & corpora indies minora proveniant, quæstio est maximi momenti. *Mortalium genus minus indies fieri observatur, rarosque patribus proceriores, consumente ubertatem seminum exustione, in cuius vices nunc vergit ævum.* Sunt Verba Plinii l.c. At falsum id esse, experientia convincit, qua videmus ex parentibus mediocris staturæ nasci frequenter filios proceros. Vladislaus rex Poloniæ ob staturæ brevitate Cubitalis dictus, procreavit tamen filium Casimirum, cui corporis proceritas Magni nomen

adjecit. Samogithas refert Scaliger *Exerc.* 263. cum procerae staturae maxima ex parte sint, tamen quasi per vices tum proceros, tum pene nanos generare: haut absimili ingenio quarundam arborum tertio quoque anno fructus ferentium grandiores. Quod si paullo distinctius formetur status controversiæ: num scilicet in specie humana majori ex parte indies breviora corpora producantur? jam res longe est intricatior. Præter enim Plinij citatam auctoritatem, adest locus Homeri *l. v. Iliad.* ubi Tydides in pugna Aeneam saxo petit tanti ponderis, cui ferendo non essent duo viri, quales jam nascuntur homines,

- - Ο δὲ χερμάδιον λάβε χειρὶ

Τυδείδης μέγα ἔργον, ὃ δ' ἄνδρες Φέρειεν,

Οἷοι νῦν βροτοῖ εἰσὶ. ὃ δέ μιν ῥέειά πάλλε καὶ οἱ

τῷ βάλεν Αἰνείας κατ' ἰσχίον, ἔνθα τε μηρὸς

ἰσχύϊ ἐνσέρεται· κοτύλην δὲ τὴν καλέουσι.

Idem fere fingit de Hectore tantum lapidem portante, quantum duo viri fortissimi, quales nunc sunt homines, non facile super plaustrum à terra submoverent : & de Ajace Telamonio, qui Epiclem marmore aspero ingenti percutit *l. xij. Iliad.* Atque imitatus ipsum videtur Virgilius *lib. Æn. xij.* ubi Turnus cum Aenea manum conferturus,

Saxum

• • - *Saxum circumspicit ingens, (bat
Saxum antiquam, ingens, campo qui forte jace-
Limes agropositus, litem ut discerneret arvis.
Vix illud lecti bis sex cervice subirent,*

*Qualia nunc hominum producit corpora tellus.
Ille manu raptum trepida torquebat in hostem
Altior insurgens, & cursu concitus heros.*

Quorsū respexit Juvenalis Satyra quintadecima:

*Saxa inclinatis per humum quaesita lacertis
Incipiunt torquere domestica seditione,
Tela, vel hunc lapidem, quali se Turnus & Ajax,
Et quo Tydides percussit pondere coxam—
Aeneæ, sed quem valeant emittere dextra
Illis dissimiles, & nostro tempore natæ.*

*Nam genus hoc vivo jam decrescebat Homero.
Terra malos homines nunc educat atq; pusillos.
Ergo deus quicumque aspexit, ridet & odit.*

Lucretius id ad universa animantia extendit l. ij.

*Jamque adeo effæta est ætas, effætaque tellus,
Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit
Secula, deditque ferarum ingentia corpora partu.*

Videtur idem innuisse P. Maro l. i. Georg, his ver-

*Scilicet & tempus veniet, cum finibus illis [sibus:
Agricola, incurvo terram molitus aratro,
Exesa inveniet scabra rubigine pila:]*

*Aut gravibus rastris galeas pulsabit inanes,
Grandiaque effossis mirabitur ossa sepulchris.*

Inspice sis D. quoque Augustinum *l. xv. de Civ. Dei c. ix.* cum Notis Coquæi, & Ludovici Vivis: itemque Simonem Majolum in *Canicularibus*.

Verumenimverò auctoritates hæ sunt partim poeticæ, partimejushmodi nixæ rationib9, quæ assensû nostrû non satis cogunt. Vanâ enim esse opinionem hanc, abunde convincunt antiquissima regum in Palæstina, vatumque sepulchra: tum in Ægypto pyramidum viæ, ac portæ: corpora item ipsa defunctorum, à mille aliquot annis medicamentis asservata, quæ mumias cum Arabibus hodie nuncupamus, communem Europæ incolis staturam haut superantia. Cujus rei oculatus testis adest Joa. Vesslingius *Syntagm. Anatom. c. iij.* Querelæ Homeri respondetur concedendo, Græcos ante Homeri tempora fuisse paullo majores, sed coloniis in Græciam ductis cum aliis commixtos, & sic minores sibi ipsis postea visos fuisse. Quam opinionem illustrat observatio Adr. Spigellii, qui meminisse se testatur, in Batavio longiores multo fuisse homines, ac procerioris staturæ, quam nunc sunt, quod ob continua hæc bella, quæ Batavi gerunt, plurimæ quasi coloniae ductæ, maximeque gens illa cum exteris commixta fuerit, *l. i. de Hum. Corp. Fabr. c. vij.* Legi etiam potest dissertatio *de Habitu Germanorum*

rum Hermannii Conringii. Quod si detur tandem hoc contrarium sentientibus, unicum certè sequetur absurdum inevitabile: Corpora nostra, nisi opportune pereat mundus, post aliquot secula formicis futura æqualia. Atque hæc de ætate.

Ex *morbo* mutari formam hominis externam frequentissimum est. Leucophlegmaticis æqualiter turgescit suffusa pituita totum corpus: Elephantiasi laborantibus crustosa fit cum tumore universa cutis: nonnullos Quartana febris in gigantæam molem erexit, observatione Spigeli l. c. Invenit Plinius in monumentis, Salamine Euthymenis filium in tria cubita triennio adolevisse, incessu tardum, sensu hebetem: & jam puberem factum voce robusta absumentum contractione membrorum subita triennio circumactò. Ipse Plinius vidit eadem ferme omnia, præter pubertatem, in filio Cornelii Taciti Equitis Romani Belgicæ Galliæ rationes procurantis: additque Ectrapelos Græce vocari, in Latino non habere nomen l. vij. c. xvi. Meminit Spigelius l. c. cujusdam Antonii Antverpiensis, qui cum pusillus admodumque debilis in lucem prodissset, illico puer ex morbo in maximum gigantem evasit. Latet autem in istiusmodi corporibus vitium, quod

quod prodigiosum augmentum cum immatura morte accersit.

Quod si ad particulares morbos descendere velimus, innumeris modis variatur humani corporis figura. Hydrocephalus totum caput deturpat: Tympanites inflat abdomen: mammas Cancer deformat: distorquent artus Luxatio & Fractura, ex quarum prava repositione membra subtracto alimento imminui etiam cernimus. Unde Chirurghi multum interest, medias figuras addiscere, quibus ignoratis, ut superius quoque demonstratum fuit, luxata in cassum dirigere anniretur.

CAP. IX.

Magnitudo corporis humani quos habeat terminos.

ENarratis itaque illis modis, quibus forma hominis externa variatur, sive, motu locali id accadat, sive augmentatione ex ætate aut morbo: proximum erit de magnitudine corporis simpliciter spectata aliquid adjicere, qualis est adutorum, ac consistentium, quæ nec augmento amplius variet admodum, nec morbo portentose grandescat.

Ea habet terminos latissimos, si consensum præ-

præbere velimus monumentis illorum, qui gigantum & pygmæorum historias prodiderunt. Cælum oppugnant gigantes apud Nasonem *lib. Metamorph. i.* & Jovis fulmine tacti pereunt. Horum nomina aliquot exprimit Virgilius *l. i. Georg.*

- - - *Tum partu terra nefando*

Cæumque, Japetumq; creat, sævumque Typhæa

Et conjuratos cælum rescindere fratres,

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam

Scilicet, atq; Offæfrondosum involvere Olympū:

Ter pater extructos dissecit fulmine montes.

Ulysses apud inferos Tityum Terræ filium videt *Odyss. xij.* qui in pavementum prostratus novem terræ jugera longitudine æquabat. Atlantem mundi bajulum Ovidius *l. xiv. Metamorph.* cunctis hominum ingenti corpore præstitisse perhibet. Libro autem *xij.* describit

- - - *Summis extantem Riphea silvis,*

Thereaq; Hæmoniis qui pressos montibus ursos

Ferre domum vivos indignantesque solbat.

Cyclopes Maronis *l. Æn. iij.* gigantum manipulus erat, quorum caput Polyphemus

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,

Trunca manum pinus regit, & vestigia firmat.

Pertinet huc maritus Praxinoæ, qui a Theocrito
in

in Syracusanis ἀνὴρ τρεῖς καὶ δεκάπηνχες, vir trèdecim cubitorum nominatur.

Gigantum mentionem injicit ipsa Scriptura Sacra *Genes. c. vj.* quem locum licet aliter interpretentur Philo Judæus *l. de Gigantibus*, & Cyrillus *l. ix. adversus Julianum*: Augustinus tamen *lib. Questionum in Genesin, quest. ij. & l. xv. de Civitate Dei c. xxij.* Ambrosius *De arca Noe c. iv.* Theodoretus *in Genesin, quest. xlvij.* atque alii plerique recentia significatione vocis communi de hominibus vastissimæ staturæ exponunt. Sex cubitos *Goliath* superasse dicitur *l. j. Samuel. c. xvij.* quo minor non fuit frater ejus *Lahemi l. j. Chronic. c. xxj.* *Jesbibenobus* gigas Palæstinus Davidem regem pugnando defessum interemisisset, nisi *Abiseus* Regi succurrens gigantem, cujus hastæ ferrum trecentos æris siclos pendebat, interfecisset, *ij. Reg. xxj.* Fit ibidem mentio *Saphi*, & *i. Paralip. xx.* *Gethai* gigantum, quorum hic cubitos senos proceritate attingebat. *Benaja l. ij. Samuel. c. xxij.* occidebat *virum illum ingentem ex Ægypto*, in cujus manu erat hasta vectis instar textorij. *Lib. j. Chronic. c. xxj.* *Sebechai* trucidat *Sibai*, qui erat ex filiis gigantum: & *Jonatham* occidit *virum vastissimæ molis*, in cujus manibus pedibusque seni erant digiti.

Pallantem Turnus interficit apud Virgilium
l. Æn. x. cujus cadaver Romæ Anno octingentesi-
 mo salutis nostræ inventum fuisse, inciso nomi-
 ne Pallantis Evandri filii, quod erectum in pedes
 barba æquaret mœnia Romanorum, auctor est
 Alphonſus Toſtatus Hiſpanus Epīſcopus Abu-
 lenſis *in cap. v. Genes. quaſt. xij.* Referunt eandem
 hiftoriam Fulgoſus *l. i. c. vj.* & Crancius *l. iv. c. xv.*
 addendo, in pectore cadaveris vulnus fuiſſe pe-
 dum quatuor & dimidij, ad caput vero ſtetiſſe lu-
 cernam ardentem quæ nec flatu, nec humore ex-
 tingui potuerit, quoad perforato vaſe aër admit-
 teretur. Comes Natalis *l. vj. Mytholog. c. xxj.* au-
 ctor eſt, in Theſſalia inventum eſſe os humani
 cruris tam vaſtum, ut triginta paria boum vali-
 dorum illud plauſtro impoſitum vix potuerint
 loco movere. Quin & Auguſtinus *l. xv. de Civ.*
Dei c. xix. Vidi, inquit, ipſe non ſolus, ſed aliquot
 mecum in Ilticenſi littore molarem dentem hominis
 tam ingentem, ut ſi in noſtrorum dentium modulos
 minutatim concideretur, centum nobis videretur
 facere potuiſſe. Apollonius Grammaticus ſcri-
 bit, prope Athenas inſulam eſſe quandam, quam
 Athenienſes cum vellent muris mûnire, dum fo-
 derent fundamenta, invenerint ſepulchrum C:
 cubitorum, & intus cadaver ad oſſa uſque ab-
 ſum-

sumptum, cum hac epigraphe:

*Sepultus ego Macrosciris in longa insula,
Vitæ peractis annis mille quinquies.*

Plinius l. vii. c. xvi. edit. Venetæ Pauli Manutii
1559. In Creta, ait, terræ motu rupto monte, inven-
tum est corpus stans xlv. cubitorum, quod alii Ori-
onis, alij Oti fuisse arbitrantur. Orestis corpus o-
raculi jussu refossam, septem cubitorum fuisse com-
mentis creditur. Plutarchus in vita Sertorii, &
Strabo l. xvij. Geograph. referunt, Q. Sertorium,
cum oppidum Mauritanie Tingi cepisset, ubi
Anthæum gigantem sepultum tradiderunt Afri,
noluisse barbaris fidem habere ob magnitudi-
nem: ipsum tamen offendisse corpus lx. cubitos
longum. Pausanias in Atticis de Ajace Telamonio
narrat, in Salamine insula ejus cadaver refossam,
inventaque ossa tantæ magnitudinis, ut molæ
genuum disci instar essent. Idem in Arcadicis
de alio cadavere scribit xj. cubitorum, quod O-
rontis esse credebatur. At vero fidem omnium
superat, quod Joa. Boccatus in Genealog. Deor.
prodidit, suis temporibus in Sicilia haut longe à
Drepano urbe inventum gigantis corpus, quod
attrectatum in pulverem abierit. Existimatum
autem est, conjectura ex osse coxæ, quod inte-
grum remanserat, fuisse CC. cubitorum. Atque
hæc

hæc de gigantibus poëticis, biblicis, historicis.

Πυγμαῖν Græci vocant spatium, quod est à cubito usque ad digitos inflexos, unde pygmæi nomen traxere, quod hanc mensuram statura non excedant. Eorum duplex genus descriptum invenio, quorum alii Africam incolant, Asiam alii. De Africanis ita narrat Aristoteles l. viij. *Hist. Animal. c. xij. Grues ex Scythicis campis ad paludes Ægypto superiores, unde Nilus profluit, veniunt, quo in loco pugnare cum pygmæis dicuntur. Non enim id fabula est, sed certe est genus tum hominum, tum etiam equorum pissillum, ut dicitur, deguntque in cavernis, unde nomen Troglodytæ à subcundis cavernis traxere.* De iisdem intelligendus Plinius l. vi. c. xxx. ubi: *Quidam, inquit, & Pygmæorum gentem prodiderunt ante paludes, ex quibus Nilus oriretur.*

Asiaticos idem Plinius depingit l. vij. c. ij. his verbis: *Ad extremos fines India ab oriente circa fontem Gangis Astomorum gens habitat. Supra hos extrema in parte montium Spithamæi Pygmæi narrantur, ternas spithamas longitudine, hoc est, ternos dodrantes non excedentes, salubri cælo semperque vernante montibus ab aquilone oppositis: quos à gruibus infestari Homerus quoque prodidit. Fama est, insidentes arietum caprarumque dorsis,*

armatos sagittis veris tempore universo agmine ad mare descendere, & ova pullosque earum alitum consumere: ternis expeditionem eam mensibus confici, aliter futuris gregibus non resisti. Casas eorum luto, pennisque & ovorum putaminibus construi. Homeri iste locus extat Iliad. iij. v. iij. ubi Trojanos cum Achivis manus conferturos incedere memorat clamantes & sonitum excitantes similem illi, qui oritur dimicantibus inter se pygmæis & gruibus:

Ἡὺτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει θρανόθι πρὸς αἶτ' ἐπεὶ ἔν χειμῶνα φύγον καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον.

Κλαγγῇ τὰί γε πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων, Ἄνδράσι πυγμαίοισι φόνον κ' κῆρα φέρεσαι, Ἡέραι δ' ἄρα τὰί γε κακὴν ἔριδα προσφέρονται.

De his videtur loqui iter *ul. x. c. xxiij.* cum immenso tractu grues à mari eo venire asserat cum pygmæis dimicaturas, quarum abscessu pygmæa gens inducias habeat. Alluit autem mare eoum extremas Chinarum oras, Indiasque in duas partes Ganges dividit. Unde manifestum evadit, Aristotelis pygmæos Africæ esse incolas, Asiæ vero illos, quos Plinius Spithamæos appellabat *l. vij. c. ij.* Idem *l. jv. c. xj.* Thraciæ oppidum Gera-

Geraniam esse prodidit, à pygmæorum gente habitatum olim, quos Catizos barbari vocant, ex quo à gruibus fugati creduntur. Eo respexit Juvenalis Satyra decima tertia:

*Adsubitas Thracum volucres, urbemq, sonoram
Pygmaeus parvis currit bellator in armis.*

Jam quid hac de re censendum? Diximus paullo ante, magnitudinem corporis humani latissime patere, nec usque adeo ad angustias unius mensuræ esse à natura redactam, ut qui ab ipsa recedant excedendo vel deficiendo, in monstrorum classem protinus sint referendi. Quantum vero patet illa latitudo, & quis sit terminus mensuræ minimæ, perquam difficillimum est determinare. Fuisse olim frequentiores homines vastæ magnitudinis sicut negari nequit; ita fuisse tales, quales Poetæ nobis obtrudunt, credere non cogimur. Fabulam sapit etiam illud Orionis corpus apud Plinium, nisi ex xlvj. cubitis forte, priores duo numeri demendi sint, ut ab illo Orestis uno tantum cubito distet: siquidem alii jamdum omisso l. legunt, xvj. cubitorum. Pallantis corpus quantum fuerit, divinare non licet, cum de altitudine murorum, quibus eo tempore Roma cingebatur, non exacte constet. Et quamvis constaret, inscriptio tamen, quam afferunt, à

multis pro supposititia habetur. Idem judicium de gigantibus aut tyrannis Biblicis esto, cum Genes. c. vi. potentes saltem nominentur, nullius mensuræ mentione facta. De Goliathe tamen & aliis heroibus quæ dicuntur in libb. Samuel. Regum, atque Chronicorum, credere oportet. Nec excedit fidem proceritas hominis novem pedum & totidem unciarum, quem divo Claudio principe ex Arabia advectum Roma vidit: nec duo illa corpora, quæ istius staturam semipede superabant, & in conditorio Sallustianorum hortorum ejus miraculi gratia asservabantur, ut refert Plinius l. vii. c. xvi.

Similia exempla omnibus extitere seculis, antiquitus tamen crebriora: adeo ut certæ familiæ microcosmos fere gigantes seu vasti corporis homines producerent. Atque hoc nominis significato plerique veterum heroes, gigantes fuisse videntur. Inde contigit, ut reperto in Creta illo corpore immani, mox Orionis id esse, aut Oti, forsitan illius Cyllenii ducis Epejorum, quem apud Homerum *Iliad. xv.* Polydamas interficit, suspicati sint. Num vero integra aliqua regio habitata fuerit, vel hodieque habitetur à solis gigantibus, vix verosimile est, nisi Patagones intelligere velimus, qui teste Cardano l. vii. *De variet.*

rer. c. xliij. juxta fauces freti Magellanici degunt, octo palmis longiores, crudis vescuntur carnibus, pane carent, tantum aquæ uno haustu bibunt, ut duodecim hominibus satis esse possit, sagittas adeo profunde in gulam demittunt, ut in ventriculum usque ire existimentur, quod ipsi pro egregio spectaculo habent.

Æque certæ sunt illæ de pygmæorum gemino regno Aristotelis, Pliniique narrationes, quas in dubium vocari hodie à plerisque video. Etiam si enim nautarum industriæ multa adhuc versus utrumque polum perlustranda restent: illa tamen loca, quæ à pygmæis incolæ scribuntur, tam circa Gangem, quam Nilum, satis sunt peruestigata, nec quicquam tamen de illa gente aut pugna cum gruibus inauditum. Strabolib. i. *Geograph.* fabulosos esse statuit, nec tamen id vitiodandum Homero, aut Hesiodo, quod ipsorum mentionem fecerint. *Ἡσιόδῳ τε ἔκ ἂν ἴς ἀντιάσαιο ἀγνοίαν ἡμίκυνας λέγοντες, καὶ μακροκεφάλους, καὶ πυγμαίους. ἔδὲ γὰρ αὐτῷ Ὀμήρῳ ταῦτα μυθεύοντες, ὧν εἰσι καὶ ἔτι οἱ πυγμαῖοι.* Franciscus Alvarez Lusitanus, qui ea loca, per quæ Nilus in Ægyptum fluit, peragravit, Æthiopes ibi habitare mediocris staturæ prodidit, tam minutam gentem à se nullibi conspectam. Conspici-

mus autem frequenter in aulis principum nanos quosdam atque homunciones, qui si non sunt pygmæi, ipsis profecto non sunt multum absimiles. Divò Augusto præside minimus homo, duos pedes, & palmum altus Conopas nomine, in deliciis Juliæ neptis ejus fuit: & mulier Andromeda liberta Juliæ Augustæ. Manium Maximum & M. Tullium equites Romanos, binum cubitorum fuisse auctor est M. Varro, & ipsi vidimus in oculis asservatos, scribit Plinius *l. vii. c. xvj.* Pusilli admodum homunciones fuere Quinctus frater Ciceronis, & gener Lentulus, in quos eo nomine cavillatus est, auctore Macrobio *l. ii. Saturnal. c. ii.* Venerat enim in provinciam Cicero, cui frater præfuerat. ibi imaginem ejus clypeatam amplissima forma, ad pectus usq; depictam cernens: Frater, inquit, meus dimidius major est, quam totus. Generum ingenti gladio accinctum videns: Quis, inquit, generum meum gladio alligavit? Atqui pumilionum minimus omnium fuisset Faustus, nisi veritatis limites excederet Aufonii de ipso epigramma.

*Faustus insidens formica, ut magno elephanto
Decidit, & terræ terga supina dedit.*

*Moxq; idem ad mortem est multatus calcibus e-
Perditus ut possit vix retinere animam. [jus,
Vix*

*Vix tamen est fatus: Quid rides, improbe livor,
Quod cecidi? cecidit non aliter Phaëton.*

Quod si ex allatis historiis omnino statuendi forent magnitudinis humanæ extremi termini, mensura minimi hominis esset cubitus unus, qualis pumilionum: maximi septem, qualis Orestis aut Goliathis fernæ; fabulosi quadraginta sex, qualis Orionis, & plurimum.

Verum relictis quæ antiquior ætas aut vidit, aut credidit, descendamus tandem ad considerationem ejus varietatis, quam in humanorum corporum magnitudine ac parvitate nostro ævo oculis usurpare sine errore licitum est. Docebat Hippoc. *l. de aer. aq. & loc.* quantū homines inter sese differant ex diversitate regionum, non solū quod ad mores, sed quod ad ipsam corporis habitudinem. Exempli autem loco assumebat. Asianos atque Europæos, amplissimo sermone ostendens, in Asia omnia majora nasci, homines esse habitiores ac specie pulcherrimos, magnitudinis eximiæ, minimeque differentes, quantum ad formam ac corporum proceritatem attinet. Nos conferendo Europæos non cum Asiaticis, aut Afris, aut Americanis, sed cum se-ipsis, reperiemus Septentrionales ut plurimum magnos esse & pulchros, capillis nō adeo crispis

& ad flavedinem ruboremue accedentibus: contra Meridionales esse statura breviori, crispo capillitio atque nigricante; intermediis mediocria omnia. Communis tamen Europæorum statura sex pedibus geometricis in longitudinem definitur, quam qui excedunt, longi: qui non attingunt, breves dicuntur. Servavit communem hanc staturæ longitudinem perfectissimum nostri Servatoris corpus, consentiente mensura, quæ Romæ adhuc in æde S. Joannis Lateranensis ostenditur.

C A P. X.

Quid corpus proportionatum sit, & quomodo mensurandum.

PRæmissis igitur, quæ de magnitudine corporis humani in genere, quos ea terminos habeat, nec non Europæorum in specie, dicenda erant: restat indicandum, quid proprie corpus symmetrum seu bene proportionatum, & qua ratione sit dimetiendum.

Corpus proportionatum illud voco, non quod mediam servat mensuram inter extremos summæ & minimæ magnitudinis terminos: qualem inter Europæos sex pedum geometricorum esse diximus, sed cujus membra debitam inter se habent

habent symmetriæ rationem, siue corpus ingens sit; siue exiguum. Ecquis Herculis membra, quibus tot patravit egregia facinora, suo caruisse commensu diceret, aut manca fuisse, etiam si ipsum corporis mole staturam Europæorum ordinariam longe superasse constat? De Gange rege Æthiopum ab Alexandro occiso testatur Suidas, quod statura denos cubitos attigerit: cæterum ea formæ præstantia, qualis nemo unquam mortalium, fuerit. Quis negaret, dari pumilionum corpuscula sola brevitæ peccantia, ita ut nihilo minus membra eorum mutuam obtineant proportionem. Quis exiguam statuat, aut unius Spithamæ effigiem convenientis symmetriæ rationem obtinere posse iret inficias? Concludendum itaque Symmetriæ vocabulum haut denotare præfinitam corporis quantitatem: sed convenientiam partium mutuam, qua vel gigantis ac pygmæi, si inveniuntur, corpora instructa esse possunt. In hunc sensum scribit Jo. B. *Portat. iv. Physiogn. human. cap. ix. Corpus quod nec densum evidenter sit, nec laxum, neque durum, neque molle, nec pilosum, nec glabrum, quantacunque magnitudinis extiterit, temperatissimum erit. Quod si instrumentaria ejus partes commensum quendam inter se sortiantur, erit profecto visu pulcher-*

cherrimum, & absolutissima constitutiouis. Quanquam ego illud pulcherrimum esse haut facile assererem, nisi debitam simul magnitudinem obtineat, absque qua symmetriam quidem, veram autem pulchritudinem consistere non posse Philosophus testatur l. de Poetica c. vij. his verbis: Pulchrum in magnitudine & ordine consistit: unde neque omnino parvum animal esse potest pulchrum, confunditur enim spectatio, quæ propè insensibili tempore fit: neque omnino magnum, non enim simul spectatio fit, sed perit spectantibus unum & totum ex spectatione: ut si decem millium stadiorum sit animal. Liquet inde, hallucinatum fuisse Argenterium, dum Comm. ij. in Art. Medic. corpora arbitratur quanto majora fuerint, tanto pulchriora esse, modo proportio debita & color laudabilis non absint.

Corpus igitur humanum cujuscunque magnitudinis, an mutuam habeat membrorum symmetriam, exploraturo, necessaria ad hanc rem præcepta in promptu habere convenit, atque instrumenta. Præcepta alia spectant ad totum corpus, ad singulas partes alia. Illa sunt præsentis considerationis, hæc per seqq. capita distribuentur.

GENERALIA PRÆCEPTA hæc sunt.

I. Ante omnia proceritas corporis exacte exploranda, à vertice ad calces.

II. Proceritati respondere debent tria. 1. Spatium ab apice unius medii digiti ad apicem alterius, brachiis expansis. 2. Spatium, quod intercipitur inter apices majorum digitorum in utroque pede, si divaricentur hi, quam fieri potest amplissime. 3. Longitudo utriusque pedis à pube ad calces mensurando

III. Pubes medium esto proceritatis, sursum & deorsum.

IV. Dimidiam proceritatem crassities æquet trunci sive per thoracem, sive per abdomen cibus debite distentum mensures.

Ad exsequendum has dimensiones sufficit uti filo, aut zona, ut volebat Hieron. Montuus *part. v. Medic. Practic. c. viij.* aut chorda non nimis laxa, sed quæ ob strictiorem texuram minus tendatur. Sin exquisitiorem paullo cognitionem desideras, & quæ non corporis universi duntaxat, sed partium singularum quoque symmetriam patefaciat: circinum etiam, & instrumentum, quod ab usu Anthropometron nuncupabimus, ad manum habere expedit. Eo enim confecto, supersedere poteris labore non mediocri, qui subeundus erat in addiscendis mensurarum varie-

tatibus, quid palmus vulgaris, & architectonicus? quid cubitus vulgaris, regius, geometricus? De quibus consule Vitruvium, atque ejus commentatorem Hermolaum Barbarum, Budæum, Nicephorum, Vegetium, alios.

Anthropometron tribus constat partibus: ligno recto, ligno transverso, atque basi. Quare conficias pro magnitudine hominis mensurandi lignum rectum, oblongum, quadrangulum, cujus singula latera pollicem plus minus æquent. In superiori parte tranversim & ad angulum rectum affigas lignum simile, cujus tamen longitudo multo minor sit, & sextam circiter partem alterius compleat: inferiorem partem inferas asseri tanquam basi æqualiter dolato, ita ut in facto foramine perpendiculariter erigi, circumagi, & pro arbitrio extrahi queat, ligno transverso verticem hominis exacte tangenti.

Lignum rectum circino dispescatur in sex partes æquales, quas *pedes* vocabimus, etsi nihil referat, si geometricis majores, minores vel æquales fuerint. Singuli horum pedum subdividantur in duodecim particulas, quas *uncias* appellare licet, lineolis per transversum accurate ductis ad regulam, quali communiter scriniarii utuntur. Similis ea est regulæ scriptoriæ, nisi quod extre-

mitate

ANTHROPOMETRON

12

24

36

48

60

72

REGULA

BASIS.

mitate altera insignem habet crassitiem in prominentias duas angulares compositam eo pacto, ut applicata ad corpus aliquod rectangulare ductum monstret lineæ rectæ describendæ. Adi figuram appositam, *

Exploraturus ergo, num corpus mensurandum convenienti præditum sit symmetria, quantum ad dimensionem universalem atrinet: collocabis hominem sub anthropometron debite erectum, ea ratione ut extremitati in foramen, adactæ metatarsus pedis sinistri exterius applicetur, verticem lignum transversum moderate premat. Mox applicata regula ad lineolam, quæ pedi primo seu uncia duodecimæ anthropometri respondet, an caput cum collo eam attingat, adeoque justam teneat longitudinis mensuram, monstrabit. Admota uncia vigesimæ, an præcordiis respondeat, observes. Uncia vigesimæ octavæ, an umbilico. Trigessimæ sextæ, an pudendis. Porro pes quartus, an regioni femoris gracilescenti. Sexto autem calx perpetuo respondet.

Hinc extracto ex assere anthropometro, brachia ut extendantur impera: applicatoque ligno recto ad apices medii utrinque digiti, utrum conveniat cum proceritate mensura ista, cogno-

sces. Spatium inter pedum pollices si expiscari animus est, ut supinus decumbat, jube: pedes autem non solum divaricet quam fieri potest largissime, sed & digitos extrorsum moveat & longissime extendat. Cætera ex superioribus patent, & inferius magis inclarescent.

C A P. XI.

Symmetria capitis.

MInervam ex cerebro Jovis natam fingunt Poetæ, unde sapientiæ deam nominant, caput ipsum arcem Palladis, & numinis sedem diviniorem. Eminentissima sane corporis nostri pars est, & religiosæ majestatis particeps, adeo ut regum diadematibus gestandis fuerit ab antiquissimis temporibus destinata. Residet in ipso tanquam aula Imperatrix Anima, & nutu suo, quid agendum vel fugiendum sit, singulis imperat membris. Continet tot nobilissimorum sensuum instrumenta, eo ordinis artificio disposita, ut in angusta loci capacitate alterum alterius actionibus neutiquam sit impedimento. Age igitur à capite, tanquam digniori & magis veneranda corporis nostri parte, reliquarum dimensiones exordiamur.

Caput nomino, quicquid atlante seu prima

colli vertebra sustinetur; ubi posterius cervices sunt, larynx anterieus. Aut imaginare tibi trigonum, cujus basis à cervice ad mentum tendat, latera æqualiter in syncipite cocant; & habebis ad umbratos capitis terminos. Cæterum de comensu ejus admodum discrepare videntur auctores. Adrianus Spigelius *l.j. Hum. Corp. Fabr. c. viij. Caput*, ait, *cum magnitudinem legitimam observat, sextam totius corporis partem longitudine sua, quæ ab extremo mento ad summum usque verticem est, conficit.* Vero consonat hæc mensura, si cingulo aut filo instituat, ob globositatem ossis frontalis: ad anthropometron autem si indagaris istud spatium decem tantum particulas æquabit mentum à vertice, aut duodecim seu sextam corporis totius partem. Cum enim caput una cum collo, consentiente ipso Durero, sextam totius partem constituat, ut cap. superiore quoque dictum est, collo anteriori duæ minimum uncia ex duodecim illis veniunt tribuenda, relictis decem duntaxat pro capitis altitudine: quemadmodum & Dureri opus evolventi, & experientiam ipsam consulenti ultro patefcet.

Sunto itaque ratæ hæc ad anthropometron examinatæ capitis dimensiones. Latitudo capitis seu diameter est unciarum octo: ad tempora

tamen multo strictior. Longitudo à vertice ad mentum, decem. Filum si circumduxeris sive per verticem & laryngem, sive per frontem & occiput, æquabit illud duas sextas totius corporis, hoc est, uncias xxjv. & quadrabit eadem mensura à larynge per frontem ad cervices deducta.

Ita se res habet in capite symmetro, quod testimonio Galeni *l. jx. De usu part. c. xvij. & cap. xj. Art. Medic.* ad oblongæ sphæræ similitudinem structum est, & utrinque juxta tempora paulatim comprimitur, prominente parte tam anteriore quam posteriore. Recedunt ab hac proportionem, figuræ depravatæ capita, quorum quinque recensentur species. I. in qua deest anterior ex osse frontali producta eminentia. II. in qua perit posterior ex osse occipitis. III. Rotunda, in qua utraque abest, capite ad sphæræ formam tornato. IV. Lata, in qua eminentiarum transpositio facta, ita ut ad aures sint utrinque. V. Longa, quæ talis arte reddita ex naturali.

Priores duæ satis sunt frequentes. Rotundam se invenisse negat Jo. Philipp. Ingrassias Siculus *com. iij. in lib. Galeni de off. cap. i.* inter innumeras calvarias, quas eo fine in diversis cæmeteriis inspexit. Quamvis enim primo intuitu sphæricæ apparerent, circinus tamen, aliquam eminentiam

am adesse semper docuit. Quarta monstrosa est, quam nusquam habet Hippocrates, Galenus autem l. c. affert tanquam impossibilem, aut cum qua homo supervivere nequeat. Observarunt tamen & mensurarunt eam magni viri. Petrus Aponensis *differ. 79.* in nano, & alio huic quasi consimili. Hugo Senensis, Bononiæ in puero quatuor annorum, ut refert *y. Art. Medic. com. xxxvi.* Vesalius in tribus aliis, quorum historias recenset l. 1. *De hum. corp. fabr. c. v.* Legi potest etiam Caspar Hofmanus *com. in Gal. l. ix. de usu part. n. 698.* Ingrassias in mendico octodecim annorum, cujus caput Patavii in templo D. Antonii A. 1534. ipse mensuravit, tamen è longinquo conspicientibus statim latitudo longitudine major apparebat. Monstruosum tamen illud fuisse addit atque imperfectissimum, oculis in medio faciei turpissimè positis, vertice acuto, & vere $\phi\omicron\zeta\omicron\nu$, quasi in fronte & occipite maxima fuisset compressio facta. Manus erant sine digitis, cochlearis potius formam repræsentantes. Unde colligitur, verissimam esse hanc capitis deformationem juxta ac perversissimam, veniamque mereri Hippocratem, qui omnino omisit, & Galenum, qui vitalem negavit: cum quod admodum rarò contingit, parum id obser-

vandum esse censeat ipse Philosophus *l. 3. Hist. Anim. c. xv.* Consimile fere portentum oportet fuisse Therfiten Achivum *Iliadij.*

- - Αἴσχις δ' ἀνὴρ ὑπὸ ἱλίον ἦλθε.
 Φολκὸς ἔην, χλωλὸς δ' ἔτερον πόδα, τῷ δὲ οἱ ὦμῳ
 κυρτῷ, ἐπὶ σῆθ' συνοχωκότε. αὐτὰρ ὑπερθε
 φοξὸς ἔην κεφαλὴν, ψιεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη.

*Turpissimus autem vir ad Trojam venit
 Strabo erat, claudus autem altero pede, & ipsius
 humeri*

*Curvi & in pectus contracti : & desuper
 Acutus erat capite, rara autem percurrerat la-
 nugo.*

Quintam adamarunt Macrocephali, apud quos populos longissima habentes capita generosissimi existimabantur. Simul ac enim editus est infans, caput ejus tenellum & molle manibus effingunt, & in longitudinem adolescere cogunt, vinculis & idoneis artibus adhibitis, quibus capitis rotunditas vitietur, & longitudo augeatur. Hoc institutum primum hujusmodi naturæ dedit initium; successu vero temporis in naturam abiit, ut proinde instituto nihil amplius opus esset, t. Hippocrate *l. De aer. aq. & loc.*

Ad explorandos harum figurarum defectus, quatuor lineas proponit *Spigelius l. 1. Fabr. C. II. c. viij.*

e. viij. ex quarum æqualitate vel inæqualitate, certi fieri de depravata caputum symmetria possumus. Primam nominat *faciei* lineam, quæ ab imo mento ad supremam frontem pertingit. Altera est linea *occipitis*, quam à vertice ad colli primam vertebra ducit. Tertia *frontis* est, ab una temporum cavitate ad alteram excurrent. Quarta *syncipitis*, quæ ab ima aure, ubi processus mamillares prominent, ad syncipitis elatiorem partem extenditur. Si enim ex his lineis ea quæ faciei est, longior fuerit, caput longum dicitur: si brevior, brevius. Si frontis linea longior cæteris, caput latum erit: si occipiti, caput acuminatum. Si omnes æquales, naturale: si omnes inæquales, aut quædam, aut plures, orietur illa capitis forma, quam $\Phi\omicron\zeta\omicron\nu$ vocant Hippocrates & Galenus, i. e. depravata. Denique nisi hæc per filum mensuratio sufficiat, circino quoque utendum, & consulendum oculorum iudicium, quod absentiam huius vel alterius eminentiæ, aut factam transpositionem sine magna difficultate indicabit.

Est tamen, ubi non tam figura, quam quantitate caput peccat. Mediocre caput, quale leoni esse dicunt Physiognomi, laudatur tanquam ingenii & sensuum præstantissimum argumen-

tum. Exiguum caput pessimum, cum nec pulchrum id sit, nec sanum esse possit. Inter duo mala si alterutrum eligendum, præstat habere caput mediocri paullo majus, & quale canibus venaticis tribuit Aristoteles l. *Physiognom.* quippe qui sagaces. Platoni ejusmodi caput fuisse ex imaginibus & monumentis antiquis constat. Pericli quoque decens corporis habitus, sed caput paullo majus atque longius: quo nomine Comicorum dicteris agitur fuit. Videatur Plutarchus in *ejus vita*. Cœlius Rhodiginus l. *xx. Antiq. Lect. c. xij.* Galenus l. *vi. Epid. com. i. aph. 37.* Si tamen enorme nimis sit, & carnosum, non tam virtutis formatricis robur, quam materiæ abundantiam arguit: unde significat homines somniculosos, stupidos, indociles. Jo. B. Porta hos ad boves, asinos, atque noctuas retulit.

CAP. XII.

Symmetria capillitij.

PRæmissa methodo dimetiendi caput integrum, proximum est ipsum in partes dividere, singularumque subdere mensurationes. Dividitur enim caput diversimode.

Quæ ossa respiciunt, in calvariam & maxillas geminas totum partiuntur. Calvaria osse fron-

frontis & occipitis, duplici osse syncipitis atque temporum, in quibus aures sitæ sunt, absolvitur. Maxillæ faciem constituunt, in qua oculorum orbitæ, nasus, dentes, mandibula, & si quæ restant osseæ particulæ. Hæc distributio est Galeni l. *de ossibus*, sed ad rem, quam nunc paro, minus commoda.

Qui *partes externas* considerant, id quod à Philosopho factum *lib. 1. Hist. Animal. c. vij. & seqq.* cujus ductum in plerisque nos nunc sequemur, illi caput in *τερυχῶλον* dispescunt, atque *περίσωρον*. Illud latine *capillitium* vocare licet, non quatenus vox solos capillos notat, sed partes etiam subjectas, quibus ipsi innascuntur. Aristoteles l. c. *σκάφιν* appellat à cavitate & rotunditate, quod Gaza Calvam vertit: quasi Calvaria ossea foret, Calva vero ipsi superinductæ cutis portio, quæ capillos emittit, & in qua calvities accidit. Nec desunt, qui hanc partem capillatam Caput in specie nuncupent: exemplo Hippocratis, qui librum *de vulneribus capitis* conscripsit, intelligendo ea tantum vulnera, quæ cranio infliguntur. Ita Chirurghi recentiores hanc verbi etymologiam retinent, dum vulnera faciei à capitis vulneribus distinguunt. Nos, cum verba valeant sicut nummi, Capillitii vocabulo ute-

mur: cujus termini sunt extimorum radices capillorum. Constat autem capillitium quinque partibus: Syncipite, Vertice, Occipite, Temporum dextro, & sinistro,

Synciput anterior pars capitis est, Aristoteli *βρέγμα*, ab irrigando, quod ille locus infantibus madet, donec dentes acquisierint, nec corroboratur ante primum sermonis exordium, auctore Plinio *l. xj. Nat. Hist. c. xxxvj.* Quapropter in tenellis sua se mollitie ultro prodit: in adultis exploratur medio digito, cujus apex ad futuræ sagittalis & coronalis concursum pertingit, si carpus dorso nasi ad intercilium applicetur. Est enim synciput, ut hoc loco sumitur, illa pars capillitii, cui superior portio ossis frontalis ad futuram usque coronalem subjacet, cujus flexum quoque figura ejus superiori parte imitatur, inferius arcu, quem radices pilorum frontaliū describunt, terminatur. Tametsi frequenter crines syncipitis ita positi reperiuntur, ut cuspi de quadam in mediam frontem excurrentes, arcus minores binos efforment, dominantis indices Veneris. Unde glabras syncipitis partes, ab arcubus illis interceptas, *montes venereos* nominare Metoposcopi consueverunt. Cæterum capilli syncipitis speciali nomine Antiarum do-

nantur à Nonio & Festo. Lucilius *l. vij. Satyr.* Capronas vocavit.

Vertex Quinctiliano *lib. viij. Institut. Orator.* à capillorum flexu dicitur, quod eo loci aquæ instar in gyrum vertantur. Auctori Introductionis Galeno adscriptæ *cap. x. κερυφῆ*, quasi *κερυφῆ*, quod pilis, quorum centrum est, congregatur. Respondet autem vertici magna portio subjectorum osium, quæ in sceletio syncipitis ossa nuncupantur, futura invicem sagittali coagmentata. De figura verticis si quæretur, tetragona ea est, non rotunda, utut paradoxon hoc videatur prima fronte. Scilicet si concurrant quatuor lineæ circulares, cujusmodi sunt Syncipitis, Occipitis & Temporum: pars ab ipsis intercepta quadratum, cujus latera introrsum arcuata sint, necessario exprimit. Neque enim hic pensitanda sola capillorum tortura, quæ utique gyrulum refert: immo absque contorsione cutis aut ossis subditi duplex esse potest, quos proinde *δινορύφης* seu bivertices Aristoteles vocabat. Id uni homini proprium esse, Plinius addit loco proxime laudato, & Volcherus Coiter macrobios dici ostendit. Verticis capilli in altum congesti, Tutuli priscis, teste Varrone *l. vi. de L.L.* nuncupati fuerunt.

Occiput siue occipitium, Hippocrati *κοτὴς* seu cerebellum, quam vocem Galenus in *Gloss. Hipp.* per *ἰνίον* explicat, cum inde *ἰνὴς* seu nervi originem sumant. Oppositum est syncipiti, claudens caput parte postica. Respondet, osi suo toti, & portioni ossium syncipitis proximæ. Figura superius finitur subrotunda, inferius basin obtinet fere rectilineam. Ægrius syncipite calvescit.

Tempora, Græcis *κεφάλαια* tempus ætatis & annos lenii produnt sua tum canitie, tum contabescencia. Canescunt enim senibus primo tempora, mox macrescunt, absumtis muscoli temporalis partibus carneis. Immo cava tempora à tenui admodum victus ratione fieri, unde caput oblongum appareat, Hippocrates auctor est. Equi quoniam brevioris ævi sunt, anno statim decimo cava ostentant tempora, testimonio Columellæ *lib. vij. De re rust. c. xxix.* Sita sunt partim super ossa propria, partim super laterales ossium syncipitis portiones, ubi compages capitis esse compressior incipit. Nacta sunt formam rotundam parte superiori, inferius acuminata parum, ad varios capillorum flexus ante & pone aures, desinunt. Hujus loci pilos, præsertim si criscentur, Cincinnos nominant.

Men-

Mensurationem harum partium ita instituito. Finge verticem esse centrum capillorum, cujus circumferentia radicibus eorundem extremis, licet inæqualiter finiatur. Namque linea filo à summa fronte ad cervicem ducta superabitur ab altera, quæ à prominentiis ossis jugalis ad tragus, circa quas pili temporum terminari solent, transversim per verticem protenditur. Prior, quam *rectam* appellabimus, unius pedis erit, cujus quaternæ unciæ syncipitis vertici, & occipiti tribuantur. *Transversa* sedecim æquabit uncias, quarum octo vertici, quaternæ utrique temporis assignandæ. Et absolutam habebis dimensionem per filum. Anthropometron applicatum antè, monstrabit uncias duas: posterius, septem: quinas utrinque in temporibus prope tragus quo loco cincinni, terminantur.

C A P. XIII.

Symmetria faciei.

ALtera pars capitis *facies* est, in qua elucescit veneranda majestas, quæ vel crudelissimum quemque ad mansuetudinem convertat, sævientesque domet animos. Unde primævis temporibus & opes, & honores pro faciei specie ac decore distributæ fuerunt, si Lucretio credimus *lib. v.* ita canenti:

Et

*Et pecudes, & agros divisere atque dedere
Pro facie cuiusque, & viribus, ingenioque.
Nam facies multum valuit.*

Græcorum *πρόσωπον* nomen à re ipsa accepit, corrivante Philosopho *l. ij. de part. animal. c. j.* cum unus animalium homo antrorsum prospiciat. Unde facies soli huic, cæteris os aut rostra inquit Plinius *l. xj. Hist. Nat. c. xxxvij.* nec piscis aut bovis faciem dicere solemus, uti censebat Aristoteles *l. Hist. Anim. c. vij.* siquidem in animalibus ratione carentibus ea pars *πρόσθον* est, apud Athenæum *l. vij.* Latinis vultus quoque nuncupata fuit, ea differentia, quod immutabilis sit facies, vultus juxta diversos animi affectus variari queat, ut notavit Servius ad Virgilium. Ejus rei vocabulum Græci non habent, advertente Cicerone *l. i. de Leg.* Amplo vocis significatu à Poetis os appellatur, velut Ovidio *l. Metam. fab. ij.* & Virgilio *l. i. Æneid.* Veram A. Gellius *l. xij. Noct. Att. c. xxvij.* ex Pacuvio, Salustio, Plauto, Quadrigario ostendit, faciem non tantum sumi pro statura, corporisque totius figura: sed convenire etiam rebus cujusque modi aliis, quod montis, & cœli, & maris facies, si tempestive dicatur, probe dicitur.

Hæc de ratione nominis. De limitibus faciei
genui-

genuinis controversiam vigere, apud auctores primæ notæ animadverto. Auctor Medici apud Galenum *cap. x. Apriore parte capitis*, ait, *sub tota fronte, auribus, oculis, naso, & ore ad mentum usque circumscripta à superciliis incipiens facies dicitur. Ubi enim frons à superioribus descendens desinit, supercilia, ceu termini ejus eminentes & pilis consiti, eam excipiunt.* Ex quibus verbis sequitur, faciem à superciliis solum ad menti imam partem extendi, seu, faciem fronti subesse, ut loquitur Julius Pollux *lib. Onomast. ij.* Et revera si capitis ossa perpendamus, firmo stat hæc sententia talo, cum os frontis tum unicum sit, tum ad calvariam communiter referatur: unde quicquid ipsi subiacet, facies erit. Verum, quoniam sceleti speculatio ab instituto nostro alienior, quippe qui partium externarum rationem venamus: nostrum erit his inhærere, aliis non, nisi quatenus ipsarum contemplatio externis faciem al-
lucet.

Quapropter faciei fines ampliaturi, auspicio ipsius Philosophi *l. i. Hist. Anim. c. viij.* faciem nominabimus eam in homine partem, quæ calvæ subiecta est. Calvæ vocabulo capillitium indigari, ex superioribus patet, quod antè ad supercilia non extenditur, sed summa fronte desinit;

nit: posterius cervice terminatur, lateraliter in temporibus circum auriculas. Unde quatuor erunt ipsius termini: sursum synciput, inferius mentum, aures ad latera. Et quanquam insignem faciei partem barba quoque virorum obumbret, capillis tamen barbam constare minus bene dixeris, quod id genus pilorum capiti proprium est.

Mensuram faciei si ope anthropometri aquiras, octo æquare uncias longitudinem ejus à syncipite ad menti apicem reperiēs: siquidem pars illa carnosā, quæ à mento ad laryngem retrocedit, sub anthropometri rationem non cadit. Filo si rem exequaris, mensurando à summa fronte deorsum, flexo ad latus parumper naso, per mentum ad laryngem seu cavernulam, quæ supra pomum Adami dictum tangitur: duodecim inventurus es uncias. Idem spatium exhibebit filum, à trago uno ad alterum sub naribus, transversim extensum.

Notabilis itidem commensus est, quem æquali inter se distantia servant Tragus, Glabella, & Menti extremitas. Nam si filo jungantur invicem, perfectum confici triangulum comperies, cujus singula latera senas habebunt uncias. Ludovicus Septalius *lib. De navis* faciem dinietitur

ex latitudine philtri medii, aut naris alterutrius.

A ſymmetria naturali ſi recedatur, emergunt facies (ut ita loquar) diſproportionatæ. Ex quantitate oritur facies magna, ignaviæ & ſimplicitatis indicina: vel parva, qualis per ſimilitudinem ſimiis atque felibus, evidenti calliditatis ac puſillanimitatis argumento. Oblonga nimis facies, quæ ad canes viliores refertur, injurioſum atque inverecundum ſignificat. Concava pravos mores, rotunda ſtultos, plana moroſos notat. Facies carnoſa valde, ſtolidum & voluptuarium, macra circunſpectum & ſubtilis ingenii: oſſoſa laborioſum atque timidum indicat. Confer decem picturas, quibus facierum diverſitatem exhibuit Cornelius Giradellus *Decade ix. Cephalol. phyſiogn.* De pulchritudine tamen faciei ſi ſermio ſit, præſtat oblonga decenter facies ea, quæ exactæ rotunda. Unde Bodinus *Metb. hiſtor. c. v.* Cum majores noſtri, inquit, vultus oblongos formoſiores eſſe putarent, obſetrices ſenſim perfecerunt, ut longiſſima viderentur. Id quod videre eſt in antiquis ſtatuis & imaginibus. Quin & Servatori noſtro non rotunda fuit, aut acuta facies: ſed qualis matris ejus, paullulum deorſum vergens, ſuffragio Nicephori *lib. 1. Hiſt. c. ult.*

Faciei in partes distributio.

Qui sint faciei limites, quæque ejus in universum symmetria, capite proximo sufficienter pro rei instituto vidimus: proximum nunc erit, ipsam in suas partes, quarum plurimæ & maxime insignes, digerere. Ea namque ratione, ubi ad specialem ipsarum considerationem perventum fuerit, nulla superabit difficultas.

Spigelius aut, qui ejus opus posthumum de hum. corp. fabr. edidit, Bucrerius *lib. i. c. i.* post allatam capitis divisionem in capillatam, glabramque partem, hanc iterum in faciem & aures partitur. Faciei partes septenas recenset: frontem, nasum, oculos, genas, labia, os, & mentum.

C. Bauhinus *l. De ext. hum. corp. part. capite tertio*, præter frontem, quatuor esse faciei propriè dictæ partes statuit: oculos, nares, genas, atque os. Aures autem cum ad latera sint, verius in capite quam facie locari. Idem *cap. viij.* auctoritate Philosophi probare nititur, qui *l. i. Hist. Anim. c. xi.* scribit: *Auris est pars capitis, qua audimus.*

Ego quod in utriusque opinione desiderem, non deest: dummodo hiscere non invitis tanto-

rum virorum manibus audeam. Ad *Spigelium* quod attinet, quanquam bonæ divisionis requisitum minime sit, ut ea fiat in membra prorsus æqualia: qualemcumque tamen in dividendo æqualitatem, quoad ejus fieri potest, omnino servandam esse constat. Quod si ad examen revocetur illa *Spigeli*i divisio, qua pars capitis glabra in faciem & auriculas distinguebatur: enormis semox prodit inæqualitas, cum septenas illas partes, quas in facie ipsemet numerat, ad justitiæ bilancem expensas simplex aurium levitas æquare nullo modo valeat. Quæ res parvi quidem momenti, non spernendæ tamen necessitatis esse videtur. *Baubini* ratio, qua aures à facie segregatas capillitio adscribit, nulla est: cum & ipsæ genæ si non totæ, maximam saltem partem ad latera positæ sint, nec minus tamen faciem componant, haut capillitium. Ad *Aristotelis* testimonium quod attinet, minus opportune adductum id fuisse, attentius locum consideranti patebit. Neque enim capitis vocabulum strictius ibi à Philosopho usurpári pro parte capillata, evincit tractatio aliarum partium faciei & eodem, & binis præcedentibus facta capitibus. De capillata nimirum parte quicquid dicturus erat, septimo capite absolverat: quatuor proximè sequentibus partes ipsi subjectas enumerat, præterquam quod undecimo de tem-

F

pori-

poribus pauca admiscet. Quod verò aurem discretis verbis, veluti de naso fecit, faciei partem esse non asseveravit, sed capiti tribuit, responsio in promptu est: Caput ipsum pro toto tum accepisse, quatenus vel ipsi oculi capitis partes nominari haut nequeunt.

Denique si adducta insuper ratione opus est, qua aures faciei potius, quam capillitii partes esse probetur; ipsarum profecto sufficit levitas. Etsi enim certis locis hirsutæ aures appareant, unde tragi vel hirci nomen ortum: capillos tamen produxisse numquam visæ sunt.

Discussis ita his opinionibus atque ex parte rejectis, aliam subrogare distributionem faciei, si non meliorem, æque certe bonam, allaborabimur. Procedit illa hoc pacto, ut tota facies dividatur in partes anticas, & laterales. *Antica* plures sunt: frons, oculi, nasus, labia cum mento. *Lateralium* duas numero: genas, & articulas. Quarum symmetriam sequentia docebunt capita.

CAP. XV.

Symmetria frontis.

Sententias eorum, qui frontem ad calvam referrebant, supra examinavimus, simulque partem faciei ipsam esse, ex decreto subtilissimi Stagiritæ sanximus. In præsentī, quibus finiatur limiti-

mitibus, quas partes habeat, & qua ratione dimetienda sit, explicandum restat.

Limites frontis à longitudine & latitudine dependent, quæ loci positiones ipsi cum toto corpore non eadem. Quæ enim corpori latitudo recta est, fronti transversim extenditur: & quæ corpori latitudo transversa, consensu Metoposcoporum principum, fronti recta decurrit. Latitudo itaque frontis ea erit, quam superius radices antiarû, inferius supercilia cum glabella terminant. Longitudo ad mentem C. Bauhini *lib. de ext. hum. corp. part. cap. ij.* ab una aure ad alteram porrigitur: aliis mox ad tempora, ubi os frontis in angulos comprimi incipit, finitur. Nos cum Spigelio & Physiognomis medium tenentes, longitudinem frontis cavitatibus temporum, quibus cincinni utrinque radices figunt extremas, coerceri statuimus. Respondet ipsi inferior pars ossis frontalis, & anterior ossis temporum: adeoque frons dicenda pars illa faciei depilis, quæ antiis, superciliis, cincinnisque tota fere circumscribitur.

Frontis proportionem si anthropometro indagaris, ejus longitudinem latitudini capitis paulo minorem invenies, latitudinem vero trium fere esse unciarum. Filo si metiare à cincinnis dextris ad sinistros, octo habebis uncias, quot scilicet requirebat ad *lineam frontis* constituendam Spigelius, qua de re supra c. x. actum est, Con-

Contra has mensuras si peccetur, frontes oriuntur asymmetræ, quarum vitia notavit Philosophus *l. j. Hist. Anim. c. viij. lib. Physiogn. c. vj.* alique Metoposcopi Pinxerunt etiam Jo. B. Porta *l. ij. Physiogn. human. c. 2.* Cornelius Giradellus Bononiensis *Decad. ij. Cephalol. Physiogn.* Quibus frons valde magna, qualis boum, segnes: quibus parva nimis, mobiles: quibus rotunda, iracundi: quibus convexa, qualis asinorum, stupidi: quibus depressa, effœminati: quibus lata, velut Caligulæ Cæsari, ad insaniam proni: quibus angusta, qualis porco, indociles & immundi: quibus aspera ob monticulos & fossiculas, fatui atque improbi. Laudatur quadrata, cujusmodi leonibus, tanquam magnanimitatis nota. Unde Ovidius Montalbanus apud Giradellum figuræ capitis, cui frons quadrata, hoc elogium adjecit:

Frons quadrata, pares referat si corporis artus,

Magnanimum & justum signat in orbe virum.

Laudatur à Plutarcho frons Platonis longa, & minus plana, cujusmodi canes sagaces ostendant. Immo ob ampliorem frontem nomen adeptum esse Diogenes Laertius *lib. ij.* ex Neanthe scribit, Tali præditum fuisse Danthem Alighierium Poëtam Italum celeberrimū, auctor est Jo. B. Porta *l. c.*

Profecto, cum frons animi janua, sedesque pudoris

doris sit Tullio ; Plinio tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index ; utique ex ipsius inspectione argumenta morum, per quos animus invisibilis se prodere solet, desumi poterunt. *Non augur sum, ait Satyricus, nec cælum inspicere soleo : sed ex frontibus hominum fata colligo.* Colliguntur illa signa non tantum ex frontium diversis formis, quippe quæ à subjecto osse tantum pendent : sed ex ipsa quoque cute, quæ soli homini & in sola fronte mobilis. Insculpsit enim ipsi diviniore digitus numinis strias quasdam, quæ animos sapientum ad sui contemplationem omni rapuere tempore. Non desunt osiores id genus studiorum, qui perinde ut in charta complicata ex corrugatione cutis fortuita fieri has lineas, & propterea nullius divinationis fundamentum esse censendū, oggerunt. At vero, lineas frontis esse similes lineis in charta post complicationem relictis, à veritate alienum est. Illæ enim, sicuti & lineæ manuum pedumque, profunditate aliquali gaudent : & cælo quasi exculptæ apparent : hæ contra, meræ plicæ sunt levi negotio explanandæ. Comperimus nos exprimento in cadavere facto, cutim humanam in rugas compositam, etiamsi strictissime & satis diu comprimatur, in plicas facessere, nequaquam in lineas frontalibus striis similes. Ulterius, rugis omnibus comites lineas necessario intercedere,

JO. S. ELSHOLTII

falsum est exemplo vetularum, quarum facies plures ostentat rugas, quam lineas. Falsum etiam est exemplo plerorumque ridentium, quibus ruga oritur in utraque gena, lineam tamen post se exaratam non semper relinquens. Monstrat vestigia linearum frons recens nati foetus, qui uteri carcere clausus aut omnino non corrugavit frontem adhuc, aut certe non ea violentia, quæ linearum sulcos cuti insculpere posset.

Quicquid sit, non abest suspicio, & antiquissima observatio: Nos curioso harum rerum lectori brevem non minus quam perspicuam methodum, qua lineæ frontis aut cognosci in homine, aut pingi in charta debeant, proposituri sumus. Discurrunt striæ omnes per frontis longitudinem transversim, excepta unica, quæ glabellam recto situ occupans Mercurio tribuitur. Transversarum aliæ longiusculæ sunt, breviores aliæ. Longarum suprema antiis vicinior est, & Saturno assignata. Altera huic subjecta proxime, Jovis agnoscit dominium. Tertiæ Mars imperat. Quarta Venerea est. Brevium duæ sunt, non gradatim, sed æqualiter sitæ: quæ, etsi rarissime, in unam longam coire observantur. Solaris dextro accubat oculo, Lunarisi sinistro. De Mercuriali notandum, in multis eam geminari, eloquentiæ felici judicio, si utraque recta sit, nec intercisa, aut alia ratione vitiata, quemadmo-

admodum in intercilio muliercularum loquaciū plures lineolæ inter se confusæ, conspici assolent.

Cæterum non est credendum, omnes omnium frontibus inscriptas esse lineas: defunt haut raro una vel altera, tribus tamen pauciores vix invenias. Quod si quæ defecerint, eorum loca circini ope indagari licet, dividendo totam frontis latitudinem in sex spatiola, situm linearum præsentium & absentium demonstrantia. Contuere schema capite vigesimo proponendum.

Harum linearum magna est in crassitie & tenuitate differentia, unde magis vel minus sunt conspicuæ. Quibus subtiliores natura concessit, moderata corrugatione evidentiores fiunt. Sic altius cogitantes admirantesque supercilium tollere, & lineas rugis interceptas monstrare solemus; quam corrugationis speciem Græci ἐπισκήνιον, supertentorium vocarunt. Irascentes contra, cute deorsum versus supercilia & glabellam rugante, vs Φέλην seu nubem repræsentant, quam supercilio demere Poeta jubet, frontemque Genio dictam hilaritatis, explanatione serenare. Sunt quibus exporrecta frons nunquam est, sed rugis permanentibus ipso juventutis flore obsita: hi cogitabundi sunt, atque ante senectutem senes. Senectutis enim proprium est, rugas inducere: unde Horatius *Epod. viij.*

*Cum sit tibi dens ater, & rugis vetus
Frontem senectus exaret.*

Nonnullis ex consuetudine frequenter frons caperat deorsum, severitatis indicio. Unde Plautus in Epidico: *Quid istuc est, quod illi caperat frons severitudine?* Aliis erugata plane frons est, sicut Epicuro, tradente Sidonio Apollinari ad Faustum. Is fuit vacuus curis & perturbationibus, voluptatis sectatus amœnitates. Huic cognata est frons tranquilla, quam in canibus domesticis intuemur, assentatoribus propria. Tranquillæ opponitur austera ac terrica, hominis morosi atque molesti argumentum. Christiernum Daniæ regem tali fuisse refert Porta *l. ij. Physiogn. hum. c. ij.* qui nescio suo fato, an merito, crudelissimi nomine tyranni traducitur. Frons tristis, cujusmodi erat Leonidæ Plautino in Asinar. sollicitum curis & subdolum notat: hilaris lætum & gratiosum, quali Scipionem Africanum fuisse narrat Plutarchus: ideoque in conciliandis sibi militum animis multum is valuit. Carnosa frons est, cui pellis crassa: macra cui tenuis, Illa intellectus crassitiem, hæc subtilitatem indicat.

C A P. XVI.

Symmetria oculorum.

FRONTI subiacent oculi pars corporis pretiosissima, & qui lucis ulu vitam distinguunt à mor-

morte : Unde ab Hesychio solis portæ appellatæ fuerunt , faces amoris veteribus atque animi fenestræ. Quamobrè Tullius *l. i. de Legib.* jure merito scriptum reliquit, oculos nimis argutos, quemadmodum animo affecti simus, loqui. Partes habent in parva mole quam plurimas , quarum interiores nosse Anatomici magis interest, nobis externæ sufficient. Earum duas constituo : Palpebram & Bulbum.

Palpebra cutaneum est involucrum, oculi orbita circumscriptum, mobile, certis locis pilosum. Dividitur in partem superiorem & inferiorem, quarum hanc Hippocrates *vj. Aph. xjx. & lib. j. de morbis*, videtur γνάθς τὸ λεπτόν, tenuem genæ particulam, quæ dissecta non coalescat, nominasse. Earum lateralis concursus angulos binos efformat, quos κανθός & hirquos nominant. Major interius situs est, in quo prominet caruncula lachrymalis dicta : minor temporibus adstat. *Hic si justo longiores sunt, notam morum maleficorum præbent : si carnosiores pectunculorum sunt, qui naribus junguntur, mollitiam præferunt*, observatione Aristotelis *j. de hist. animal. c. jx.* Superior palpebra in rugas aliquot prospicientibus contrahi solet, inferior non item. Pili palpebræ alij in medio siti sunt ad crepidinem tarforum, vulgoque *cilia*, et si minus recte ex censura Scaligeri, dicuntur. Alij

in margine palpebræ superiori, cui orbitæ ocularis pars superna subest, & supercilia nuncupantur, hirsutie sua frontis decliviorē regionem terminantia. Hæc Paullus *apud Festum* in Junonis tutela esse dicit, quod oculos protegant, per quos luce fruimur: lucem autem à Junone tribui putabant, unde Lucina audit. Protegunt sane oculos valli instar, ut loquitur Galenus *xj. de us. part. c. xjv.* adversus ea, quæ superne incidere pollent, sudoremque à capite & fronte defluentem repellunt, ut notavit ipse Cicero *l. ij. nat. deor.* Qua de causa portio frontis proxima, in qua sudor copiosior colligitur, apud Græcos peculiare nomen adeptæ est, ut γείσα ὀφρύων appelletur, quod Gaza superciliorum grundam vertit. Dividuntur supercilia in caput, quod naso proximum: & caudam, quæ tempora versus vergit. Intercedit supercilia pars depilis, quam intercilium vocabat Isidorus Hispanensis Episcopus *Origin. l. xj. c. j.* glabellam Martianus Capella *lib. de nuptijs Philol. & Mercur.* in qua parte animi principatum statuit Straton Philosophus, si fidem habemus Plutarcho *lib. 4. de placit. Philos. c. v.* Hirsuta ea aliquando reperitur, supercilijs ad nasum protensis ac cocuntib9, quod dominantis melancholiæ argumentum est. Supercilia enim si in rectum porriguntur, mollem subesse animum significant: si juxta nasum inflexa sunt

sunt, austerū notant & acerbum. Si juxta tempora inflectuntur, derisorem atq; dissimulatorem indicant: si vero in totum demissa, notam invidiæ habent. Verba sunt Aristotelis *j. Hist. Anim. jx.* Veteres nimirum partem animi in supercilijs posuerunt, auctore M. Tullio tum Orat. pro Roscio, tum l. i. de Offic Plinius *l. jx. c. xxxvij.* *In ascensu frontis, inquit, supercilia homini & pariter & alterne, mobilia, & in ijs pars animi. Negamus, annuimus. Hac maxime indicant fastum. Superbia alicubi conceptaculum, sed hic sedem habet. In corde nascitur, huc subit, hic pendet. Nihil altius simul abruptiusque invenit in corpore, ubi solitaria esset.* Laudabilia igitur supercilia leviter debent esse arcuata, non nimis pilosa, coloris præcipue nigricantis, cujusmodi Nicephorus Christo quoq; tribuit *l. i. Hist. c. ult.* & Homerus suo Jovi.

Illud notatu dignum, solos palpebræ pilos & nasci nobiscum, & certos productionis servare limites: cujus rei rationem in loci cartilagineam, siccitatem rejicit Galenus l. c. cum sine lege crescere videamus capitis, axillarum, pudendorumq; pilos, quippe qui partes molles ac temperatas natale solum agnoscunt. Quapropter irridet Mosen, quod male de natura raciocinetur arbitrando, Deum non prævia dispositione materiæ omnia facere posse, dummodo velit, etiam ex cinere e-

quum aut bovem. Credebat namq; Galenus, Deū quidem omnia facere posse, sed ex certa materia: quæ si deesset, solam voluntatē non sufficere. Unde impie affirmat, etiamsi millies Deus voluisset, nunquam tamen rectos stare potuisse pilos palpebrarum, nisi loco duro infixisset. Ob privilegium istud sacri habiti olim fuere ipsi ab Ægyptiorum sacerdotibus, qui cum reliquos omnes raderent, qui post ortum demum proveniunt, ab his solis abstinebant. Atque hæc de palpebra.

Bulbus extrema sui superficie tres ostendit discolors particulas: albumen, iridem, pupillam. *Pupilla* in omnibus nigra, & speculi instar lucida, quo incidentes reflectat imagines. Ejus splendorem albo puncto imposito repræsentare pictores student. Pupillam ambit circulus *Iris* vocatus, à similitudine, qua arcum cœlestem colorum tam pulchritudine, quam varietate refert, Claritate vincitur, sed magnitudine pupillam superat. Galenus iridi tres colores tribuit, *Art. Med. c. xxvj* glaucum, nigrum, & inter hos medium. Aristoteles sibi non constat hac in re. Etenim *l. 5. de gener. animal. c. j.* nigrum, glaucum, & varium: in *Problemat.* nigrum, subnigrum, & glaucum recenset. Quatuor agnovit *l. j. Hist. animal. cap. x.* atrum puta, admodum cæsum, fulvum, & caprinum: quorum hunc morum optimorum indicium esse & ad cernendi facul-

facultatem primatum obtinere asserit, Solus enim animalium homo numerosa oculorum varietate notatur, cum cæteris in suo singulis genere color sit idem; equis exceptis, qui interdum oculis proveniunt cæsiis. Advertit Spigelius *l. i. Corp. hum. fabr. c. i.* integras nationes aliquem ex his iridis coloribus in plerisque servare individuus. Niger enim fere est Æthiopibus color: cæsius Belgis, & septentrionalibus: fulvus Italis, vicinisque gentibus. Quicquid extra hos duos circellos restat, *album oculi* vocatur, albugo Gazæ: formaturque à parte tunicæ corneæ candicante, per quam minutissimæ venulæ in quibusdam disseminari solent.

A bulbi quantitate oculi nominantur grandes, parvi, ac modici, qui optimi. A motu ejus dicuntur oculi mobiles, vel fixi. A situ ejusdem oculi prominentes, conditi, & medium situm obtinentes. Conditi ex observatione Aristotelis *l. c.* clarissime cernunt, in genere brutorum quoque. Modicus tamen situs nota morum est optimorum. Ad situm spectat quoque, ut uterque oculus in eadem linea recta sit constitutus, nec pupilla unius oculi magis in angulum alterutrū vergat, quam alterius; quippe quod inde strabismus oritur, turpe oculorum vitium. A palpebrarum conditione oculi aut nimium connivent, aut rigidi intentique constant, aut modice nutant. Notam morum laudabili-

bilium habent, qui mediocriter connivent: reli-
quorum alteri impudentiæ, alteri inconstantia
indices sunt. A splendoris qualitate oculi sunt vel
sicci, obſcuri, tristes, ſeveri, torui: vel læti, ridibun-
di, amœni, fulgentes, qui toti faciæi gratiam con-
ciliant. Augusto Cæſari nitidos oculos fuiſſe, au-
ctor eſt Sabellicus, atque iis credi volebat aliquid
divini vigoris ineſſe, gaviſus, ſi quis ſibi acrius in-
tuenti, quaſi ad fulgorem Solis, vultum demiſiſſet.
Æneas Virgilii teſtimonio *lib. I. Æn.* erat

*Os humerosque Deo ſimilis. nanque ipſa decoram
Cæſariem nato genitrix, lumenque juvenæ
Purpureum, & latos oculis adſtarat honores.
Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flavo
Argentum, Pariusve lapis circumdatur auro.*

Herculem ex oculis igneum ſpiraffe ſplendorem,
Zeſes teſtatur *Chiliad. ij. Hiſtor. 105.* Græcis ὀφθαλμοὶ
καυνοὶ vocantur, ut patet ex *lib. vij. Epigram.*
Græc. 145. Salmaci Nymphæ oculos Phœbæi æ-
mulos ſplendoris adſcribit Ovidius *l. 4. Metam.*

Flagrant quoque lumina Nymphæ

Non aliter, quam cum puro nitidiſſimus orbe

Oppoſita ſpeculi referatur imagine Phæbus.

Enumeratas has particulas ſingulas ſeorſum men-
ſurare, in vivente vix licet, nec ea res eſt impenſe
neceſſaria: quoniam iis dimetiendis oculi judici-
um, cujus præſtantia artifex valere debet, ſufficit.

Ocu

Oculi autem symmetriam in univcrsum si scruteris, circino capias spatium à naso ad orbitæ partem vicinam temporibus ; id quod invenies complere uncias binas cum dimidia, & quidem æquale distantia supercilii medii à parte palpebræ inferiori, ubi genæ committitur super eundem orbitæ osseum circulum. Filo si rem committas, totum oculi ambitum sex unciarum esse comperies, & proinde æquare propemodum spatium à glabella ad menti apicem. Oculorum decem varietates totidem facierum iconibus exhibuit Cornelius Giradellus Cephal. Physiogn. Decade quarta. Aliquas habet etiam Jo. B. Porta lib. Physiogn. hum. i ij. toto.

C A P. XV II.

Symmetria nasi.

NAsus Græce ῥίς à fluxu nominatur, quod sordes capitis per ipsum expurgentur : item *μύξα* à coryza seu mucore Hippocrati *μύξα* dicto, qui à cerebro excrementi forma per nares delabatur. Interjectus oculis nasus est muri instar, magnam vim obtinens reddendi faciem formosam ac deformem : cum faciei speciem nulla pars magis quam nasus evariet. Unde Galenus l. xj. de us. part. viij. Si exiguum quiddam, inquit, de labijs aut nasi alis fuerit abscissum, dictum difficile fuerit

fuert, quam deformis facies tota sit futura. Præbet
nasus meatum spiritui, quem ea parte non minus,
quam ore & reddimus, & accipimus. Sternuta-
mus quoque naribus, quod signum augurale &
unum ex spirituum omnium generibus sanctum,
& sacrum affirmabat Philosophus l.j. Hist. Anim. c.
xj. Quin & olfactus nasi beneficio administratur,
transeuntibus ad cerebrum hac via rerum odora-
tarum speciebus. Nec poterant nares alio loco a-
prius, quam sursum consistere, quod omnis odor,
ut Tullius habet l.ij. De nat. deor. ad superiora fer-
tur, & quod cibi & potionis indicium magnum earū
sit, non sine caussa vicinitatem oris secutæ sunt. No-
tavit Ill. Fortunius Licetus l. De mund. & homin.
analog. c. 1. ex Danthio Alighierij Purgator. cantic.
xxij. vocabulum HOMO in cujusvis hominis fa-
cie naturaliter signatum esse. Cum enim auctori-
tatibus Quintiliani l. 1. c. 6 & A. Gellij. l. 3. c. ij. H litera
vera non sit, sed aspirationis nota: proinde dem-
ta ipsa tres tantum remanent literæ. Jam duæ ma-
larū eminentiæ, per superciliorum arcus conjun-
ctæ superne cum naso ad labia protenso, repræ-
sentant literam **M** *antiquam: oculi duo O. O.*
referunt, curva **M** *turis literæ illius imposita.*
Unde in vultib9 hominum, cum primis emaciato-
rum, ex his membris formatur figura, **M** *quæ*
mortalium nomen latino verbo expri **M** *mit.*

Nasus

Nasus commode dividitur in partem superiorē & inferiorem. Superior dorso constat, & lateribus: inferior orbiculo, columna, atq; pinnis. Dorsum ab intercilio recta ad orbiculum protenditur: latera oculorum angulo interno utrinque ad pinnas usque excurrunt. Estque hæc pars nasi superior, ob os subjectum immobilis: sicut inferior, cui cartilago tantum subest, moveri potest atque torqueri. Orbiculus est extremitas nasi, quæ ad latera pinnis seu alis, in medio columna sustinetur, qua nares distinguuntur, unde interseptum Gazæ, interfinium Isidoro, Græcis *κίων* dicitur. Orbiculum hunc aut apicem nasi dehiscere iis, qui venerem exercere incipiunt, creditum est. Ratio videtur eadem quæ colli dilatati, quam vide capite vigesimo.

Proportio nasi circino inquirenda. Longitudo à glabella ad philtrum æquare debet latitudinem frontis, seu quod idem est, constare tribus fere unciiis sui anthropometri. Latitudo radice seu spatii ab uno ad alterum oculum, unius sit uncie; inferius sesquiunciam habeat tum distantia pinna-
narum, tum altitudo à philtro per columnam ad apicem orbiculi sumta: quæ symmetria si vitietur, nasi oriuntur variarum formarum, quas legere licet apud Camillum Baldum, & Fontanum *comment, in Arist. lib. Physiognom. c. vi.* & intueri pictas
G
apud

apud Cornelium Giradellum Bononiensem *Cephalolog. Physiogn. decad. v.* itemque apud Jo. B. Portam *Physiogn. human. l. ij. c. vij.* Nos, cum figuris omnes differentias exhibere in præsentī non liceat, stylo breviculam præcipuarum dare delineationem conabimur.

I. *Nasus ingens* est, qui & longitudine, & latitudine & altitudine mensurā naturāle excedit. Tali prædictos, cū aliena nimis acriter judicare observassent Physiognomonici, ad Rhinocerotis naturā retulerunt, animalis callidi atq; alacris. Hinc Martialis:

Et pueri nasum rhinocerotis habent.

Nasutum vero tum magno instructum naso, tum reprehensorem notare, Martialis in hunc sensum epigramma elegans testatur.

Nasutus sis usque licet, sis denique nasus,

Quantum noluerit ferre rogatus Atlas.

Et possis ipsum tu deridere Latinum:

Non potes in nugas dicere plura meas.

Pertinet huc Angelus Politianus, aliorum nasutus irrisor, sui venustus encomiastes: cujus effigiem vide apud Portam.

II. *Nasus parvus*, qui ternis deficiens dimensionibus debitam quantitatem non assequitur. Magno peior est, cum inconstantis consilii homines indicet, Polemoni Atheniensi Philosopho *lib. De nat. sign. interpret.* atque Adamantio.

III. Na-

III. *Nasus incurvus* is est, qui mox à fronte curvari incipit, rostri instar corvini. Impudentiam notat, & rapacitatem Aristoteli in Physiogn. quibus vitiis corvi celebrantur, taurorum oculos cōfodere ausi. *Incurvus* Catilinæ nasus erat, qui avaritia atq; impudenti sua ambitione Romanis multa damna intulit, AdiCœlium Rhodiginū l.vij.c.ij.

IV. *Nasus aduncus*, qui sub fronte mediocri gibbere incurvatur, ad modum rostri aquilini, cum bona partium articulatione, ad aquilas refertur, & magnanimitatem significat. Adunco naso magnus apud Persas honor in eligendo rege: cum Cyrum tali præditum fuisse, non quod revera pulcher sit, Xenophon testatum reliquerit, ac Plutarchus tum in Apophthegm. tum Polit. Habuere quoque aduncum nasum Artaxerxes Magnus, Demetrius Gryphus apud Justinum, Neoptolemus apud Daretem Phrygium, Sergius Galba apud Suetonium, Constantinus M. apud Zonaram. Quibus Porta l. c. addit Georgium Scanderbegum immortalis nominis heroem, Ismaelem Sophum Persarum regem, Mahometem Secundum, Selimum Bajazetis filium, & Solimanum Selimi filium Turcarum Impp. bellicosissimos & liberalissimos.

V. *Nasus incavus* est, qui sub glabella in valleculam depressa incipit, & arcus instar flectitur, fronte in similem convexitatem protuberante. Hanc

formam caput galli gallinacei exquisite refert, ut insipienti patebit. Libidinosos notat & in quolibet veneris enormitatem proclives. Silenos istiusmodi naso finxerunt olim, atque Satyros.

VI. *Crassus in dorso*, ad boves refertur. Argumentum segnitiei & stupiditatis. *Crassus in extremo*, suum proprius est, & immunditiei hominem arguit. In mucosum & obesioris nasi hominem jactavit scomma hoc Cratinus Comicus: ὕλιζε τὰς ῥίνας. Quod si ad crassitiem nasi pustulæ rubentes accesserint, qualibus potatores insigniri solent, maximopere augetur turpitudine. Græcum vulgus credebatur eas ex mendaciis ortum ducere: unde ψεύσματα dicebantur. Propterea amasius apud Theocritum indicaturus, de amica se nihil mentiturum: Non fore, inquit, ut naribus suis ψεύδεα seu mendacia innascentur.

ψεύδεα ῥίνες ὑπερθευ

Αραῖς ἐκ ἀναφύσω.

VII. *Acutus in extremo* est, qui à dorso progrediendo sensim attenuatur. Canibus tribuitur domesticis, qui iracundi, & peregrinis latratu molesti sunt, aut morfu. Philocrati talis erat figura nasi, unde à Plauto tanquam iracundus introducitur.

VIII. *Nasus avicularis* est plane subtilis, in acutissimā desinens extremitatē. Ad aviculas refertur, quibus rostrū subtile: earundēq; naturā instabilitate

te æmulantur, quibus nasus hujusmodi contigit.

IX. *Rotundus cum extremo obtuso*, cui dorsum rotundum, orbiculus obtusus. Talis leonibus, unde jactantiæ index, & roboris.

X. Nasus *simus*, unde cognomina Simonum, & Silonum, ille dicitur, cujus dorsum plane depressum est, columna ante pinnas extante. Simiis datus est istiusmodi, quorum apud Indos certum genus in fœminas tanto amoris stimulo fertur, ut in eivitates non adducatur. Cervis non multum absimilis, qui & ipsi certo tempore adeo venere exardescunt, ut insaniant. Plato in theæteto Socratem simo naso fuisse narrat, nec effugisse luxuriæ notam: id quod etiam de Joanne Ruellio Gallo botanices peritissimo & magni nominis Medico asseverat Jo. B. Porta l.c. Sunt qui credant, Horatio Coclitum id nominis obtigisse, non quod oculum alterutrum bello amiserit: sed quod nasus ipsi sub fronte ita depressus, demissusque erat, ut nullum fere inter oculos discrimen extaret, ipsaque supercilia commixta invicem, confusaque fuerint. Cyclops itaque dum appellandus esset, corrupta loquendi consuetudine factum, ut Cocles diceretur. Theophrastus Eresius in quendam Cassandri amicum simis naribus hoc sarcasmo ludit: *Mirror oculos tuos non canere, quia ipsis nasus additus est fistula speciem præbens*. Plutarchus in Sympos. & Diog. Laertius lib. v. cap. ij.

Ad *nares* quod attinet, illis suæ quoque sunt differentia. *Patula*, quales taurorum equorumque generosorum, fortitudinis & alacritatis indicinae sunt. *Strictæ*, angustæ, pilosæ, rotundæ neutiquam probantur. Adeoque nasus ille erit laudabilis, qui modesta longitudine & latitudine à fronte paulatim descendendo assurgit, foraminibusque mediocriter patulis ac depilibus terminatur.

C A P. XVIII.

Symmetria labiorum, & menti.

E partibus faciei anticis restant *labia* atq; *mentum*, adeo conjuncta, ut videri una pars possit, unicoque proferenda nomine, si suppetet. Apparet etenim, & præcipue in ridentibus, ruga circularis, à pinnis narium per genas deorsum sub mentum ducta, separans partes adjacentes à labijs atq; ipso mento. Filo si complectaris hunc circulum, decem æquabit unciæ: sin anthropometro distantiam ejus à narium columna ad menti apicem explores, unam tertiam habebit totius faciei longitudinis. Rictus Juvenalis *Satyr. x.* & Martialis *lib. iij.* videri posset, qua voce eam faciei partem designarunt, quæ in homine ridente aut ringente lineis quasi terminatur. Græcis *σείνη* vocata est, à *σειν*, quod est, os in rugas diducere. Atqui, num *rictus* vocabulo mentum simul comprehenderint auctores isti, incertum est. Unde

de nos auctoritate destituti, receptis uti nominibus, & de labijs, mentoq; seorsim agere cogimur.

LABIA, aut labra Homero eleganter ἔρκος ὀδόντων, septum dentium dicuntur, quorum deformitatem valli instar contegunt. Termini labiorum quatuor sunt. Sursum, columna nasi: infra, menti confinia: utrinque genarum circulus, in ridendo magis conspicuus. Dividuntur labia in superius & inferius. Utrumq; sua constat parte rubente, quæ proprie *labium*: & non rubente, quæ recentiorib9 *prolabium* nuncupatur. Pars rubens pilos produxisse nunquam visa est: prolabium in viris barbam emittit. Portiones barbæ, quæ in prolabio superiori, utrinq; crescunt, mystaces nominant: Juvenalis alas, similitudine ab avibus desumpta. Eas lacuna intercedit imbricata, quam φίλτρον Pollux atq; Ruffus Ephesius, quasi amoris illicium, sulculum alij appellant. Prolabio inferiori quæ innascitur barba, generis nomen retinet: nisi ad imitationem Juvenalis, caudam vocare placuerit.

Labia si committuntur invicem, eam figuræ speciem repræsentant, quam Græci προσόμιον, quasi *anteos* dixerunt, angulis utrinq; finitum: sin disjungantur, *Oris* formant hiatum, in varias mutabilem figuras. Sunt quibus ex consuetudine perpetuo labia, stultitiæ celebrato argumento, hiant: sunt quibus dormientibus saltem id accidit. Non-

nullis labia convelluntur, unde variæ oris torturæ, seu spasmi ortum ducunt. Sic loquentibus indefinenter oris forma mutatur, præsertim si cum fervore sermo fiat. Ore diducto dentes apparent, gingivæ, lingua, palatum, columella : quorum membrorum explicatione tanquam ab instituto nostro alieniore supersedeo. De dentibus tamen observandum, ab ipsorum diversa commissione variari situm menti atq; labij inferni. Mordendo enim solum æqualiter committuntur superiores inferioribus : alias extant aut superiores occultatis pene inferioribus, aut inferiores tectis parumper superioribus. Illud magis naturale hoc minus, quia mentum nimis exseritur.

Labia alijs sunt crassa, unde labæcones, labrones, ac chilones nominantur, qui plerumq; insipientes & hebetes. Alijs tenuia, quæ facundiam, sed & fraudes ac impotentiam denotant. Ratione coloris, livida aut pallida non tantum pravam valetudinem: sed etiã prava & invidiosos mores designant. Color roseus aut purpureus optimus. In quem sensum dicebat Apulejus : *Olli purpurea delibantes oscula, clemente morsu rosea labella vellicant.* Insuper labia oportet esse æqualia, & æqualiter sibi invicem commissa. Quod si superius promineat, hi prudentiores Adamantio judicantur, & ad alcen referuntur à Porta *lib. ij. c. xjx.* cui adeo propendet la-

labrum superius, ut nisi recedens in posteriora vestigia, pasci non queat, teste Solino. Pausanias sagacissimum animal esse dicit, & hominis odore per longinquum intervallum percepto in foveas, & profundissimos specus se abdere. Æsopus tumentis & prominulo hoc labio pingitur, & prudentiæ laudem fabulis suis meruit. Leoni exilia labia in ore magno, superiore tamen extante; ut & canibus venaticis ac molossis: hinc, quibus similis constitutio istarum partium, magnanimi existimantur, ac fortes. Sin inferius labrum promineat, præcipue cum crassitie, velut asinis, simiisque: hi fatui, imbecilles & flagitiosi. Quibusdam à nativitate labia bifida sunt ac bisulca, ad morem leporinorum labiorum: id quod vitium periti manus Chirurgi emendare valet.

Ipsa autem labiorum commissura seu *prosthomium*, aliis longum est, aliis arctissimum, aliis modicum. Os magnum bellicosi, & audacis judicium Auctori l. ad Alexandrum. Valde tamen dissectum os, quale arietibus, stolidi, atque impii hominis signum. Os angustum effœminatum ostendit, cum & Helenam pusillo ore fuisse Dares memoret. Medium hic, ut ubique, optimum. Exit per os anima seu halitus, cujus odor in hominibus perfecte sanis aut bene olet aut saltem non male: in quibusdam impurissime foetet, nec levi pravorum mo-

rum argumento. Ejus rei exemplum sit Æmylius, in quē Catullus sequenti epigrammate invehitur:

Non, ita me dijamēnt, quicquam referre putavi,

Utrum os an culum olfacerem Æmylio.

Nil immundius hoc, nihil est immundius illo;

Verum etiam culus mundior & melior.

Nam sine dentibus est; hoc dentes sesquipedales,

Gingivas vero Ploxemi habet veteris.

Præterea riētum, qualem defessus in astu

Mæjentis mula cunnus habere solet.

Mensura labiorum talis est, Si filum per circumferentiā labiorum universam ducas, viij. id æquabit uncias. Prosthomij vero solius longitudo ab angulo uno ad alterum, si circino capiatur, binarum erit unciarum. Spatium à narium columna ad medium prosthomium unciam unam fere habet, similisque ad menti initium mensura.

MENTUM ab eminendo dictum volunt, quod à gula emineat: aut à *memento*, quod ejus inter recordandum aliquis usus esse videatur, sicut occipitis, quod scalpi quibusdam ad excitandam reminiscentiam consuevit. Sustinetur ab acie maxillæ inferioris, quæ in aliis latior, in aliis magis acuminata: quam varietatem menti diversa sequitur forma. Etiam si enim mentum semper rotunditatem aliquam præ se fert: tamen ea nunc major, nunc minor est. Hinc acutum penitus mentum

tum quibusdam, & isti in iracundiam propensi judicantur: nonnullis orbiculare est, animi effœminati indicio. Aliis latiusculum, foveaque impressa ornatum, quæ si levis fuerit, laudabiles & gratiosos mores significat: sin altius exculpta, ut mentum quasi duplex appareat, non probatur. Julio Polluci *τύπος*, typus nuncupatur. Præterea mentum quibusdam majus ita, ut labiis decedat tantum, quantum ipsi adjicitur. Hi ad mulieres referuntur, quæ non malæ sunt, sed loquaculæ tamen & dicaces. Esto igitur mentum laudabile nec bifidum nimis, nec acutum, nec quadratum, nec orbiculare penitus: sed inter hæc omnia medium servans. Suadet hic loci commoditas, ut de barba menti decore, verba faciamus: verum & capillorum & barbæ crescendi indeterminata libertas, cum sub rationem symmetriæ nullo modo cadat, alienæ isthæc curæ committimus.

Menti symmetria exploratur anthropometro, vel filo. Illud mento unciam unā tribuit, aut paulo plus: ita tamen ut spatium à narium columna ad menti apicem trium semper unciarum sit, quantumque labia deficiant, mento accedat. Videntur enim hæc particulæ esse ex acervo proportionum *ἀπρίτων*, ut loquitur M. Aurel. Severinus *Zootom. Democrit. part. ij. c. xxij.* Filum à labiis per mentum deorsum ad bucculam usque ductum, binas continet

tinetur uncias : transversim vero per marginem maxillæ inferioris, binas cum dimidia, quæ est gemina menti latitudo : toti mento circumdatum octo uncias exhibet ; adeoque æquales sunt peripheriæ oculorum, labiorum, ac menti.

Conferatur Cornelius Giradellus *decade vi. & vij.* quibus differentias labiorum ac menti affabre pinxit, ut & Jo. Bap. Porta *l. ij. Physiogn. human. c. xi. xij. & xx.* Venustam proportionem pollicis ad labia & mentum proposuere Petrus Messias Hispanus in *Sylva variar. lect.* & Hieronymus Montuus *Præticæ Medicinæ part. v. c. viij.* Si enim pollicem ita labiis mentoque applicemus, ut apice columnam contingat, sentiemus procondylum medio quadrare prostomio, condylum ad summum terminari mentum.

C A P. XIX.

Symmetria genarum.

PArtes faciei laterales duplices sunt; Genæ, & Auriculæ. GENÆ vocabulum ambiguum. Priscis palpebræ erant, recentiorum quibusdam cum malis confunduntur. Nos genarum nomine intelligimus totam illam faciei partem, quæ oculis subest, & intra aures ac nasum ad mentum usque & laryngem extenditur. Ex Græco γένος nomen accepisse videtur, non à generandis pilis, qui genis innascuntur: nec quod per ipsos genera marium.

rium foëminarumque & qui perfectæ ætatis atque imperfectæ sunt, distinguantur, ut habet Casp. Bauhinus *l. de ext. part. cap. vi.* Frivolæ enim hæ sunt allusiones, non etymologiæ.

Simplex apparet hæc pars ex se, sed ex usu auctorum duplex est. Dividitur enim & Hippocrati, & Aristoteli *lib. Physiognom.* in superiorem, cui superior maxilla: & inferiorē, cui inferior sub jacet.

Superior speciali nomine apud Græcos *μήλα*, Latinis *Mala*, quoniam mali instar ætate florente rubet, appellatur. Hippocrati *κύκλος περιώπης* circulus faciei, quod os processus Zygomatici eminentiam, quæ rotunditate sua circulum æmulator, efformat, Pudoris sedem Plinius in ipsa locabat, quod erubescantibus mala cum primis sanguine suffuso coloretur. *Malas* & *nasum*, inquit Galenus *l. x. de Vsf. part. cap. xiv.* *natura pilorum expertia ac nuda reliquit. Sylvestris enim eo modo ac fera facies tota fuisset, haut quaquam animali mansueto ac politico conveniens.*

Inferior genæ pars, quæ mandibulæ respondet, labiis compressis inflari spiritu potest, & *bucca* proprie dicitur Horatii & Persii auctoritatibus. Hic sono quoque, qui ex inflatis buccis prorumpit, fictitium Scloppi nomen indidit *Satyr. v.*

Nec scloppo tumidas intendis rumpere buccas.
Sunt, quorum bucca inter ridendum foveam ostend-

stentat, quam Veneris umbilicum appellant. Martiali gelasinus dici videtur *l. viij. epigr. xxjv.*

Nec cibus ipse juvat morsu fraudatus aceti :

Nec grata est facies, cui gelasinus abest.

Protenditur bucca ad laryngem & mentum usq; ubi dextræ cum sinistra fit conjunctio; quæ pars in macilentis plana est, in carnosus protuberat, & à Suetonio *buccula* videtur appellata. Bucca in viris, quo venerabundi magis apparerent, magno pilorum proventu ornatur, in foeminis rarissimo & pessimo exemplo. Lanugo tamen plerisque non deest eminus inconspicua; unde duodecim tabularum interdicto nefas est, radi genas foeminarum, auctore Plinio *lib. xj. c. 37.* Cui consentit Cicero *l. de Legibus*, dum ait: *Mulieres genas ne radunto.*

Mensurantur genæ filo hac ratione. A trago ad pinnam nasi quinque unciaë intercipiuntur. A prominentia malæ dextræ si filum per bucculam ducatur ad prominentiam alterius, illud spatium xij. oportet esse unciarum. Ab hac proportione si recedatur, oriuntur variæ genarum formæ. Crassæ & carnosæ inertiam vinolentiamque denotant: immo omnis vultus plenus & crassus, si Portæ credimus *l. ij. Physiogn. human. c. x.* ignarum & voluptatibus deditum significat. Graciles, quales æluris ac simiis, vafricie, invidiæ & rapacitatis indices. Rotundæ dolosos, oblongæ nugaces monstrant Jo-

anni

anni Padovano Veronenſi lib. *De ſingul. hum. corp. part. ſignific. cap. vij.* Genæ contractæ in trifti facie, ſtultitiæ; in hilari, certum adulationis ſignum. Plura vide apud Phyſiognomonicos, qui docent, genas hominis Europæi bene temperati & commenſurati nec nimis carnea mole prominere, nec macie ſtrigoſas eſſe: ſed modico tumore elevari, cute ſuperinducta albicante, quæ rubore ſanguineo eleganter ſit perfuſa, ut ebur purpura tinctum videatur. Sic Homerus *Iliad. jv. verſ. 141.*

Ὡς δ' ὅτε ἦς τ' ἐλέφαντα γυνὴ Φόινικι μιῇ νη
Μηρόνις, ἥ ἐκείρα, παρ' ἥϊον ἔμμεναι ἵππων.
Id expreſſit Virgilius *l. xij. Æn.* de genis Lavinia lachrimantis:

*Accepit vocem lacrymis Lavinia matris
Flagrantes perfuſa genas, cui plurimus ignem
Subjecit rubor, & calefacta per ora cucurrit.
Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si quis ebur, vel miſta rubent ubi lilia multa,
Alba roſa: tales virgo dabat ore colores.*

Lucianus in Dialog. candorem faciei ne utiquam laudari teſtatur, ἢν μὴ ἐπιρρέπη αὐτῷ καὶ τὸ ἐρυθρῆμα, niſi rubor admixtus eam ornaverit. In puellis ſuis colorem hunc genarum paſſim extollunt Ovidius, Tibullus, Propertius, alii, quorum verſus huc ſingulos transferre longum foret.

Symmetria auricularum.

Auriculas rectius partes, aut saltem terminos esse faciei, quam capillitii, superius ostensum fuit: in præsentī, quæ ad ipsarum symmetriam spectant, expendenda veniunt.

Aures ab audiendo aut hauriendo sono dictas volunt: cum sint auditus organon, non tamen spirationis, quod de capris credidit Alcmaeon apud Arist. *l. 1. Hist. Anim. c. xi.* Sunt autem totius organi duæ portiones. Interna admirandis tornata gyralis intra cranium latitat, & processu continetur petroso: cujus consideratio aliorum pertinet. Exterior oculis patet, & speciatim *auricula*, nec tamen diminutiva vocis significatione dicitur.

Loco corporis eminenti sitæ sunt auriculæ, & quidem in eodem cum oculis orbe, *Arist. l. c.* ad sonum facilius recipiendum, qui teste M. Tullio *lib. ij. de Nat. deor.* in sublime sua natura fertur. Præterea non antè ipsas natura locavit, sicut oculos: quoniam non modo in directum audire, sed & undique debebamus, *Aristot. lib. ij. de part. anim. c. x.* Cartilagineæ factæ sunt, ut flecti valeant, nam si ossæ rigidæque forent, pileo aut galea commodo non uteremur: si carneæ penitus ac pendulæ, vocis ingressum liberum sibi ipsæ præcluderent. Immobiles soli homini putat Aristoteles *l. 1. Hist. Anim.*

Anim. c. xi. Galenus tamen exiguum quendam atq; obscurum motum ipsis non negat, *l. xi. Vsf. part. c. xij* Binæ numero factæ sunt, quo læsa una frui altera queamus, tanquam membro summe necessario, & quod ad tutandū animal semper patet, etiam dormitantibus oculis, Reminiscentiæ consecratæ sunt ab antiquis; unde familiaribus aures vellebant admonitionis specie, id quod à Cynthio sibi factum prædicat Virgilius *Eclog. vj.* Sceleratis aures abscindere leges jubent, ut vitandorum flagitiorum recordentur: quam consuetudinem vetustam esse patet ex Homeri *Odyss. xvij.* ubi Antinous minatur, Irum à se missum iri ad Echetem regem,

Ὅς κ' ἀπὸ ῥίνα τάρησι καὶ ἄτα νηλείχαλκῳ,
μήδ' αὖ τ' ἐξεύσας δῶν' κυσὶν ὦμ' ἀδάσασθαι.

Qui nares ipsi ferro truncabit & aures,

Crudaque projiciet canibus rescissa pudenda.

Eandem pœnam luit Melanthius ex grege procorum, ob facinora in aula Penelopes absente Ulyssæ patrata, *Odyss. xxij.* Pie vero, an impie ab eodem Homero *Itiad. xxi.* fingatur Laomedon minatus Neptuno atq; Apollini ob postulatam mercedem, utriusq; aures à se ferro abscissum iri, judicent alii.

Partes habent auriculæ tanto artificio cælatas, ut Galenus *l. i. c. xij.* de pulchritudine & ornamentis, quæ natura membris præter utilitatem necessariam superaddidit, verba faciens, excavatos con-

cinne auricularum anfractus exempli loco proponat: comparando naturam artificis, qui phialæ cōfectæ aut hederam, aut vites flexuosas, aut cyparissum ad ostentandam peritiam insculpit. Aristoteles *l. i. Hist. Anim. c. xi.* Ὠτὸς δὲ μέγϑ, inquit, τὸ μὲν ἀνώνυμον· τὸ δὲ λόβϑ, Auris pars altera innominata, altera lobus. Gaza paraphrastice reddidit: *Auris pars exterior, cui nomen auriculæ, parte constat superiore, Pinna: inferiore, Fibra.* Quæ tamen vocabula vix observantur hoc significato ab aliis scriptoribus usurpata, cum pleræque partium illarum nomenclaturæ valde sint obscuræ & incertæ. Nos secuti diligentiam Anatomicorum, in latere auricularum interno septem numeramus particulas, quæ sua flexione in externo latere alias quidē, sed anonymas formant. Sunt autem tres illarum classes: eminentiæ, cavitates, appendices. Eminentia duæ sunt, Helix, & Anthelix. *Helix* est circulus ille externus, qui ex Concha ortus totam fere auriculam ambit, & ad lobum terminatur. *Anthelix* ipsi oppositus in eadem Concha, sed sub Helice occultatum initium sumit, & circumlatus probe lobum finitur. Cavitates sunt totidem: *Innominata* ab utraque eminentia sepitur, *Concha* introrsum vergit ad meatum auditorium, in cujus principio cerumen, seu sordes flavæ colliguntur. Appendices ternæ sunt: duæ duriusculæ, mollis unica, Quæ

tem-

temporibus adhæret, *Tragus* & latine hircus dicitur, quod interdum pilis emissis barbulum hirci imitetur. Ei opponitur *Antitragus*, factò quasi sulco inter utrumque, qui ξύσση Herophilo dicebatur. *Lobus* denique ima auriculæ pars, qua nihil in humano corpore lentius aut flexibilius, cum nec osserigeat, nec cartilagine aut nervis intendatur. Unde in proverbium abiit: *Auricula infima mollior*. Ciceroni *lib. ij.* ad Quintum F. ansa auriculæ, Julio Polluci in Vocabulario τέρτιξ nominatur, quod Atheniensium indigenæ cicadas ea parte in libertatis signum, perinde ut nostrates fœminæ elenchos margaritasve, appendere solebant. Arabum mulieres ingentibus annulis aures detrahère, immo in narium pinnis quoque eos gestare, refert venerandæ Vir memoriæ Joa. Veslingius *Syntagm. Anatom. cap. xvj.*

Hæ partes auriculam constituunt, cujus mensura circino aut filo capitur. Circini pedem unum si summæ auriculæ parti applies, altero ad lobi extremitatem usq; extenso, longitudinem trium fere unciarum in corpore bene proportionato invenies: latitudo à tragi radice ad medium helicem, duarū prope erit unciarum. Filum in auriculæ ambitu circūtensum, uncias æquabit octonas.

Contra quam proportionem quæ peccant auriculæ, vitiosæ sunt. *Magna* notant bonam memo-

riam Auctori lib. ad Alexandrum, sed simul fatuitatem, præsertim si flaccidæ pendeant: unde Flacci cognominati. Sed & arrectæ ultra modum, stultitiæ indices sunt, *Arist. 1. Hist. Anim. xj.* Spectabiles hac parte sunt asini, quare Persius:

Auriculas asini quis non habet?

Hinc stolidis aut ex inertia delinquentibus auriculas asini ostendere solent, quas imitantur protensis indice & auriculari digitis. At quod allusit idem:

O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinxit,

Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Decantatæ sunt Midæ regis Phrygii asininæ auriculæ, itemque Fanefiorum sive Sacmalorum, ut Pomponius Mela vocat. Istis enim gentibus auriculæ in tantam magnitudinem excrescunt, ut totum corpus iis vestium modo contegere valeant. Strabo ipsos *εὐωλοχόιτες* appellat, quoniam auribus inter dormiendum strati vice utuntur. Idem recenset Plinius *l. jv. Hist. Nat. c. xij. Parvæ*, quales simiis, malignos, libidinosos, fures & veteratores indicant Philosopho, tum lib. Physiogn. tum l. ad Alexandr. In statu morbofo aures frigidæ, pellucidæ, contractæq; perniciem minantur, Hippocrati *Secl. ij. Coac. prænot. 192. Longæ & angustæ invidiam, rotundæ indocilitatem arguunt. Infractæ seu parum exculptæ*, cujusmodi capris tribuit Plinius, imperfectionis & stupiditatis notæ. *Exculptæ*, docili-

cilitatem significant, cum curiosam formatricis operam ostendant: immo quo magis imbricatæ quasi grundis, intusq; anfractu longiore intortæ, eo melius auditum administrant, testimonio Philosophi *l. v. de gener. anim. c. ij.* Sic à levitate aut pilositate auricularum, præscita quidem morum haberi negat idem *l. i. Hist. anim. c. xi.* ad audiendum tamen aptissimas esse, quæ medium inter utramque tenent.

Auriculæ itaque laudabiles, quantitate sunt mediocres, nec oblongæ nimis, nec nimis rotundæ, hirsutæ parum, & quæ capiti decenter applicantur. Istiusmodi Augusto Imp. fuisse ex Suetonio colligitur, cum mediocres ipsi aures attribuat. Atque hæc de capite, ejusque singulis partibus,

C A P. XXI.

Symmetria colli.

Collum à colendo Grammatici nominatum volunt, quod hæc præcipue pars torquibus ornetur, ac monilibus. Cervix etiam, sed dubia significatione appellatur; quin immo plurimæ colli particulæ incertis obnoxiaë titulis. Itaq; nos sepositis illis, quæ circa etymologias versantur, controversiis, ex reb; ipsis rerū petemus nomina.

Collum ergo vocamus, *quod inter pectus & faciem est*, ut loquitur Philosophus *l. Hist. animal. xij.* seu partem illam teretem, quæ à thorace sustine-

tur, caput ipsa sustinet. Quorsum igitur referendum sit, in controversiam venit. Vertebrarum cōtinuata series ad thoracem pertinere suadet: proportionis ratio capiti adjudicat, ne quid dicam de pulchritudine, quæ ex conjunctione utriusq; partis oritur, cum caput absque collo videre subturpe sit. Dividitur collum in partem anteriorem, posteriorem, & laterales geminas.

ANTERIOR pars ἀνθερωὺν, Aristoteli λάρυγξ, Gaza guttur interpretatur, etsi & hoc verbum ambigui sit usus. *Guttur* ex instituto nostro in nodum & jugulum dividemus. *Nodus* à capite asperæ arteriæ seu larynge formatur, & si nimis protuberet, joculariter Pomum Adami nuncupatur. *Jugulum* cædis locus, est lacuna illa, quæ ad clavicularum conjunctionem, adjuvantibus musculorum mastoideorum tendinibus effingitur.

POSTERIOR colli pars *cervix* vocatur, quæ ab occipite initio sumto ad processum spinatum septimæ colli vertebræ pertingit. Imbricata hæc pars apparet ob musculorum utrinque adjacentium eminentiam, unde cavum seu fovea cervicis vocatur, barbaris etiam nucha. Et quoniam in motu capitis tenditur, tendo quibusdam dicta fuit, auctore C. Bauhino *l. de extr. part. c. jx.* Interpres Homeri ad Iliad, ἡ τὸ κοῖλον τῆς πίνου, cavita-
tem tendinis vocavit.

LATERALES partes anonymæ sunt apud Latinos, Galeno ἐπωμίδες *com. j. in lib. de off.* & Ruffo Ephesio *l. de part. hom. nomenclat.* Exortæ pone lobum auriculæ ad tuberculum processus mammi-formis, ubi parotidum sedes, deorsum ad summum humerum, quo loco claviculæ acromiis committuntur, excurrunt.

Partium harum symmetriam exploraturo, duplici iterum via erit progrediendum. *Anthropometron* homini debite locato antè & posterius applicatum, duas monstrabit gutturis & quinque cervicis uncias, adeo ut caput cum collo sextam totius corporis partem adæquet. Quod si homo non recta prospiciat, sed versa in cœlum facie, elongabitur guttur ad uncias quatuor, & è regione cervicis longitudini binæ adimentur. Latitudo colli seu diameter parte superiori, qua capiti adhæret, quatuor unciarum est: inferior, qua brachiis & thoraci committitur, denarum. *Filo* ad epomidum mensurationem utitor, quarum extensio à parotide ad humerum septem æquabit uncias. Circumferentia colli integri sub larynge, pedis esto unius, & duarum unciarum.

Ex hac commensuratione manifestum evadit, quid collum crassius aut tenuius, longum aut brevius sit. *Crassum*, sine tamen vastitate, roboris indicium statuitur, exemplo leonum ex Aristotelis

l. Physogn. c. vj. unde Hippocrates *vj. Epid. j.* de capite acuminato præditis fermocinatus: *Si validam* inquit, *cervicem habent, robusti erunt tum quoad alia membra, tum ossibus.* Quales enim sunt collivertebrae: tales & thoracis, & lumborum, & ossis sacri, si quidem natura proportionis leges observavit, esse consueverunt. Atqui & musculos tum oportet esse magnos, ut movendis ossibus magnis pares esse possint. Magni muscoli requirunt magna vasa, quibus sibi & spiritus & alimentum subministrentur. Unde conjectura sapienti colligitur, robustum collum totius corporis indicare robur. Constantino M. tale fuisse Zonaras refert, cum latis humeris: inde cervicosus dictus. Hi iracundia incitati taurorum æmulantur impetum, quem reprimere nullus metus potis est. Crassities tamen colli, quæ non ab ossium firmitate aut totis musculorum compactis, sed à nimia pinguedine, velut in suibus, proficiscitur, stolidum hominem, sordidumque gulonem arguit. Claudius Cæsar optimis fuit cervicibus, & maxime ignaro: quamobrem Antonia mater ejus dicebat, ipsum hominis portentum esse, inchoatum à natura, non absolutum. Neroni quoque obesa ceruix, ex Suetonio.

Collum *tenuis*, quale cervis, imbecillitatem exemplo Polyxenæ apud Daretem: sed una ingenii acumen, Tullii exemplo significat, qui collo tenui,

corpore infirmo, at ingenio fuit subtilissimo. Quod si *gracile simul, & longum* fuerit, cujusmodi aviculæ ostendant, id timiditatem garrulitatemq; designat, exemplo C. Caligulæ, quem Suetonius gracilitate maxima fuisse cervicis & crurum refert. Erat autem nimium pavidus & vitiosus, & adversus barbaros cum trans Rhenum iter faceret, dicente quodam, non mediocrem fore consternationem, equum conscendit, & moræ impatiens aufugit. Mirum quod Plinius observavit *l. xi. c. iij.* longa crura esse, quibus longa colla. id in ciconiis, gruibus, ardeis, cervis & in hominibus quibusdam verum experimur. Isocrates in *Panegyrica Helena*, ipsam scribit existimatam ab olore genitam, quod collo esset oblongo & candido, *Virginum collum* post primæ noctis venerem crassescere, vetus fama est: unde collata utriusque diei mensura, qualem sponsus se gesserit, divinare ausingit. Meminit hujus rei Camillus Baldus *com. in Arist. Physiogn. part. jv. apotelesm. xxxv.* Spigelius *l. j. de hum. corp. fabr. c. vij.* ad totum corporis habitum id referendo, scribit: *Inter feminas virgines graciliores fere sunt, quia post congressum, crassiores evadunt, venis universi corporis in complexu venereo à calore exagitato dilatatis, id quod spatium vel unius diei post coitum statim advertere licet.*

Collum breve, quale lupis, hyænis, accipitrum-

que generi, calliditatem, insidias ac rapacitatē indigitat: vitia scilicet, quibus bestię istę obnoxia sunt. Collum *fixum*, obstipum, atque ita erectum, quasi per corpus veru esset adactum, superbiam & contumaciam ostendit: *fractum* vero, oppidoque inclinatum, hominis simplicis & cogitationibus occupati argumentum. Laudatur *leviter inclinatū*, quale Messię nostro Nicephorus *l. j. c. ult.* fuisse prodidit: *Collum*, inquit, *sensim fuit declive, ita ut non arduo, & extento nimium corporis statu esset.* Si ad dextram parum inclinet, veluti Alexandro Macedoni, referente Plutarcho in ejus vita, prudentem studiosumque signat: sin ad lævam, indicium id esse volunt adulteriis dediti.

Præterea *nodu gutturis* nimis protuberans, hominem sapientem quidem, & sublimia meditantem: sed suspicacem simul, & quandoque difficilem, bibacemque indicat. In fæmellis prorsus improbatur. *Cervix aspera*, seu cujus spinæ valde prominent, asperis moribus præditum, injuriosum, insolentemque, relatione ad apros factæ, denotat.

Denique ut, quæ hætenus dicta sunt, luculentiora evadant: capitis cum collo symmetram effigiem, qualis in plano exhiberi potest, hic omni ex parte, si placet, intuere.

CAP. XXII.

Symmetria brachii.

CAPUT CUM COLLO SYMMETRUM, parte

anteriore,

lateralis,

postica p. 212.

Collum thoraci & brachio annectitur: unde, utrius suscipienda tractatio prius sit, dubiū. Receptus Anatomicorum ordo artuum expositionem post absolutas tres corporis cavitates quas vocant, non sine ratione instituit: imitantur hos plerique eorum, qui Anthropologias conscripsere. Aristoteli in *Phyſiognomonicorum* libello, ubi præscita hominum ex membrorum signis collecturus erat, à pedibus ordiri placuit, & inversa serie ad caput ascendere. Nobis, quibus symmetria membrorum primario proposita, symmetra magis visa fuit illa methodus, qua corpus & in univĕrsū, & membratim, à capite ad calcem descendendo, mensuratur. Hanc ne deserere videamur, aut ab abdomine ascendere denuo cogamur, maxime opportunerit hic locus explicandæ proportioni brachii: quo postea non interrupto ordine per thoracē, abdomenq; ad pedes provehamur.

Nominum, quibus artus superiores, eorundemque partes insigniuntur, maxima est confusio tam apud Græcos, quā Latinos auctores. Totum membrum ab Aristotele *βραχίον*, à Galeno sæpissime *χειρ*, Gazæ ulna interdum dicitur. Confer Casparis Hofmani commentaria in Gal. *l. 1. de usu part. num. xjv*. Nos Celsum secuti *brachium* vocabimus, dividemusque in tres partes tribus junctas articulis.

Prima & maxima pars Aristoteli *ἀγκών*, Gale-

no *βραχίον*, Humerus Celso, Gazæ Agilis nominatur. Nos cum Ovidio L A C E R T U M dicemus, qui *lib. j. Metamorph.* quasi partes brachii carmine complexurus, ita canit :

Laudat digitosque, manusque,

Brachiaque, & nudos media plus parte lacertos.

Laterici articulo superior, quo scapulæ & claviculæ committitur, Philosophi *ὤμω* est, Humerus Plinii. Fortes sunt, quibus lacerti torosi & compacti adeo, ut muscoli colliculorum ritu inter quasdam quasi valleculas non nihil assurgant, Maro *l. v. Æn.* nautis tales videtur assignasse, dum scribit :

Ferit æthera clamor

Nauticus, adductis spumant freta versa lacertis.

Miles Crotoniates, cum jam senex esset & athletas se curriculo exercentes videret, aspexisse lacertos suos dicitur, illacrymansque dixisse: At hi quidem mortui. *Cicero in Cat. maj.* Refert Jo. B. Porta *l. ij. Physiogn. hum. c. xxxvij.* tam torosis artubus fuisse Georgium Scanderbegum, ut ponderoso acinace, quo utebatur, medios hostes ad umbilicum profcinderet, sæpe transversos divideret, aut per cervices cum humeris brachia detruncaret. Tam immanium vulnerum organon videre gestiens Mahometes Turcarum Imp. impetravit, ut gladius Byzantium mitteretur.

Alterapars brachii CUBITUS est Gazæ, *πῆχυς*
Ari.

Aristotelis, ὠλένη aliorum: Celso aliquando totius nomine brachium dicitur, Committitur cubitus humero superius quidem per articulū, qui ἄγων Hippocrati, Aristoteli ὠλέκρανον, quod Gaza gibber interpretatus est. Inferius manui dearticulatur interventu ossiculorum octo, quæ conjunctim à Græcis καρπός, à Latinis brachiale dicuntur. Habet & suos toros cubitus, præsertim in viris robustis, unde quæ de lacerti fortitudine paullo ante dicebantur, huc etiam cæteris paribus quadrant.

Tertia pars M A N U S est, Aristoteli χεῖρ, Gale-
no sæpius ἄκρα χεῖρ, ex quo alii composito nomi-
ne ἀκρόχειρον & ἀκροχειρὶς fecerunt. Manus di-
rimitur in palmam & digitos. *Palma* latus inter-
num carnosum est, & vola dicitur: externum ner-
vosum aut tendinosum potius, dorsum vocatur.
Pars carpo confinis, radix est: vicina digitis, finis.
Latus superius inter pollicem & indicem, Ruffo
Ephesio Θέναρ: inferius Hypothenar vulgo, aut
Percussio, quod manu in pugnum contracta, hac
parte percutimus. *Digiti* numerantur quinque, se-
digiti enim monstri quid alunt. Pollex, quem Græ-
ci ἀνίχειρα, quasi promanum appellant. Index ab
officio noto vocatus fuit, unde Horatius :

Pulchrum est digito monstrari, & dicier: Hic est.
Medius, qui quod cynædis à pædiconibus mon-
straretur, impudicus & obscenus audit, Annularis,
quem

quem annulis gestandis consecrarunt Anatomici Ægyptii, quod ad ipsum à corde nervum singularem immediate propagari falso credebant, referente Appione apud Gellium *l. x. c. x.* Minimus, etiam auricularis ab usu vocatur, cum ejus ope in cerumine expurgando utamur. Digitis singulis terni sunt articuli seu nodi, quos ex Græco recentiores vocarunt Metacondylos, Condylōs, & Procondylos. Illi palmæ committuntur, isti medii sunt, hi unguibus vicini.

Distributo in suas partes brachio, ad symmetriam inquirendam progrediamur. *Brachii totius* longitudo triginta unciarum est, ab humero scilicet ad apicem medii digiti: adeoque naturaliter ad genua non pertingit, licet Physiognomonici tam longa brachia crediderint non tantum esse, indicia fortitudinis cum quadam regnandi cupidine conjunctæ, sed & liberalitatis. Sunt qui arbitrentur Alexandro M. talia fuisse, ut refert Jo. B. Porta *l. 2. Physiogn. hum. c. 37.* Darium pulcherrimū fuisse Strabo refert, nisi quod brachiis tam exertis erat, ut stantis genua contingerent. Sane omnibus regibus si nō longa, saltem potentia brachia sunt: in quam sententiam scribebat Helena ad Paridem apud Ovidium:

An nescis longas regibus esse manus?

Sed Artaxerxi Persarum regi Longimani cognomen

men adjectum, quod dextram læva longiorem haberet: cum secundum naturam brachia oporteat esse inter se æqualia, licet dextris sinistra imbecilliora esse experientiæ credamus, & Aristoteli *l. j. Hist. Anim. c. xv*, Contra, si tam breviora fuerint brachia, ut comedentes caput manibus admove-
re cogantur, malevolos atque alienis gaudentes malis arguunt Auctori lib. ad Alexandrum.

Particulatim *lacerti* longitudo ab humero ad flexuram gibberis, *xij.* est unciarum; peripheria, filo prope humerum circumacta, totidem constabit unciiis. *Cubitus* longitudine à flexura gibberis ad Restrictam infimam seu volæ radicem, denas æquat: circumferentia sub gibbere *xi.* *Manus* ipsa faciei lineæ æqualis est, sive octo continet uncias. *Palmae* latitudo, à thenaris loco pollicis vicino ad hypothenar medium, æqualis est utrinq; tam per volam, quam per dorsum, quatuor quasi unciarum: longitudo diversa est ita, ut spatium à radice manus ad extremum palmæ sub medio digito, in vola quidem quatuor uncias superet, in dorso non attingat. Ridiculum est, quod refert Taisnerius *l. j. Chiromant. c. vij.* *Mulieres habentes curtam palmā, difficultate partus gravari: Et hoc propter correspondentiam scissuræ membri pudendi, cujus longitudo æqualis est distantia à radice medii usque ad Rasce-
tā.* Eadem est ratio medii digiti, qui quaternarum
qui-

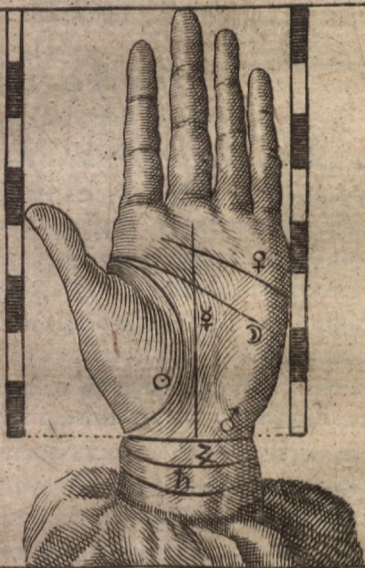
quidem unciarum est, sed volam versus tantillum deficit, quantum in dorso excedit. Ipsum & longitudine & crassitie pollex superat, digitorum omnium robustissimus, & quasi parva manus. Titillationem montis pollicaris ab homine incorrupti pudoris minus tolerari posse, crebra observatio docuit: unde à quamplurimis veterum Chiromantarum Veneri is tributus fuit. Medio quantitate proximus annularis: ipsi succedit index, cujus longitudo exterior mediam totius manus longitudinē æquat, & ultimo loco auricularis. Hujus primo internodio si filum circumdes, ea mensura binas plus minus continebit uncias: quæ triplicata carpum comprehendet, & carpi triplicata collum. Item, longitudo auricularis trium fere unciarum est, adæquans pollicis secundum & tertium internodium: secundum autem aperturæ dentium æquale est, Unguis quilibet sui dimidium articuli.

Cæterum dari in fronte lineas planetis singulis dicatas, suo loco fuit ex Metoposcoporum doctrina demonstratum: postulat idem jus in præsentis suis sulcata manus lineis. Aristoteles *l. Hist. Anim. xv.* paucissimas agnoscit, dum volam manus distinctam ἀρσους, τοῖς μὲν μακροβίοις ἐνὶ, ἢ δυοὶ δι' ὅλας· τοῖς δὲ βραχυβίοις δυοὶ, καὶ μὴ δι' ὅλας, articulis, longavis quidem uno aut duobus per totam volam diductis: brevioris vero vitæ duobus, qui per to-

tam non excurrant. Articulos hos sect. x. problem.
48 *Quas* live sectiones vocat, indagando causam,
Quare, qui manus cæsura per totam obtinent pal-
mam, vivere diutius possint? Verum quas manus in-
spexerit Aristoteles, & an Asiaticorum volæ unam
binasve tantum lineas tum ostenderint, quod om-
nia ipsis, quam Europæis robustiora, testimonio
Hippocratis l. de aër. aq. & loc. id in medio est re-
linquendum. Nos si Europæorum manus intue-
mur, nunquam unam, duabus plures fere semper
invenimus: immo adjunctis carpi lineis, quas Ra-
scetas barbare aut Restrictas nominant, Chiro-
mantæ communiter quindecim recensent, ma-
gnitudine tamen quam maxime inter se differen-
tes. Evidentiores sunt septenæ. Tres in carpo; sum-
ma, media, & infima, quæ radici manus proxima;
quatuor in vola; cardiaca, cephalica, mentalis, &
fortunæ. Reliquæ nec tam frequenter adsunt, nec
tam manifeste apparent: ideo ut mirum sit, quare
qui fundamenta Chiromantiæ jecerunt, non evi-
dentiore illas septem tribuerint planetis, sed
quasdam ex minutis illis, quæ visum sæpe effugi-
unt. Mihi si liceat non cornicum oculos confige-
re, sed perscrutari saltem modum, quo primariæ
manus lineæ, non sine ratione, ad planetas redu-
cantur: Saturno tanquam omnium supremo su-
premam quoque Restrictarum, Jovi proximo me-
I diam,

diam, Marti imam ascriberem. Cordi Sol imperat
fons vitalis caloris, ergo & cardiacæ. Cerebri Lu-
na præses, igitur & cephalicæ. Veneri mensalis jam
antiquitus attributa, quod ex ipsa de partibus ge-
nitalibus & matrimonio judicium ferretur. Solus
superat Mercurius, de quo quicumque naturas pla-
netarum abstrusus rimati sunt, duo observarunt.
Primum quidem, Mercurium tanquam deorum
nuntium, & variorum auctorem negotiorum, ple-
rumque multiplicare suam lineam. *Secundo*, Mer-
curij lineas diverso à reliquis situ collocari. Ita vi-
demus in fronte, quam cæterorum lineæ transver-
sim pervagantur, hujus solius & geminari frequen-
tissime, & sursum ferri: in pedis autem planta Mer-
curii lineæ non tantum multiplici plerumque du-
ctu sursum feruntur, sed & maximam partem cæ-
teras transeunt. Hinc pene inducor ut credam, a-
scendentem illam per cavum volæ non esse Satur-
ni, sed genuinam Mercurii lineam: cui secundario
Hepaticam dictam adjungo, & Viam lacteam, & si
adsint ex Saturninis vulgo vocatis, secunda, atque
tertia. Reliquæ minuscule per totam volam spar-
sæ, perhibentur characteres planetarum, aut im-
pressiones fixarum principum, cum & has natali-
tio themati inscribere Astrologi consueverint. Le-
gi meretur Jo. Rothmanni tractatus peculiaris,
quo harmoniam inter lineas manus, & positum
stel-

MANUS CUM CARPO
SYMMETRA.

lineisq̃s planetarijs
insignita p. 221.

stellarum nativitatis tempore, multis exemplis & asseruit, & figuris appositis illustravit. Cæterum hæc linearum dispositio, si nemini placuerit, mei solius esto, qui nec ulli ipsam obtrudo, nec veterem ut rejiciat, auctor sum. Si libet, aspice sphaeras cœlestes in propria manu, & cum præsentis schemate confer. * * *

C A P. XXIII.

Symmetria thoracis.

THorax origine Græcanica vox est, & multiplicis significationis. Alienior est, qua vinculi genus pectori vulnerato deligando notat, cujus injiciendi rationem explicat Galenus lib. de Fasciis. Magis proprie truncum corporis designat, sub qua notione Plato in Timæo sumit, & Hippocrates lib. de Arte scripsit: ὁ, τε γὰρ θώραξ καλεόμενός ἐστιν, ἐν ᾧ τὸ ἥπαρ περιέχεται, *Thorax dictus, in quo hepar continetur.* Itemque Aristoteles lib. 1. *Hist. Anim.* c. vii. Τὸ ἀπὸ ἀυχένος μέχρι αἰδοίων κύτος, ὃ καλεῖται θώραξ, *A collo, inquit, ad pendenda thorax appellatur.* Omnium maxime proprie accipitur à Galeno, cujus vestigia cum recentioribus nos quoque nunc prememus, pro superiore trunci cavitate, quæ diaphragmatis septo ab inferna interstingitur. Ad figuram thoracis quod attinet, eam ovalem asserit Spigelius lib. 1. *corp. hum. fabr.* c. jx, quod tamen de toto trunco verius

est. Est autem thorax homini naturaliter ex rotunditate paullulum compressus ante retroque: reliquis animalibus carinatus, ut loquitur Plinius *lib. xj. c. xxxvij.*

Dispersimus thoracem in partes quaternas: anteriorem, posteriorem, & laterales geminas.

ANTERIOR à jugulo incipiens ad molles usq; abdominis partes excurrit, *pectusque* speciali nomine vocatur. Quibus id *latum*, pectorosi vocantur, magno roboris argumento, imprimis si pilositas accesserit. Exemplo sint Achilles apud Homerum & Daretem Phrygiû, Hercules apud Diod. Siculû, & Mars militiae præses, de quo auctor Priapei.

Nemo est feroci pectorosior Marte,

Ita Virgilius l. iij. Georg. de equo generoso:

Luxuriatque toris animosum pectus.

nec tamen laudatur pectus *carnosum*, quippe quod ruditatem potius, atque ignaviam indigitat Alberto M. atque Petro Aponensi. Pectus *angustum* strictumque imbecillitatem arguit: affectatur tamen à mulierculis quarundam gentium, ubi matres filiarum pectora stringunt, quo demissis humeris sient, & curatura reddantur junceæ, quam perniciosam consuetudinem false irridebat Terentius in Eunucho. Pectus *gibbosum* duplicis animi hominem & simplicem magis, quam sapientem notat Scoto.

Sub-

Subsunt pectori claviculæ & sternum, cum costarum finibus. *Claviculæ* virorum magis tortæ & apparentes, quam fæminarum esse solent, adeo ut inter signa, quib9 sceleta maris ac fœminæ dignoscuntur, clavicularum evidentior curvatura relata sit. Philosophus *lib. Physiogn. c. j.* Quibuscunque, inquit, ea quæ circa claviculas sunt, εὐλυτὰ seu bene solubilia, illi sensiles existunt: quibus vero συμπεραπτε-
Φεαγμένα sive conclusa sunt, insensiles. Socrati claviculæ fuerunt carne obturatæ, unde ipsum stupidum judicavit Zopyrus Physiognomon, immo & mulierosum, referente M. Tullio *lib. de Fato.* Debent ergo homini bene proportionato claviculæ esse parum utrinque concavæ, & ad juguli foveam decenter apertæ: cum ipsum vulgus bardos, fatuosque illos nominet, quibus fonticulus gulæ deest, ut loquitur Camillus Baldus *com. in Arist. Physiogn. part. 4. apotelesm. 35.* & multa carne replentur partes, quæ sunt circa ossa juguli.

Sterni mucro σφαγὴν seu foveam præcordiorum, ope cartilaginum costalium utrinque reflexorum efformat. Eminent supra ipsum in confinibus costarum superiorum mammæ, quarum magnitudo plurimum variat, Maribus, cum glandulis careant, exiles: ut & puellis ante pubertatem. His, cum aptæ fiunt conceptioni, paullatim fororian-
 tur: gravidis & lactantibus insigniter turgescunt,

monstrantque papillam cum areola sua evidentius. Vetulis flaccescunt iterum, & absumpta pinguedine turpiter dependent. Martialis :

Aut tibi pannosæ dependent pectore mammae,
 Liceat hic obiter afferre magnitudinem mammarum muliebri sexui convenientem, quam si quis nosse avet, ex præcepto Spigelii *l. i. Hum. corp. fabr. cap. ix.* virgines aspiciat adultæ ætatis, & staturæ decentis. Alii malunt virum perpeffas, sed nondum gravidas. His enim attolli in eam solent magnitudinem, quam manu sua commode obtegant. Erat fere similis olim Martialis mensura, qui *l. xiv. Epigr. 134.* fasciam pectoralem ita alloquitur:

Fascia crescentes domine compefce papillas,
Ut sit quod capiat nostra, tegatque manus.

Reprobantur, quæ majores sunt, tanquam vinolentia, libidinis & rixositatis notæ. Unde Martialis *l. xiv. Epigr. 149.*

Mammosas metuo : tenera me trade puelle,
Ut possint niveo pectore lina frui.

Idem ibidem Epigr. 66. jocosè reprehendit institutum foeminae, quæ ingentes mammas veste exigua compescere studebat :

Taurino poteras pectus constringere tergo :
Nam pellis mammas non capit ista tuas.
 tEHoratius Epod. viii. per antiphrasin :

Sed incitat me pectus, & mamma putres,
Equina quales ubera,

Sed

Sed & in sexu virili, mammæ de pectore amplo, macilentoque dependentes nimium, scortatores effœminatos, & ebriosos signant: nimis exiles, imbecillitatis indicinæ: mediocriter plenæ perfectâ constitutionem ostendunt.

POSTERIOR thoracis pars *dorsum* dicitur, quod sumto principio ab eminentia spinata septimæ cervicis vertebræ, ad primam usque lumborum extenditur. Constat dorsum Scapulis binis, & Metaphreno. *Scapulae* Græcis ὠμοπλάται, Celso l. viij. c. j. *Scoptula*, vel ut alii legunt, *Scoptula* operata. Principium sumunt ab epomidibus & humeris, juxtaque metaphrenum deorsum latæ ad nonam dorsivertebam finiunt. Poëtæ scapulas intelligendo, suis heroibus *latos* plerumque humeros tribuunt. Ita Priamus de Ulyssæ interrogans Helenam supra muros Trojæ *Iliad. iij.* *Quis est ille, ait,*
Μείων μὲν κεφαλῇ Ἀγαμέμνον Ὀτρειῖδας,
Εὐρύτερ' ὃ' ὠμοισιν ἰδὲ ἑτέροισιν ἰδέσθαι.
Minor quidem capite Agamemnone Atrida,
Latior vero humeris & pectoribus ad videndum.
 Ita Virgilius l. v. *Æn.*

Tales prima Dares caput altum in prelia tollit,
Ostenditque humeros latos, alternaque jactat
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.
 Et lib. ij. Æneas de seipso Anchisen portaturo:
Hæc fatus, latos humeros, subjectaque colla

*Veste super fulvique insternor pelle leonis.
Succedoque oneri.*

Plato quum apud Aristonem Argivum palæstritam exercendo corpori operam daret, & robustiori valetudine, & scapularum amplitudine cæteris condiscipulis longe præstaret, nomen hoc adeptus est, cum antea ex avi paterni nomine Aristocles vocaretur, teste Plutarcho *in vita Platonis*. Contra scapulæ *angustæ* debilitatis indicinæ, & si emineant valde in morem alarum, ad tabem opportunos commonstrant Hippocrati ac Galeno *com. j. in j. Epidem. & com. in ij. aph. xxxj.* Avicenna optime ipsos descripsit *l. ij. F. x. tr. v. c. xx.* nisi lectas aures inculta versio offenderet: *Isti sunt alati*, inquit, *habentes pectus strictum, habentes spatulas nudas carne & proprie posterius habentes spatulas declives ad anteriora incedendo, & quasi unicuique eorum sunt duæ alæ, & quasi spatula ejus sunt abscisse ab adjutorio, & ante, & retro: & habentes colla longa, & inclinantes ea ad anteriora: & quandoque præcedunt guttura ipsorum, & eminent.* Πτερυγώδεις hos seu alatos Aristoteles inverecundiæ accusare videtur, *lib. Physiogn. c. ij.* Sunt, qui prominulas scapulas pulvillis ex xylino, linove paratis constituent, quo habitiores appareant. Eos Cælius Rhodiginus *lib. xij. Ant. Lect. c. xxxj.* Analectides vocari, probat ex illo Ovidij *lib. ij. de arte amand.*

Con.

*Conveniunt tenues scapulis analectides altis,
Angustum circa fascia pectus eat.*

Metaphrenon quid proprie sit, à veteribus vix satis est expositum. Φρένες diaphragma significabant, itidemque præcordia, ubi diaphragma sternò affigitur: itaque ex etymo metaphrenon imam dorsi partem denotaret, cui diaphragma productionibus suis alligatur. In quem sensum à Ruffo *lib. de part. hum. nomencl.* metaphrenon fuit definitum, quod sit τὸ μεταξὺ τῆς νώτης καὶ ὀσφύος καὶ τὴν τῶν νεφρῶν πρόσφυσιν, pars inter dorsum & lumbos media, qua renes adjacent. Veruntamen à recentioribus paullo latius videtur extensa metaphreni regio, ita ut totam dorsi partem designet, quæ à cervice incipiens inter scapulas ad lumbos usque protenditur. Higino *descr. urf.* Inter scapilium quoque appellatur. Respondent ipsi vertebræ dorsi duodecim cum costarum principiis. Quibus metaphrenum *magnum*, bene carnosum & articulatum, fortes sunt, & ad leones referuntur. Quibus *exile*, imbecillitatem & mollitiem signat. Sed & *nimis carnosum* improbatur, tanquam intellectus crassi argumentum. Intus nimis curvatum, male moratos arguit: nimis eminens gloriosos, & non intelligentes, cujusmodi ad equorum naturam refert Aristoteles *Physiogn. c. vj. Gibbosum* pessimum. *Apud me*, inquit *Porta l. 2. Physiogn. hum. c. xxviij. omnes*

mutili improbi sunt, & pessimi omnium gibbosi: cum natura error sit circa cor. A sacris olim hi rejiciebantur, tanquam mutilis deteriores. Galba auctor clarus, sed gibbo prominenti deformatus, coram Cæsare Augusto causam agens, & velut eloquio gloriabundus sæpe iterans: Corrige in me, si quid corrigendum videris, Auguste! hoc ab eo responsum tandem habuit: Ego, Galba, monere te possum, corrigere non possum. Annotavit Macrobius lib. ij. Saturnal. cap. jv.

LATERALES thoracis partes latera, Græcis πλευρὰι vocantur. Sub axillis orta ad ilia usque protenduntur. Subjacent ipsis costarum semicirculi. Ἀπλευρῆ, sive exiguis præditi lateribus Philo-
sopho *Physiogn. c. vj.* molles sunt, & ad foemininum genus referuntur: εὐπλευρῆ, seu bonis lateribus instructi, fortes. Hinc Cato apud Tullium l. de Senect. exprobraturus factum Milonis Crotoniatæ: *Neque ex te, ait, unquam es nobilitatus, sed ex lateribus & lacertis tuis.* Oratores expedit robusta habere latera, quia membra spiritalia includunt, & ad sermonem alta voce continuandam faciunt. Unde Cato ibidem: *Orator, inquit, metuo ne languescat senectute, est enim munus ejus non ingenij solum, sed laterum etiam, & virium. Omnino canorum illud in voce splendet etiam nescio quo pacto in senectute: quod equidem adhuc non amisi: & videtis annos me-*

os. Refert autem de se ipse paullo superius, quod quinque & sexaginta annos natus, legem Voconiam magna voce & bonis lateribus suaserit. Stabilis hujus sententiæ veritatem observatio Philosophi l.c. ubi loquaces plane ac morologos esse scribit, ὅσοι ἐκ τῶν πλευρῶν περιόνκοι εἰσιν, οἷον πεφυσημένοι, *quicumque lateribus circumtumidi sunt & inflati boum instar aut ranarum*. Camillus Baldus com. ad illum locum apotelesm. xxij. se novisse hominem narrat, cujus non latera solum, sed totum corpus inflatum videbatur, & ipse tumens tanquam bufo iratus continuo blaterabat, etiam cum solus foret: præterea perpetuum flatum à parte anteriori & posteriori emittebat, adeo ventosus & ampullaceus, ut neminem loqui permitteret. Latera carnosæ ruditis signum Polemoni & Adamantio: sicuti contra ingenioso latera & dorsum minus carnosum tribuit Aristoteles *Physiogn. c. ij.* Apparere enim debent vestigia costarum in homine bene mensurato, musculis juxta distantia interpositis: nec in unum os, licet maximo roboris indicio, coalescere. Rothophanes Magnesius eodem die lucta, pancratioque victor Olympicis certaminibus evasit, cujus cadaver sub Hadriano Imperatore detectum, unicum os & perpetuum à jugulo ad ilia, costarum loco, ostendit. Camillus Baldus com. cit. apotelesm. xxj. recenset historiam viri me-

dici robusti, qui annum agens circiter quadragesimum, subito suffocatus fuit. Dissecto corpore domestici invenerunt, uno osse pectus constare, & intercostalia ossea esse. Hinc concludebant, ut se habent futuræ ad cerebrum, ita se habere musculos intercostales ad cor: & sicut deficientibus futuris cranij, ob negatam transpirationem male afficitur animal, ita ossescentibus musculis intercostalibus & immoto thorace reddito, ob conclusum calorem cordis animal necessario suffocari.

Ad symmetriam omnium harum partium quod attinet, peripheria thoracis inspiratione dilatati est xxxvij. unciarum; remissi, pedum ternorum: expiratione angustati unciarum xxxv. Latitudo tam anterior, quam posterior, pedis unius est. Longitudo pectoris à jugulo ad præcordia, octonis constat unciis; claviculæ singulæ senis. Metaphrenum longitudine tredecim uncias adæquat: latera novem. Triangulum perfectum constituunt apices mammarum, & fovea juguli, ex sententia quoque Camilli Baldi *com. cit. apotelesm.* 419.

CAP. XXIV.

Symmetria ventris.

THoraci venter succedit, tertia corporis cavitas, in qua partes naturales dictæ continentur, *Στενωτάτην*, inquit Hippocrates *l. de Arti-*

Articulis, πάντων τῶν ζώων ἀνθρώπου κοιλίην ἔχει, ὡς ἐπὶ μεγέθει δὲ τῷ ὀπισθεν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, πολὺ καὶ κατὰ τὸ στενὸν. Angustissimum ventrem ex omnibus animalibus homo habet: quantum ad magnitudinem attinet, à posterioribus ad anteriorem partem, insuperque etiam juxta pectus.

Antica ventris pars ABDOMEN vocata definitur Celso *l. jv. c. j. quod à coxis ac pube sursum versus ad præcordia peruenit. Quare centrum ejus erit umbilicus, principium mucronata, finis pecten, latera ilia. Umbilicus* ab umbone dictus, ille in mediotullio nodus est, quem luxuriæ sedem olim pronunciarunt: unde Paphi in Cypro templum esse scribit Porta *l. ij. Physiogn. c. xxxv.* in quo Venus sub umbilici figura antiquitus colebatur. De scrobiculo cordis, cui mucronata cartilago subest, præcedenti capite actum. Pecten locus ille dicitur, ubi ossa pubis committuntur, pudenda sustinens. Ilia abdominis latera sunt, quibus lumbis jungitur. Hæc circumferentia abdominis in multas regiones ab Anatomicis subdividitur, quas afferre singulas hic nihil attinet. Sufficit nobis ad dimensionem commode ineundam illud partiri in regionem supra & infra umbilicum positam. Illam *epigastrium* nominabimus, non prout à Galeno *com. ij. aph. xxxv.* accipitur: sed quia τῇ γαστέρῃ seu ventriculo incumbit. Hanc *hypogastrium*, quod ἡτρω

Hip-

Hippocrati l.2. Gaza ex Aristotelis l.j. *Hist. anim. c. xlv.* Sumen vertitur in cuius extremitate pudenda pube circumfusa videntur, pertingitque ad perinaeum usque. Ad latera inguinibus circumscribitur. Ex osse abdomen factum est, quo cibo distendi, & foetu in mulieribus queat.

Ventris posterior pars lumbis constat, & coxis. LUMBI, ὀσφύες Græcis, ab ultima dorsi vertebra sumto principio ad nates usque extenduntur, utrinque abdomini per ilia commissi. Componuntur ex parte ossea, quæ vertebri quinque, osse sacro atque coccyge sustinetur: & carnosæ, quæ utrinque musculosa pulpa prominet, cuique nullæ costæ subjiciuntur, unde iliorum mollis vacuitas, ob quam κενεῶνες Hippocrati dicta sunt. COXÆ formantur ab ossibus innominatis, quorum tres partes. Supremæ Ossa ilium vocantur, quæ arcus instar eminentiâ nates sustinent. Imæ abdomen versus vergunt, & Ossa pubis appellantur. Mediis Ischiorum nomen, quorum acetabulis ossa femoris inferuntur. Nates Græcis σφαιρώματα, quasi globosæ circumscriptiões vocantur. Parti excretoriæ γλῆς, tanquam stragulum subditas, dicit Philosophus i. *Hist. Animal. c. xij.* inde Sedilia quoque Cœlio Rhodigino. Item Clunes ex Græco κλῶνες. Juvenalis:

Tremulo descendunt clune puellæ.

A cur-

A curvatura coccygis assurgunt utrinque, & qua femori committuntur, foveas quasdam transversim efformant, quas Aristoteles *l. 2. c. xvj. ὑπογλαττίδας* nominavit, subnatales Gaza.

Cunctæ hæ partes num debitam servant symmetriam, hoc pacto scrutator. Applica anthropometron, & si corpus bene proportionatum fuerit, xvj. id monstrabit uncias pro longitudine totius abdominis: ita ut umbilicus octo unciis à pectoris scrobe, totidemque à pudendis, distet. Distet jx. uncias ab ilium loco utrinque, ubi ossium innominatorum extrema prominent. Profunditatem ab umbilico ad lumbos Spigelius statuit novem circiter vel x. unciarum: verum crescit id spatii, & decrescit pro ratione assumptorum. Posterius lumbi cum natibus longitudine xj. anthropometri uncias complebunt. Filum ab umbilico per ilia circumductum, si venter cibus debite sit distentus, trium pedum mensuram attingat oportet.

Hanc qui admodum excedunt, ventriosi sunt exemplo Æsopi, cujus vitam descripsit Maximus Planudes. Apud Physiognomos (licet signis à ventre petitis ultimus locus saltem assignetur ab Aristotele *Physiogn. c. ult.*) male audiunt, quibus, ut habet Persius *Satyr 1.*

Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extat.
Minus solertes, ait Plinius *l. xj. c. xxxvj.* quibus ob-
cisis-

sislimus venter. Græcis in proverbium abiit.

Παχῆια γαστήρ λεπτὸν ὧς τίκτει νόον.

Pinguis venter subtilem non generat intellectum.

Præterea luxuriosos notat atque facinorosos. Neronem prominulo fuisse ventre, prodidit Suetonius. Plautus Pseudolum suum descripturus in *Pseudolo*, & Leonidam in *Asinaria*, illum ventriosum esse refert, hunc aliquantulum. Plato obesitatem suam ita odio habuit, ut castigare eam cum vitæ periculo studuerit. Quapropter elegit Academiam, ut refert Basilii *lib. de legen. ant. script.* Athenæum locum insaluberrimum, & inclementia aëris infamem, quo sarcinam illam animi inutilem perderet, aut attereret. Perhibuit Desid. Erasmus *lib. Adag.* Gordios creare regem consuevisse eum, qui inter ipsos foret maxime corpulentus: ubi contra Spartani consilio longe sapientiori obesos adeo oderunt, ut ipsos non solum ignominiosos reputarent, sed & injecta legibus multa acerbè plecterent, Plutarchus in *Catonis vita* notavit lepidum dictum, quo is in præpinguem quendam luserat: Quomodo tale corpus, inquit, utile sit Reipublicæ, in quo, quod inter gulam & inguina interest spatii, omne occupat venter? Idem in *Apoph. Græc.* de Epaminonda Thebarum duce prodidit, quod is obesum militem in suo exercitu conspiciens, mox castris ipsum expulerit, addita hac sen-

ten-

tentia: Vix ter aut quatuor clypei tuum tegerent ventrem, per quem tua nunquam vidisti pudenda. Verum superant omnem crassitie turpitudinem duo Rabbi, quos vocant Judæi, Ismael & Eleazar. Eos tam ventriosos fuisse retulit Michael Neander *Exot. Hebr.* ut cum in pedes consisterent, & facibus sibi invicem obversis ventres conjungerent, bini boves inter ipsos, neutrum contingendo, transire potuerint.

Contra ventres macri multum conferunt ingenio: adeo ut fame coacti pauperes, animum ad varias artes inveniendas non tantum applicuerint, sed nec raro magnam inde laudem reportarint. Unde merito Persius cecinit in præf. Satyr.

*Magister artis ingenique largitor
Venter.*

Macilentæ ventre præditos, olim oportet fuisse, plerosq; Philosophorum, quos apud Athenæum *lib. xij. Dipsosoph.* notat Antiphanes, vocando eos σοφιστὰς λεπτοὺς, αἰσίνους, σκυλίνους, sophistas macilentos, impastos, pellinos. Ipse M. Cicero corpore erat gracili atque macilento. Sfortiam ducem animosum ac fortem auctor est Jovius, ventre adeo restricto & castigato fuisse, ut angustissime cingeretur. Ejusmodi ventres ægrius perferunt purgationes catharticis vehementioribus institutas. Unde Hippocrates *l. De vet. medic.* prudenti medi-

co figuras ventrum inspicere præcipiebat, & ij. aph. xxxv. *Omniſus in morbis, inquit, partes quæ ad umbilicum & imum ventrem ſunt, craſſitudinem habere, præſtat: valde vero tenues & labefactas eſſe, prævum. Sed hoc ipſum quoque ad infernas purgationes periculolum.* Ventris ténuitati totius corporis gracilitas plerumque ſolet eſſe comes: quod ſi totum corpus nimis gracile fuerit, talia ab antiquis monogrammata dicebantur, ad modum literæ I, cujus longitudo quidem aliqua, at craſſities exilis. Plautus *Aulular. A. ij. S. vj.* curionem agnum deſcribit his verbis:

Qui oſſi atque pellis totus eſt, ita cura macet:

Quin exta inſpicere in Sole etiam vivo licet.

Ita is pellucet quaſi laterna Punica.

Punicæ enim ſeu Africanæ laternæ ſupra cæteras erant pellucidæ: unde ſcutilis ſeu hominibus plane excarnibûs, & qui vix oſſibus hærent, id nomen convenit. Auctoꝝ Carmin. liberi,

Cujus viſcera non aperta Tuſcus

Per pellem poterit videre haruſſex.

Talis erat Philetas Couſ apud Athenæum *lib. xij. cap. xxix.* qui ferreas vel plumbeas habebat ſoleas ſub calceis, ne à ventis abriperetur. Et Archeſtratus vates, qui captus ab hoſtibus & ad lancem appenſus, inventus eſt habere pondus unius oboli. Ventris igitur figura non eſto plana, multo minus con-

cava,

cava, sed leniter à thorace fornicata; ne ex Plutarcho objici possit illud Titi Quintij in Philopœmenem, cujus habitum is cavillaturus: *Quam pulchras, inquit, manus Philopœmen, & crura habes: ventrem non habes.*

Umbilicus quibus loco motus est, pravum signū: adeoque Jo. Riolanus *l. ij. Enchir. Anat. c. xv.* jure considerare jubet, an umbilicus centrum ventris obtineat. Alioqui si pars infra umbilicum sit longior superiore, ilias morborum nascitur in ventre inferiore, quia vena umbilicalis brevior non sufficienter revellit jecur, quod pondere suo compri- mit ventriculum & partes subditas. Ita, *quicumque majas habent*, auctoritate Philosophi *l. Physiogn. c. vi.* quod ab umbilico est usque ad extremum pectoris eo, quod est ab extremitate pectoris usque ad collum, voraces sunt & insensibiles. Voraces quidem, quoniam ventrem habent magnum, quo cibum appetunt. Insensibiles autem, quia angustum habent locum sensus, atque in arctum redactum ab eo, qui recipit cibum, ita ut sensus graventur propter repletiones ciborum aut indigentiam. Præterea de situ umbilici notandum, natura ipsum potius latere parum, quam eminere debere: quod eminentia umbilici vix possit esse bonæ sanitatis indicina.

Lumbi validi atque ossei viriles sunt: imbecilles, valdeque molles ad fœminas referuntur. Quod si

tamen spinæ vertebrarum lumbalium nimia acutie promineant, timidos notant atque malitiosos. Lumbis in venere magna virtus: quare bene lumbosi ad certamen illud aptissimi. Sed & similitudine à canibus venaticis desumpta venationis studiosi sunt, ex mente Aristotelis l.c. Exemplum utriusque effectus esto adamatus Veneri Adonis, cujus effigiem ex antiquis marmoribus delineari curavit Jo. B. Portal l. 2. *Physiogn. human. c. xxx.* Fuerunt, quorum lumbi flagris indigebant ad excitandam libidinem: qua de re videatur epistola Cl. Viri Jo. Henrici Meibomii, cui titulus: *De flagrorum usu in re venerea.* Excitantur etiam carminibus, unde Persig:

Cum carmina lumbum,

Intrant, & tenero scalpuntur ubi intima versu.

Denique motu frequentiori incalescunt, redduntque homines, exemplo equitum atque textricum, libidinosiores.

Coxarum ossa quibus bene apparent exterius, fortes sunt: quibus vix apparent ob gracilitatem, timidi & imbecilles. Nates mulierum natura magis carnosæ sunt, virorum magis osseæ. Quod si viro contigerint nates muliebres, animi quoque erit mulierarii: sin graciles omnino & siccæ, quales simiis, versipellem ac malignum innuunt. Lati clunes Galenus l. *De decret. Hipp. & Platon.* frigidiores atque timidos esse asseruit. Athenieniensēs olim

erant

erant ἀπὸ γλῶσσοι seu exilibus/natibus præditi, cuius rei causam in rem nauticam conferunt, cui plerique dediti erant, & ob sedendi assiduitatem ἀπυγοι reddebantur. Confer Suidam, & Cœl. Rhodiginum *l. jv. c. viij.* Horatius improbat aridas nates *Epod. viij.*

Hietque turpis inter aridas nates

Podex, velut cruda bovis,

Atque hæc de Ventre. Restant sola *pudenda*, quorum proportio obscœna videbitur Catonibus quibusdam, qui res ab actionibus discernere nequeunt: cum res per se nulla turpis sit, sed actiones rebus patrata. Quod si omnino res turpes forent, nos hic ne res quidem exhibemus, sed verba tantum, quæ turpia haut esse, lepida ad Pætum epistola ex mente Stoicorum monstravit Cicero *l. jx. Famil. xxij.* Cæterum quoscumque verba etiam offendunt, ut prætereant, quæ ad finem usque hujus capitis sequuntur, rogatos volumus.

PUDENDUM VIRILE pectini annexum pene constat, & testiculis, *Penis* est sica illa, quam gestare lex Cornelia non vetat, monstrare tamen interdum pudor prohibet. Innumeris fere titulis à Graecis, Latiniisque scriptoribus fuit insignitus, quorum sufficientem clenchem collegit C. Bauhinus *lib. de part. corp. ext. c. xij.* E latinis præcipua synonyma: Veretrum, Coles, Verpes, Mentula. Dividitur in

partem ventri affixam, atque dependentem: quarum hæc præsentis considerationis, & canali, glandeque constat. Glans detegi cutc, canalis nequit. Variatur penis magnitudo ab affluxu & refluxu spirituum adeo, ut erigatur modo, modo retrahatur: retracti tamen, quam erecti, multo minor est. Unde nasutulo cuidam, qui conspecta Herculis statua flaccido membro sculpta, artificem ineptæ reprehendebat, quod viro ingenti exiguum penem finxerit, responsum fuit: *Nec Dejanira adest, nec priapismo laboravit Hercules*. Erectum penem ad umbilicum protrahi scribit Camillus Baldus *com. in Physiogn. Arist. apotel.* 149. Cui consentit Spigelius *l. 1. corp. hum. fabr. c. x. Penis erectus*, inquit, *in homine ætatis adultæ sex uncias obtinet in longitudine, quatuor in ambitu*. Tribuerat autem paullo ante totidem uncias, ex sua hypothefi, spatio ab umbilico ad ossa pubis. Hanc proportionem qui superant, mentulati dicuntur, Auctori Priapejorum: Græcis onobeli, quasi asini telum vibrantes, quod huic animali præ reliquis ingens priapus. Unde asinum appellabat Commodus Cæsar hominem sibi familiarem, cui penis nimium in modum prominebat, referente Lampridio. Propterea facta comparatione Physiognomi, mentulatos stolidos, justoque majorem verpam asinini notam ingenii esse contendunt. Præterea foeminas hi solent uterinis

rinis suffocationibus obnoxias reddere, quod longior mentula cervicem uteri nimis elongando in coitu, ligamenta ejus admodum laxat. Subjungit Spigelius l. c. *majorem* mentulam replere potius vulvam mole, quam uterum foecundo semine: cum ineptior sit ad venerem, quam neque animose aggredditur, nec diu sustinet victis pondere musculis, qui rigidam hastam tenent. *Parvam* contra & salaciorē esse, & foecundiorē, quod titillando cervicem uteri, magis proleatet foeminarum semen, & diutissime pugnam perferat. Habet aliam adhuc ejus rei rationem Exc. Vir & paternæ æmulus gloriæ Dominicus de Marchettis, quam vide Anatom. cap. vj. ubi præterea asserit, brevitatē membri nihil obstare, quo minus ad orificium uteri pervenire possit: cum uterus in concubitu mediantibus ligamentis moveatur, & ad recipiendum semen maris ejaculatum ipse descendat. Lepida est observatio Jo. Posthii, longiorem fieri mentulam iis, qui caligis non utuntur, *Observ. anat. in Anat. Realdi Columbi*. Hasta illa naturaliter recta protenditur, nonnullis parumper inclinatur ad latera. Quibus dextrorsum, ad procreandas foemellas aptiores existimantur; quibus sinistrorsum vergit, frequentius filios generare: id quod tamen falsum esse deprehendit Jo. B. Porta l. ij. *Physiogn. hum. s. xxxvj*. In obstetricum arbitrio posita est veretri di-

minutio, dum in lucem editur infans, si vera est opinio, quod præciso nimis breviter umbilico, urachus arteriarumq; umbilicalium par, quibus vesica atque mentula connexa sunt, sursum retrahitur. Jo. Riolanus *l.vj. Anthropogr. c. jv. Ad vitæ commoditatem valde conducit justa & legitima umbilici præsectio, quia penis & uterus umbilici proportionem sequuntur.* Prodiderunt idem Petrus Aponensis, Joh. Posthius, C. Bauhinus, atque alii.

TESTES duæ sunt ad penis radicem appendices, quos proinde appendicula credidit Philosophus, ne vasa spermatica implicarentur, adjuncta eo modo, quo pondera textrices telis annectunt *l. i. Gen. anim. c. 4.* Colei etiam, aut Culei, & diminutive Testiculi dicuntur. ὄρχεις Græcis, sed Galeno honestiori vocabulo δίδυμοι, quia gemini. A similitudine κύαμοι, fabæ vocati fuerunt, testimonio Gelli *l. jv. Noët. Att. c. xi.* Eorum superior pars κεφαλὴ, caput: inferior πυθμὴν, fundum dicitur Ruffo Ephesio *lib. De corp. hum. part. appell. j. c. xij.* Vaginæ cutaneæ includantur, quæ scrotum vel Scortum Celso, ὄσχευς Aristoteli *j. Hist. anim. xij.* ὄσχεος Galeno, aliis βύρσα, bursa appellatur. Inest scroto cum testiculis motus, etsi non omnino voluntarius. Juvenibus attrahitur magis, quam senibus: plerisque autem inter mingendum, atque in coitu. Cui semper laxum scrotum, λακωσχευς Athe-

Atheniensibus nominabatur, auctore Julio Polluce in *Onomastico*. Plerisque item sinister coleus dextro magis propendulus. Parvos testes malorum morum indices opinatur Conciliator, magnos stolidi atque inertis hominis. Verum Porta robur indicare hos contendit, quod testibus virilis vis insit. Liquet hoc exemplo spadonum, quibus cum exsectis coleis virilitas una aufertur, barba non succrescit, vox effœminata redditur, animus ipse in muliebrem convertitur.

PUDENDI FOEMINEI commensum, Lector, cave expectes hic, cum nobis corporis perfecti symmetriam venari propositum sit: muliebrem autem corpus omne, quatenus tale, imperfectius est, & minus symmetrum: siquidem tota fœmina aberratio naturæ æstimatur Philosopho, atque quædam impotentia, *l. ju. gen. anim. c. iij. & l. j. c. xx*. Describimus nos corpus, quod partium proportionem omnibus numeris absolutam servat. Illud si non detur, cum in mundo nihil sit ex omni parte beatum: arbitramur tamen cum Camillo Baldo *l. c. docum. i.* corpus virile summæ perfectioni esse proximum, muliebrem uno adhuc gradu remotum, & propterea hoc tanquam minus mensuratum à nostra tractatione secludendum. Differentiam habitus fœminei à masculo duabus figuris in æs incisus exhibuit Jo. B. Porta *l. j. Physiogn. hum. c. xxj.*

edit, Neapol. in fol. AC. 1602. ut & Albertus Durerus lib. de hum. corporis proportionibus eandemque plenius explanare, alia vice nos quoque ad mentem Aristotelis tentabimus, qui *l. iv. Hist. Anim. c. xi.* solida ejus rei fundamenta jecisse videtur.

C A P. XXV.

Symmetria cruris.

INferiores artus Aristoteles *l. i. Hist. anim. c. xv.* σκέλη vocat, Gaza crura interpretatus est. Aliis pes appellatur, aut pes magnus, ad pedis proprie dicti differentiam. Dividitur Crus ad exemplum brachii, & auctoritate Galeni *l. De inequal. intemper. c. ij.* in tres partes, totidemque articulos.

FEMUR incipit interius à pudendis ac perinaeo, quæ utrique femori interjacent: exterius à tubere osseo, quod insertio capitis femorei in suum acetabulum effingit. Caret hic articulus nomine, quamvis non desint, qui sumto à suo osse etymo coxendicem aut ισχίον nuncupent, unde ischiatico dolori nomen. Terminatur inferius articulo, quod genu dicitur. Genu constat duabus partibus, quarum superior μύλη, Celso patella, aliis rotula: inferior ἰγνύς, poples nominatur. Grammatici interiores femoris partes femina dici volunt, quod Plinius *l. xxvij.* scribat: *Femina atteri equitatu, notum est.* Qua de re Laurentius Valla *l. jv. c. 57.*

Fin.

Finxit inde suum Interfemineum Apulejus, qua voce verendas mulierum partes, veluti inter femina positas, signavit.

TIBIÆ vox ambigua. Nonnullis os fibulæ socium notat, quod quia cavum intus & oblongum, instrumento musico conficiendo aptum est, cui hodieque tibiæ nomen superstes, Horat. l. de arte:

Tibia non, ut nunc orichalco vineta, tubeque

Æmula: sed tenuis, simplexque foramine paucō.

Nobis mediam totius cruris partem notabit, cujus principium genu: finis articulus inferior, cujus interventu pedi jungitur. Articulus hic & ipse anonymus videtur, nisi ab osse rotundo, circa quod tibia inferius flectitur, *talum* appellemus. Falso enim quibusdam tali vocantur processus illi duo, qui utrinque eo loci prominent. Malleoli nanque hi sunt, Aristoteli *σφυγῆ*, tali nullo modo. Videatur Galenus *com. ij. in l. De fractur.* Anterior pars tibiæ durior Aristoteli *j. Hist. Anim. xv. ἀντικνήμιον*, crea Gazæ: posterior *γαστρογνήμιον*, Latinis sura vocatur, quam soli homini datam censebat Plinius *l. xj. c. xxxvij.* Reprchendit Jovem Momus, quod suram carne munierit, cream offendiculis expositam reliquerit excarnem. Verum in promptu est pro Jove apologia, quod oculos eo fine in fronte geramus, ut ante prospicientes vitare offendicula possimus, retro non item.

PES abjectior animalis pars infimum in corpore locum obtinuit, cum tamen commodius locari non potuerit. *In mundo*, ait Galenus *l. ij. De uf. part. c. x. medium esse solem inter errantia sidera, infimum autem in animali pedem necesse fuit*. Partimur pedem in tarsum, metatarsum, & digitos. *Tarsi* vocabulum à Græcis desumptum, quibus *πῆδιον* etiam hæc pars dicitur. Subsunt tarso ex mente Galeni *l. i. cap. vj.* tria ossa, quibus totum corpus innititur: talus seu astragalus, calx, & cymbiforme. Cutis tarso callosior atque durior subtenditur. Metatarsus aut metapedium constat duabus partibus. Superior nervosa, Aristoteli sine nomine, recentioribus Dorsum pedis: interior Planta dicitur. Sustinetur metatarsus ossæ cubiformi, tribus cuneiformibus, & quinque propriis. Cutis, quæ plantæ subtenditur, mollior est ad monticulos usque digitorum. Digni utrivis pedi numero quinque, suis muniti unguibus. Maximi omnium pollices, quos reliqui minori semper quantitate sequuntur. Digitos *μὴνὸν ἀμπελῆς* esse, seu uno flexu duntaxat adduci volebat Aristoteles: cum tamen ternis singuli ossibus, excepto pollice consent, totidemque articulis nectantur.

Facta cruris in suas partes distributione, symmetria singularum inquirendæ nos accingamus. Totius cruris longitudo ternos pedes continet, a-

deo-

deoque reliquo corpori æqualis est. Femur longitudine xvij, uncias, tibia cum tarso totidem in anthropometro æquat. Filum supremo femori per inænam & hypoglutides circumductum, xxij. est unciarum: suræ circumdatum mediæ, xiv. Respondere debet suræ *ambitus calcis qua pes flectitur*, ut loqui amat Hieron. Cardanus l. xi. De subtil. rer. *unde ocreis mensura*. Pedis latitudo per plantam accepta, uncias quaternas complet. Longitudo capitur supposito anthropometro, more futoribus consueto, dum parandorum calceorum mensuram explorant: continetque ea, ex sententia quidem Alberti Dureri *l. de proport. corp. hum.* duodecim uncias, seu quod idem est, capitis cum collo longitudinem adæquat. Ex xii, illis unciis tres minimum tarso, quinque plantæ, quatuor digitis atque ipsorum monticulis adscribuntur. Ungues singuli suorum articulorum mediam partem obtegunt. Animadversum quoque fuit, longitudinem pedis tantam esse, quanta fili ex tali articulo per plantam circumacti. Ab hoc cruris commensu quicunque recedunt, asymmetri pronunciantor.

Quibus *crura* iusto breviora, pravorum morum sunt Polemoni *l. de nat. sign. interpr.* exemplo Selimi Bajazetis F. Imperatoris Turcici, qui procera statura fuisse perhibetur, verum brevioribus cruribus, injuriarum memor, ingenio perfidus, præceps
in

in averſam venerem. Quibus *longiora*, eos ut plurimum alvo eſſe fluentiore, multiplici obſervatum experientia à Spigelio *l. j. corp. hum. fabr. c. 17*. Iccirco admonet ibidem medicos, ut cautiores ſint in præſcribendis purgantibus, nec validiora talibus offerant, quos facile in pericula conjicere poſſunt. Sunt qui crurum proceritatem ad generandi officium in ſexu muliebri conferre putant, referente Gaſp. Bartholino *l. iv. Inſtit. Anatom. c. x*. Accidit cruribus *claudicatio*, quam Plinius claudicatem dixit, ſi utrique non eadem ſit meſura: ſed ob luxationem, torſionem aut quodcunque aliud conformationis vitium, alterum altero brevius exiſtat. Claudos ſalaces perhibet Ariſtoteles, ejusque rei cauſam *Seſt. jv. probl xxxij. & Seſt. x. probl. xxvj*. aſſert, quod alimenti pars vitiato cruri deſtinata, ad genitalia membra ſuſum confluat, unde major ſeminis proventus. Adde quod ad motus violentiores inepti vitam plerumque ſedentariam agunt, qua pauciſſima aſſumtorum quantitas inſenſibili tranſpiratione aut ſudore difflatur. Poëta hoc videntur indicafſe, fingendo Vulcanum maritum Veneris ſeu luxuriæ, claudum eſſe; & Antiani-
ra Amazonum regina, ut ex Theocriti interprete, elicitur, auctor illius dicterii, extitit: *Optime claudus init*. Conferatur Jo. B. Porta *l. ij. Phyſiogn. hum. c. xlv*. Quin immo maximam partem ſcelerati ſunt,
exem

exemplo Therfitæ Homerici, & à quibus tanquam imminutis & superioris naturæ opere infortunatis, sibi cavere Alexandrum jussit Philosophus, vel alius ejus libri auctor. Lacedæmonibus ex oraculo Delphico responsum fuit, tunc eorū regnum casurum, quum claudus imperaret. Fuerunt tamen, qui corporis defectum virtutis studio rependere sategerunt. Sic Androclides Lacon crure debilis, cum bellatoribus se admiscens, à quibusdam prohiberetur veluti parum robustus, respondit: In aciem prodire oportet eos, qui de prælio cogitant, non de fuga. Notum est facinus Coclitis Romani apud Livium, qui in ponte consistens sublicio, dum solus Hetruscorum impetum retundit, calamitatem in pede passus est. Ea quum sibi aliquando objectaretur: Per singulos, inquiebat, gradus admoneor triumphi mei. Sic Marullum poetam Crinitus claudum fuisse prodidit.

Femora quibus ossea & nervosa, fortes Aristoteli *l. Physiogn. c. jv.* quibus carnosa nimis & mollia mulierosi. Pythagoræ femur aureum fuit, quod nudatum aliquando cum vidissent discipuli, ipsum Apollinem hyperboreum esse opinati sunt, ex relatione Diogenis Laertii *lib. 3.* Genua carnosa debilitatem formatricis ac mollitiem Aristoteli *l. ad Alex.* notant. & *l. Physiogn. c. ij. atque vj.* γονύα ὀσσοῖς αἰτ χίναδοι, cinadi sunt, quorum genua crepitant.

Non

Nō vero: quibꝫ genua plana, ut habet versio vulgaris interpretis incerti, HORAT. *Epod. viij.* propositurus exemplar foeminae deformis, inter alias notas refert.

Femur tumentibus

Exile suris additum.

Tibiae bene articulatae cum suris ad tactū solidis atq; deorsum tractis, argumenta sunt maximi roboris. Sic Laodamas Alcinoi Regis filius apud Homerū *Odyss. viij.* vires Ulyssis hospitis ex corporis notis conjectans tibiae secundo mox loco numerat.

Φυὴν γὰρ μὲν ἔκκακός ἐστι,
Μήρης τε, κνήμας τε καὶ ἄμφω χεῖρας ὑπερθεύ,
Αὐχένα τε τιβαρὸν, μέγα τε σθένος.

*Natura quidem non malus est, (desuper,
Nec femoribus, aut tibiis, aut ambabus manibus
Aut cervice firma, aut ingenti robore.*

Tibiae graciles & nervosae in venerem proclives arguunt. Jo. B. Porta *l. ij. Physiogn. c. 44.* Ego, inquit, quamplurimos amicos habeo tibijs gracilibus, ut avium vel locustarum potius, quam hominum videantur: sunt autem isti immoderate & inexplebilis luxuria. Aristotelem ipsum gracillimis tibiis & luxuriosum fuisse, ex Diogene Laertio constat: Caligulam, Germanicum Drusi F. ac Domitianum, ex Suetonio. *Tibiae* figuram natura rectam esse oportet: quibꝫ extrorsum vergit ea ratione, qua pedes cancrorum solent, blessi, valgi aut varij; quibus introrsum,

sum, vari aut rhæbi appellantur. In Phœbum quendam distortis præditum tibiis, extat lepidissimum epigramma Martialis *lib. ij.*

Cum sint crura tibi, simulent quæ cornua Luna,

In rhytio poterat, Phæbe, lavare pedes.

Ῥύτιον autē esse poculi genus cornu simile, & ad formam lunæ crescentis incurvatum, auctor est Athenæus *l. x. Dipnosop. c. xij. & l. xj. c. j. v. & xxvj.* Quibuscunque ea quæ circa malleolos sunt, nervosa & articulata, fortes secundum animam, ut loquar cum Philosopho *l. Physiogn. c. vj.* referunturque ad masculinum genus: quicunque autem malleolis carnosî sunt atque inarticulati, molles secundum animam, & ad fœmininum genus referuntur.

Pedes longiores, à quibus Pedones dicti, Polemon ait innuere hominem multa molientem, ac malorum artificem. Ita apud Plautum *Pseudol. A. jv. S. vij.* Harpax descripturus vafritiem Pseudoli, qui contra Simonem varia conabatur, admodum magnos ipsi inter alia signa pedes tribuit, intelligendo proculdubio longos ac latos. Subjicit statim Simo:

Perdidisti, postquam dixisti pedes.

Quicunque autem pedes parvos, strictos, inarticulatos habent, delectabiliore visu, quam fortiores, molles sunt & fœminei, suffragio ejusdem Aristotelis *l. c.* Pulchros, tenerosque pedes Telemacho Homerus adscribit, quem Penelope apud Ovidium *Epist.*

j. *Heroid.* imbellem nominat, licet postea reducem patrem in ulciscendis prociis adjuverit:

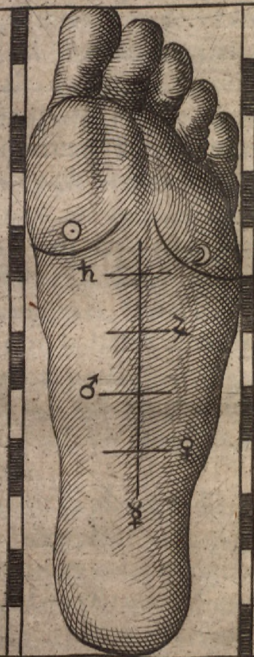
Tres sumus imbelles numero sine viribus: uxor,

Laërtesque senex, Telemachusque puer.

Ego crederem similibus præditū pedibus fuisse diffluentem illum deliciis atq; fractum, qui coram Galeno naturā insectari ausus est, quod non per pedes instituerit fæces effluere, sed per alvum. Nam cum grave ipsi esset, è lecto surgere reddendarum fæcum gratia: optabat ita esse constructus, ut solum pedem exerens, deponere in latrinam excrementa posset. *ij. de usu part. c. x.* Valde carnosi, & crassi pedes fatuū indicant, & injuriarum amantem, omnis enim caro in membris redundans, intellectus subtilitati officit *l. ad Alex.* Pedes oportet esse rectos, non intortos aut curvos, quales Democidi apud Plutarchum. Is, cum sibi furto subreptæ essent crepidæ, precatus est eos, ut ejus, qui abstulerat, pedibus convenirent. Non poterant autem convenire prius, quam pedes furis pedibus Democidis torsione similes redderentur. Præterea naturaliter cava paullulū est planta pedis, id quod indicium hominis honesti atq; circumspecti esse putat M. Albertus. Quibuscunque vero planta *σκαφοειδής*, nimīū excavata scaphæ instar est, effœminati à Polemone existimantur. Quibus adeo plana, ut solū rota attingat, ploti olim, mox plauti vocati sunt, Versutos esse tales facta ad vulpinos pedes com.

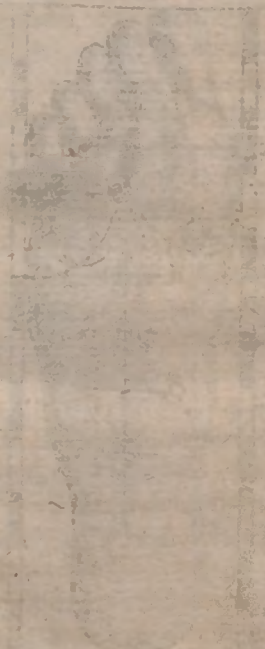
PES SYMMETRUS,

p. 253.

cujus planta lineas
ostendat planetarias

200-31111-1-239

comparatione Polemon atque Adamantius contendunt. M. Accius Umber Comicorum festivissimus à planitie pedum Plauti nomen adeptus est, teste Sexto Pompejo Festo. Isquam lepida fuerit calliditate, fabulæ superstites abunde testantur. *Ungues* curti atq; rotundi libidinosos manifestant: longiores & adunci, quales corvorum, rapacitatis indices. Dominicus de Rubeis *Tabul. Physiog. pag. 137.* Sed & milvis & aquilis similes: unde Plautus in coquos fures:

An tu invenire postulas quenquam coquum,

Nisi sit milvinis aut aquilinis ungulis.

Festus ex Catonis sententia refert, *ungulatos* dici, qui magnos ungues habent, ac scabros: quod hi ungulis, quam unguibus similiore. Sed & scabrities unguum polemoni veteratoris indicina: medicis ungues scabri, contractiq; tabem præsagiunt. *Ungues nigri*, inquit Hippocrates *viij. aph. xij. & digiti manuum ac pedum frigidi, contracti vel remissi, mortem proximam esse significant.*

Denique apparent in planta pedis, perinde ut in fronte atq; manu, lineæ planetariæ: quarum dispositio talis per traditionem nobis obtrigit. quæ pollicis montem ambit, *Solaris* est: quæ reliquorum digitorum succingit, *Lunaris*. Sub his transversim decurrunt: *Saturnina, Jovialis, Martia, & Venerea*, quæ tarso vicinior. Has quatuor transit *Mercurialis*, plerumque geminata, aut ter gemina quibusdā. Videsis schema appositum.

* * *

L 1

CAP.

Anacephalæosis.

AD umbilicum fere perducta est opella nostra. Explicatae partes corporis cunctae, quae in oculos incurrunt, suaq; singulis proportio addita. Super est, ut more Rhetoribus usitato, in summam colligentes quae dicta sunt, ex omnibus membris inter se conjunctis integrum formemus hominem. Id quod ut commodius fiat, in medium prius afferemus catalogum, qui secundum tres dimensiones corporis, omnium partium symmetriam contineat. Et quoniam partes corporis humani pleraeq; teretes sunt, adeoq; profunditas cum latitudine coincidit, aut ex peripheriae diametro facile colligitur: ideoque facta substitutione, has dimensionum species modo proponemus, Longitudinē, Latitudinem, Circumferentiā. porro cum superius tria instrumentorum genera attulerimus, Anthropometron, Filum, Circinum: quodnam ex his cuilibet dimensionī aptius sit, literis A. F. C. indicaturi sumus.

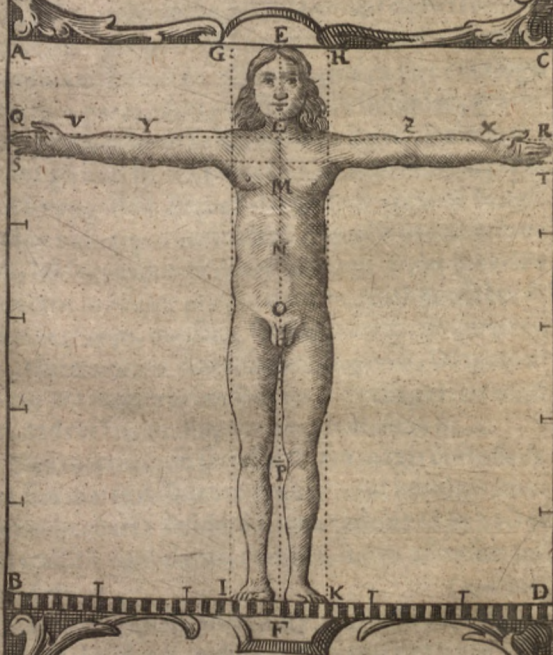
ELENCHUS ANTHROPOMETRUS.

Longitudo.		Latitudo.		Circumferentia.	
Unc.		Unc.		solo filo.	Unc.
Tot. corporis A. 72		Totiq corp. expā-		{ per verticem	
Capitis A. 10.		sis brac. 72		{ & laryn-	
Capillitij à fronte		Capitis A. 8		{ gem, 24	
ad nuchā F. 12		Capillitij à trago		{ per frontē &	
Ca- { anteriq A. 2		uno ad alterū		{ occiput, 24	
pil- { posteriq A 7		F. 16		{ à larynge ad	
litij. { intēpor. A 5				{ nuchā, 24	

Faciei ab antijs ad Faciei à trago u-			
mentũ A.	8	no ad alterũ F.	12
Frontis inter cin-		Frontis ab antijs	
cinnos F.	8	ad glabellam	
		F fere 3	
Oculi C.	2 $\frac{1}{2}$	Oculi C.	2 $\frac{1}{2}$ Oculi 8
Nasi totius C.		{ superior ad	
fere	3	{ glabellã C. 1	
Columna cũ or-		{ infer. ad la-	
biculo C. 1	$\frac{1}{2}$	{ bia C. 1 $\frac{1}{2}$	
Labiorũ à colũna		Prostomij C.	2 Labiorum 8
ad mentum C.			
fere	2		
Menti A. plus 1		Menti per mar-	Menti 8
Menti à labijs ad		ginem maxilla	
bucculã F.	2	inferioris F. 2 $\frac{1}{2}$	
Genarum à mala		Genæ à trago ad	
dextra eminen-		pinnam proxi-	
tia per bucculã		mam F. 5	
ad sinistrã F.	12		
Auricularum C.		Auricularum C.	Auricularum 8
fere	3	fere	2
{ contracti			
Gut-	A. 2	{ superior A. 4	
turis	{ extẽse F. 4	{ inferior in-	
		Colli sub larym-	
	{ extẽse A. 5	ter humeros ge 14	
{ contracte			
Cer-	A. 10		
vici	{ F. 3		

<i>Epomidū F.</i>	7		
<i>Brachyototi A.</i>	30		
<i>Lacerti A.</i>	12	<i>Lacerti prope</i>	
<i>Cubiti A.</i>	10	<i>humerū</i>	12
<i>Manus A.</i>	8	<i>Cubiti sub gibbe-</i>	
		<i>re</i>	11
<i>Vole manus C.</i>	<i>Palma C. fere</i>	4	
<i>plus</i>	4		
<i>Dorsi manus C.</i>			
<i>fere</i>	4		
<i>Digi { interius C.</i>			
<i>tus { fere</i>	4		
<i>me- { exterio C.</i>			
<i>dig plus</i>	4		
<i>Pectoris A.</i>	8	<i>Thoracis inter a-</i>	<i>Tho- inflati</i> 37
<i>Dorsi A.</i>	13	<i>xillas A.</i>	12
<i>Laterum F.</i>	9		<i>racis remissi</i> 36
<i>Abdominis totius</i>			<i>efflati</i> 35
<i>A.</i>	16	<i>Abdominis F.</i>	18
<i>Epigastrij A.</i>	8		<i>Ventris per ūbili-</i>
<i>Hypogastrij A.</i>	8		<i>cum, ilia & lum-</i>
<i>Lūborū cum na-</i>			<i>bos</i> 36
<i>tib. A.</i>	11		
<i>Penis erecti F.</i>	8		<i>Penis erecti</i> 4
<i>Cruris totig A.</i>	36		<i>(tes</i> 22
<i>Femoris A.</i>	18		<i>Femoris propena-</i>
<i>Tibia cum tarso</i>			<i>Tibia per surā</i> 14
<i>A.</i>	18		<i>Taliper { tarsi</i> 14
<i>Pedis A.</i>	12	<i>Planta A.</i>	4
			<i>ambi- { meta-</i>
			<i>tum { tarso</i> 12

HOMO SYMMETRUS,

FACIE ANTICA

pag. 257.

Apparet ex præfenti indice admiranda proportio, qua numen divinum in fabricando corpore nostro ufum est. Ea si cui non exactissima omni ex parte videatur, nostro saltem instituto erit sufficiens: cum non nisi à posteriori opera Creatoris nostri scrutari liceat, nec ipse quenkquã in consiliũ condendi primi hominis adhibuerit. Quod si quis ex hoc catalogo numeros pares excerpenti laborẽ suscipiat, gratissimã partium inter se harmoniã eliciet. Ita æqualis est longitudo faciei, frontis, manus, pectoris, epigastrii hypogastrij. Æqualis latitudo frontis cũ longitudine nasi, atque auricularũ. Æqualis peripheria oculi, labiorum, menti, auricularum. Inter diversos numeros inveniet proportionem Arithmericam & Geometricam, duplam, sesquialteram, sesquiterciam, Harmoniam diatessaron, diapente, Diapason: immo tot numerorum species à Pythagoricis olim animadversas, ut stupore res plenissima sit.

Nos interea, quo satisfiat etiam magis curiosis, & qui suo Marte delineare symmetram hominis imaginem in charta desiderant: qua ratione id ex hactenus traditis perficiatur, compendiario ostensuri sumus. Itaque

(tudinis.

I. Erigatur quadratum *a.b.c.d.* sufficientis magni-

II. Id dividatur in duas partes æquales linea *e.f.*

III. Linea *a.b.* dispecscatur in sex partes æquales, & illarum unica subdividatur in duodecim particulas, ut emergant pedes & uncia huic quadrato proportionati.

L4

IV. Ex

IV. Ex *e*, utrinque signentur sex unciaë in *g*, & *b*. totidemque ex *f*. in *i* & *k*. conjungendo lineis *g*, & *i*. *b*. & *k*. quæ latitudinem trunci definiant.

V. Capias circino distantiam xij. unciarum, eamque descendendo ex *e*. in *l*, virgula signes, pro capite atque collo.

VI. Ex *l*. in *m*, pro pectore nota aliam virgulam, ita ut inter se octonis unciis distent.

VII. Ex *m*, in *n*, aliam pro umbilico, & ex *n*. in *o*, aliam similis cum pectore distantia.

VIII. Ex *o*. in *p*. mensura octodecim uncias pro femore, reliquum tibia cum pede occupabit.

IX. Per *l*. ducito lineam *q*. *r*. parallelam lineæ *a*, *c*.

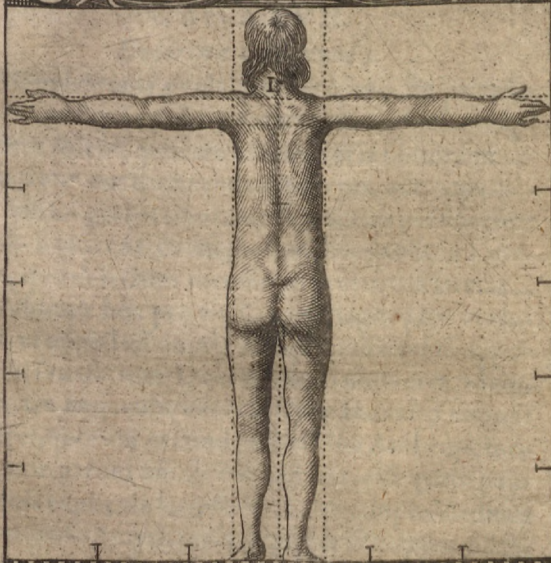
X. Huic ad distantiam duarum unciarum subducito parallelam aliam *s*. *t*. quibus duabus brachia circumscribantur.

XI. Ex *q*. & *r*. versus corpus, octo pones uncias in *u*. & *x*. pro manib9. Inde pro cubitis decem in *y*. & *z*. remanetque spatium lacertorum usque ad thoracem.

Ita absoluta erit ichnographia humani corporis antica, præcipua mensurandorum membrorum loca designans, cujus cellulis postea musculorum tori aptis linearum ductibus inscribi, adumbrarique possunt. Faciei, manuum, ac pedum elaboratio accuratior una cum suis lineolis in superioribus jam proposita fuit, quorsum nos remittimus. Interim contemplare effigiem hominis symmetri anticam.

Posticam hominis ichnographiam conficies, eadem

HOMO SYMMETRUS,

FACIE POSTICA

pag. 258.

dem observando præcepta; nisi quod ex colliloco, qui litetæ L. modo respondebat, pro longitudine dorſi tredecim uncias deorſum aſſignes, ut pro lumbis atque coxis undecim relinquuntur. Figura appoſita res tota pateſcet.

CAP. XXVII.

Doctrina navorum.

CONvivatores genialiter excepturi hoſpites ſuos, poſtquã epulis exempta fames, bellaria apponere ſolent, quorum uſu pro varia hominum inclinatione aut ſtomachus roboretur, aut concilietur halitui gratus odor, aut ſitis acrius provocetur; ſed &, ſi quis cæteris magis famelicus adſit, ut habeat is, quo defectum menſarum primarum ſarciat. Imitabimur hos pro virili, cum magnopere vereamur, ut appetitui omnium, dapibus hætenus appoſitis ſit ſatiſfactum. Onerabunt ſecundam menſam, ſi ornare nequeunt *navi* cuticulæ humanæ connateſcentes, quorum recondita doctrina Anthropometriæ non parum affinis eſſe videtur, etſi quam pauciſſimis explicata ſcriptoribus. Melampus Medicus Athenienſis Amythaonis Argivi & Dorippes filius, parens autem Theoclymeni vatis, auctore Homero *Odyſſ. xv. v. 223.* cujus fama, ut tradit Plinius *l. xxv. c. v.* divinationis artibus nota eſt, primus omnium videtur ſolerti quadam induſtria, quid *nævi* in quaſque corporis parte ſignificarent edocuiffe. Extat ejus *De navis corporis* tractatus ex Græco in Latinum verſus

à Nicolao Petrejo Corcyraeo, qui una cum similibus libellis Venetiis prodiit A.C. 1552. Multo post tempore inter Arabes Haly Abenragel librum *De judiciis astror.* composuit, quo circa eandē artem aliquid molitus est. Enm librum ex Arabico in Hispanicum idioma, jussu Alphonsi Romanorum & Castiliæ Regis, transtulit Yhuda Fil. Muscæ. Ex hispanico in Latinum verterunt ægidius de Tebaldis Parmensis aulæ imperatoriæ Notarius, & Petrus de Regio aulæ ejusdem Protonotarius. Extat impressum opus Venetiis A.C. clō Is xx. Inter Latinos circumfertur tractatulus cujusdam Merlini Britannici, qui tamen obscure & depravate satis loquitur. Suscepit argumentum hoc clarius exponendum Jo. B. Porta *l. Physiogn. human. v. c. xlv. & l. Physiogn. cælest. ju. integro.* Verum enimvero omnium nuperrime scripsit hac de re maximi nominis & admirabilis doctrinæ Vir Ludovicus Septalius Mediolanensis, qui non tantum mutilam antiquorum doctrinā correxit & perfecit: sed rationibus quoq; philosophicis argutissime roboravit. Usu venit inde, ut ejus liber *De navis* postea, quam Mediolani A.C. clō lōc xviii. primum in lucem prodiiisset, toties repetitis typis impressus sit. His ducibus & comite propria experientia nos quoq; compendiarium non minus, quam accuratam navorum doctrinam proposituri sumus.

In facie quorundam hominum nāvos apparere in vulgus constat. Eorum alij tenello fœtui in utero

ma-

materno imprimuntur, alij post ortū demum adveniunt. Adventitiorū nulla scientia aut analogia sed connatorum duntaxat. Connatorum nonnulli eminentes sunt verrucarum instar: alij latiusculi cum tumore vix sensibili: alij denique cuti plane æquales, cujusmodi lenticulæ radiorum solariū æstu provocatæ esse consueverunt. Quin immo Aristoteles *l. vj. Hist. Anim. c. vj.* hæreditarios quosdam nævos agnovit, de quibꝫ hoc pacto sermocinatur: *Gignuntur læsi quoqꝫ ex læsis, velut claudi ex claudis, & cæci ex cæcis. Deniqꝫ, similes sæpenumero in re, quæ præter naturam comitetur, & signa habentes sibi cognata hæreditaria, ut Φύματα καὶ γλᾶς verrucas seu nævos & cicatrices. Jam tale quid vel tertia prole post regeneratum est, ut cum quidā suo in brachio punctinotam haberet, filius non id retulit, sed nepos, ea corporis parte nigritiem quandam habens confusam prodijt. Plusculi si fuerint in uno corporis loco nævi, figuram aliquam præ se ferre solent. Ita, referente Suetonio *c. lxxx.* Octaviano Cæsari dispersæ per pectus atque alvum genitivæ notæ in modum & ordinem stellarum cælestis ursæ fuerunt. Versantur circa hos nævos diversi artifices. Naturalis scientiæ studiosi causas eorū ex imaginatione matris, aut impressione forti alicujus Planetæ nativitatis, conceptusvè momento facta scrutantur. Qua de re legatur Haly Abenragel *l. de judic. astror. part. ij. c. xxx.* ubi à Luna prave posita pelli turpia signalia imprimi docet, sicut porrus & dedo: quibus vo-*

cibus barbari utuntur interpretes. Medici ipsos cosmeticis infestant, & varijs artibus extirpare conantur. Nos in præsentî, quam nam inter se in corpore proportionem retineant, inquisituri sumus, quum jactu plane fortuito per corpus ita sparfos fuisse, rationi dissonet. Divinatione vero judiciaria, qua significationes nævorum de hominis fortuna vel miseria expenduntur, quamque Melampus atq; alij imprimis prosecuti sunt, hac vice super sedebimus.

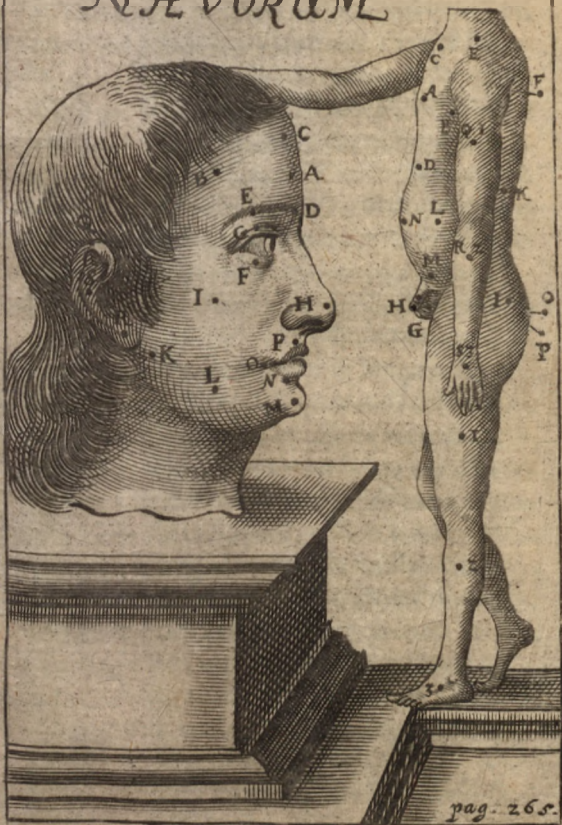
Nititur autem totum negotiũ unico fundamento illius consensus, quo pars corporis una alteri respondet: adeo ut quotusquisq; hunc norit, consensum nævorum ignorare nequeat. Porro quoniam facies speculi instar est, in quo cæterarum partium omnium harmonia relucet: annitendũ manibus, pedibusq; fuerit, ut qualis illa sit, ex intimis scientiæ penetralibus eruamus. Duplex autem invenitur, si rem exactiore mentis statera perpendimus: Harmonia scilicet proportionis, & similitudinis. *Proportio* in sola membrorum mensura consistit, *Similitudo* in quibusvis aliis accidentibus. Ita si dixero, fronti cum pectore consensum esse, quod sicut illa est tertia faciei pars, ita hæc tertia toti trunci; hæc erit harmonia proportionis. Sin coxas cum malis conferam, quod utraq; sint numero binæ, forma rotundæ, carnosæ: hæc similitudinis solummodo harmonia vocari meretur. Non tamen nesciendum, quasdã partes alterutram tantũ, alias utramq; servare harmoniam

niam. Si prius, incertior erit navorum quoque concordantia: si posterius, ipsa erit certissima. Sic mentulæ cū naso intercedit consensu non tantum, quod hic faciei, illa erecta trunci triplam obtinet proportionem: verum etiam, quod utriq; figuræ aliqua similitudo communis est Videtur hanc membrorum harmoniam intento digito mōstrasse ipse Philosophus, dum l. 1. *Hist. anim. c. xv.* in hæc verba prorumpit: *Habet sane homo suas partes ita dispositas, ut in eo & superius sit & inferius, & prius & posterius, & dextrū & sinistrum. Constat sane dextrum & sinistrum ex similibus fere partibus, atq; eisdem. Verum sinistra omnia sunt imbecilliora, at posteriora prioribus, & superiora inferioribus discrepant: præterquam quod inferiora similitudinem superiorum præferre ea ratione dixerim, qua venter imus respondere solet faciei in corpulentia vel gracilitate: & crura cum brachiis communem ineunt rationem. Itaq; quibus cubiti breves, iis etiam femora magna ex parte brevia sunt: & quibus pedes exigui, iis manus quoque parva habentur.*

Respondet profecto inter se I. FRONS & THORAX. Pectus pars frontis plana a. refert, laterib; extremæ ad tempora b. reflexæ cōveniunt. Quæ antiis c. propior, refert eā pectoris, quæ jugulo vicina: glabellæ d. præcordia respondent. Sic regio media, quæ binis eminentiis in quibusdā protuberat, mamillarum præ se fert figurā. Notatu tamen dignū, quod Septalius observavit, nāvum in fronte non raro socium in metaphreno habere seu interscapilio, cum id quoq; par-

thoracis sit. II. SUPERCILIA *e.* & SCAPULÆ. Quēadmodum autē supercilia dividuntur in principiū, quod naso proximū, in arcum, & finem: ita scapularū alia pars anterior, alia summa, posterior alia. Hinc nævus in principio supercilii constituto respondebit alius in scapulæ parte anteriore, versus confinia nimirum pectoris: in arcusito alius respondebit in acromio: finem supercilii occupanti alius in postica parte scapulæ. III. CAVUM OCULI *f.* & AXILLÆ. Quod si nævus ad angulum internum propius accesserit, nævus socius pectori quoq; vicinior erit: sin ad externū, dorso. IV. Oculi & testes, sicut PALPEBRÆ *g.* & SCROTUM, observata etiam dextri, sinistriq; ratione. Et quidē palpebra superior partem scroti anticam: inferior eam quæ anum spectat, refert. V. NASUS & PENIS. Quin & observandæ sunt tres utriusq; regiones: radix, medium, & extremum, quod in illo orbiculus, in hocce, glans præputio tecta vocatur. Sunt qui ex narium figura coleorum quantitatem colligunt, & columnā futuræ scroti intermediæ respondere contendunt. VI. MALÆ *i.* & COXÆ. Quod si nævus naso perquā vicinus appareat, socium habebit peni aut vicinum, aut omnino inhærentem, quod aliquando accidit. VII. CAPITA MANDIBULÆ *k.* & LUMBI. Capitibus mandibulæ accensetur pars genæ à lobo auricularum ad prominentias usq; circulo descripta. VIII. BUCCA & ABDOMEN. Et quoniam in abdomine sunt latera, pubes, & umbilico: illis bucca *l.* gemina, isti menti apex *m.* hic commissura menti *n.* cum labio inferno cō-

HARMONIA NÆVORUM

sentit. Haut desunt tamen, qui nævum in mediotullio genæ constitutum repræsentare umbilicum velint: qua in re ipse sibi non constat Septalius. IX. LABIA & ANUS. Labium autem superius cum imbricatū sit, PHILTRUM illud *p.* PERINÆO, quod anū à scroto interstinguit, oportune respondet. X. AURES, & BRACHIA. Ita quidē, ut pinna *q.* lacertū: lobus *r.* cubitū: conchæ latus internum *s.* volam manus; externū, præ se dorsum ferat. XI. BRACHIA & CRURA. Concordant autem invicem lacerti 1. & femora: cubiti 2. & tibiæ: manus 3. & pedes cum suis digitis. Atque hæc de faciei partibus, quæ cæterarum veluti epitome aut index est.

Verū quid de *nævis colli* sentiendū? Collum pedibꝯ respondere ex Plinio supra fuit disputatum, qui *l. xj. c. iij.* longa crura esse scribit, quibus longa colla, exemplo ciconiæ, gruis, cervi, & quorundam hominū. Contendunt alii, semicirculos asperæ arteriæ cartilagineos costas referre, epomides latera aut iliacervicem lumbos. Equidem memini me aliquoties pronunciare, cōspecta in sinistro cervicis latere verruæ genitiva, sociam ejus lumborum sinistræ eminentiæ inhærere: quod judiciū experientia confirmavit. Ulterius tamen in rei veritatem anquirendū censeo.

Interim, quo obvia cuncta fiant, & unico comprehendantur intuitu, primaria nævorum loca binis figuris, quibꝯ literæ communes sunt, exprimere allaboravimus. Tu Lector, aspice & judica.

Quæ dicta hucusq; de nævis & picta sunt, masculino sexui nō modo, sed & fœmineo cōveniunt: si quis ho-

nesto sciendi desiderio detentus, nullā naturæ partē philosophico excludere velit studio. *In muliere quęcunq; in naso situm nævus habebit, eundē alius in labiis naturæ occupabit*, auctoritate Septalii l. c. *Quod si in pinnula nasi cōsistit, fere in superiori parte, ubi nymphæ enascuntur, invenietur.* non tamen ignorandū, arvū genitale in fœminis, præter nasū, frequentissime ab ore ipso cōmonstrari, cujus labra nescio quid simile ad naturæ alas præ se ferunt. *Pudendi muliebris proportionē plerūq; ab ore licet desumere*, inquit Spigeli9, l. j. corp. hum. fabr. c. x. multipliciq; experientia à se se observatū asserit, omnibus crassis & pinguib9, mammasq; & ventrē amplū habentibus, amplas quoq; esse vulvas. Contra, quibus mammæ depressæ aut parvæ, os quoq; parvum; mentumq; acutum & labia parva sunt: iis strictam esse & angustiores vulvam. Calculum suum adjicit auctor incertus illius distichi:

Noscitur ex labiis, quantum sit virginis antrum:

Noscitur ex naso, quanta sit hasta viri.

Concludimus doctrinā hanc admonitione Philosophi, j. De part. Anim. ubi res naturales interdū fallere prædicat, quod exemplo ipsius naturæ aberrantis in monstrorum productione patet. Unde mirum nō est, si nævorū quoq; isthæc harmonia aliquando sibi nō consonet, sed ab interventu causæ incognitæ situs ipsorū adeo invertatur, ut divinantē quandoque destituat: cū difficile sit, testimonio ipsius Gal. l. ij. De compos. med. sec. loc. c. j. ut qui homo est, in multis nō errat. Nobis, si pultem non attigimus, vitrum lam-bissē sufficiat.

F I N I S.

ERRATA præcipua.

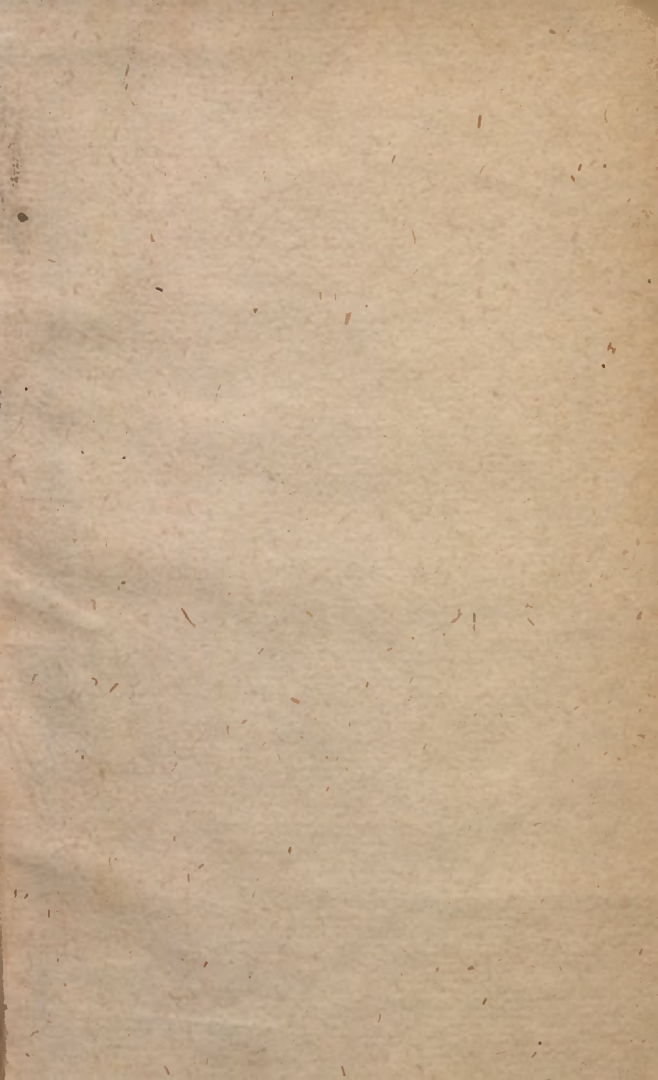
P. L.

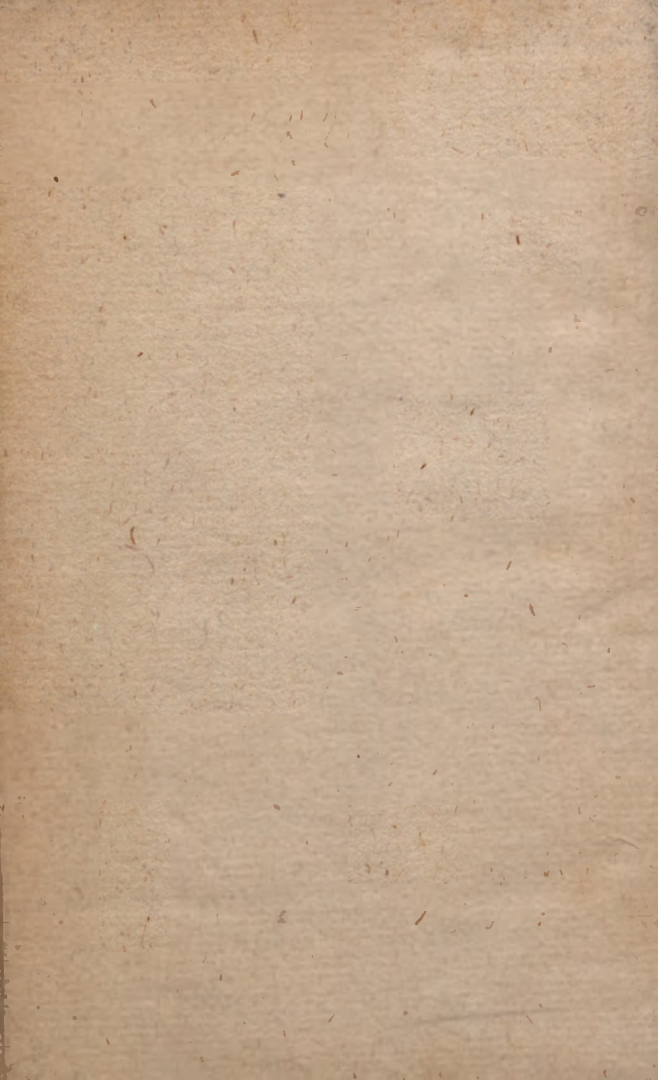
2. 3. liblas l. libras
2. 19. ineternas l. internas
12. 26. ipsa restingatur l. ipsæ restringantur
14. 20. abstiterint l. abstinuerint
34. 15. Vessingius l. Veslingius
43. 14. patet l. pateat
82. 9. sacetdotibus l. sacerdotibus
87. 17. vigesimo l. vigesimo primo
91. 13. Theæteto l. Theæteo
93. 13. produæisse l. produxisse

Post paginam 99. loco centenarij ducentenarius numerus in omnibus paginis ad finem usque libri per errorem positus est.

204. 23. probe l. prope
205. 3. barbulum l. barbulam
212. 16. nodu l. nodus
214. 8. Laterci l. lacerti
218. 27. Longavis l. longævis
237. 13. tevellit l. revellit
238. 28. Athenienienfes l. Athenienses
240. 9. ineptæ l. inepte
246. 27. symmetria l. symmetriæ
249. 28. cinadi l. cinædi
263. 28. par l. pars
265. 24. Ulierius l. Ulterius
266. 27. errret l. erret

8 tabl.

w tym nr 4 - fiolet

14.05.2009r.

W B.

Biblioteka Śląska

228660

I

kdd — 496/63 90000 szt.